

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Cooperation Office Kosovo

“Ky projekt/aktivitet është financuar nga projekti Promovimi i Shoqërisë Demokratike (DSP) – i financuar nga Zyra Zvicërene për Bashkëpunim në Kosovë (SCO-K) dhe menaxhuar nga Fondacioni Kosovar për Shoqëri Civile (KCSF)”

“Ky botim është realizuar me përkrahjen nga projekti Promovimi i Shoqërisë Demokratike (DSP) – i financuar nga Zyra Zvicërene për Bashkëpunim në Kosovë (SCO-K) dhe menaxhuar nga Fondacioni Kosovar për Shoqëri Civile (KCSF)”. Përmbajtja e këtij botimi është përgjegjësi e Organizata Jo - Qeveritare Emancipimi Civil Ma Ndryshe dhe në asnjë mënyrë nuk mund të konsiderohet si qëndrim i SCO-K-së apo KCSF-së.

Studim mbi qëndrimet,
sjelljet dhe perceptimet e qytetarëve
të Prizrenit mbi kulturën dhe artin –
një bazë legjitime për ndërtimin e
politikave kulturore në Prizren

Autor: Aliriza Arënliu Organizata:
EC Ma Ndryshe Prill 2013

Përmbajtja

Hyrje	3
Sfondi	3
Struktura menaxhuese e kulturës në Prizren	4
Sektori i pavarur i kulturës në Prizren.....	4
Dokumente të tjera relevante	4
Studimi mbi qëndrimet, sjelljet dhe perceptimet e qytetarëve të Prizrenit mbi kulturën dhe artin	4
Përzgjedhja e mostrës.....	4
Përshkrimi i mostrës	5
Studimi me organizatat kulturore në Prizren ..	13
Rezultatet.....	13
Burimet njerëzore në organizata	13
Logjistika dhe infrastruktura e organizatave.....	13
Aktivitetet e organizuara, financimi dhe pjesëmarrja në proceset për politika lokale kulturore	15
Përmbledhje nga diskutimet publike	17
Konkluzionet dhe diskutimi.....	19
Diskutim	21
Limitimet e studimit.....	22

Hyrje

Ky studim përfshin raportin e studimit (hulumtimit) të bërë nga OJQ EC Ma Ndryshe me 500 banorë të qytetit të Prizrenit dhe rezultatet e 23 intervistave të strukturuar me organizata të përfshira në aktivitete kulturore në Prizren dhe nga përmbledhja e 4 diskutimeve të ndryshme të organizuara me akterë relevantë në fushën e kulturës dhe të trashëgimisë kulturore. Raporti tenton të analizojë të dhënat nga këto tre burime të dhënave, në mënyrë të veçantë, dhe në fund të tentojë të nxjerr përfundime dhe të jap rekomandime për hapa të ardhshëm në fushën e kulturës në Prizren. Qëllimi i raportit është njëkohësisht të tentojë që t'i jap udhëzimet themelore për zhvillimin e politikave kulturore në qytet, duke u bazuar në të dhënat dhe rezultatet e këtij hulumtimi. Kjo është tentativa e parë e këtij lloji, që përdor një metodë gjithëpërfshirëse të grumbullimit të dhënave për një kulturë dhe çështjet e ndërlidhura me sektorin e kulturës në qytetin e Prizrenit.

Sfondi

Prizreni, shpesh përmendet si kryeqytet i kulturës, por duket se kjo është një klishe pasi që një epitete i tillë do të kërkonte edhe një argumentim se cilat do të ishin arsyet që e bëjnë kryeqytet të kulturës. Argumentet nuk qëndrojnë pasi që qyteti në nivelin politik nuk ka një politikë të caktuar kulturore dhe skena kulturore karakterizohet me ngjarje që kryesisht apo kryekëput organizohen nga organizata të pavarura kulturore të cilat kryesisht sponsorimin/financimin e aktiviteteve kulturore e realizojnë me ndihmë modeste nga autoritet komunale dhe atyre qendrore.

Përkundër asaj se Prizreni nuk është kryeqytet i kulturës në Kosovë, skena e saj kulturore është e pasur në krahasim me qytetet e tjera në Kosovë. Kjo kryesisht është për shkak të angazhimit dhe përkushtimit të organizatave dhe shoqatave të pavarura që organizojnë aktivitete të rregullta kulturore në qytet. Fatkeqësisht skena kulturore në qytet është reduktuar në festivale dhe manifestime jubilarë, të cilat organizohen një herë në vit ndërsa ka mungesë të aktiviteteve të rregullta kulturore si teatër, kinema apo ekspozita të rregullta. Kjo e fundit ndodh për dy arsye: e para është se vetë komuna apo institucionet përkatëse nuk kanë një plan në këtë drejtim dhe e dyta se ka mungesë të infrastrukturës dhe buxhetit për zhvillimin e këtyre aktiviteteve.

Një nga konstatimet e mundshme është se organet komunale kanë një politikë kulturore e cila përkufizohet kështu: “të mos kemi politikë kulturore”, e cila mundëson financime ad-hoc të aktiviteteve kulturore, pa ndonjë planifikim afatgjatë të aktiviteteve kulturore që do të adresonte nevojën e qytetarëve të Prizrenit dhe do ta zhvillonte edhe më shumë skenën kulturore.

Ky studim është tentativa e parë në procesin e zhvillimit të politikave kulturore në qytetin e Prizrenit, duke përfshirë qytetarët e Prizrenit dhe matur sjelljen e tyre në lidhje me aktivitetet kulturore, qëndrimet e tyre ndaj kulturës në përgjithësi përfshirë edhe qëndrimet ndaj organeve komunale në raport me aktivitetet kulturore. Studimi analizon edhe kapacitetet e organizatave kulturore në qytetin e Prizrenit, të cilat mbështeten bartës të rëndësishëm të zhvillimit të aktiviteteve kulturore në Prizren dhe në Kosovë. Përpos këtyre të dhënave raporti përfshin edhe

konkluzionet kryesore nga 4 diskutime të mbajtura ku u diskutua për: politikat kulturore; financimin e aktiviteteve kulturore; prezantimin e të dhënave fillestare nga hulumtimi me qytetarë; dhe organizatat kulturore dhe kultura në programet e partive politike.

Struktura menaxhuese e kulturës në Prizren

Në kuadër të Komunës së Prizrenit kultura bie nën përgjegjësinë e Drejtorisë për Kulturë, Sport dhe Rini. Kjo drejtori numëron 22 punonjës. Buxheti i ndarë për këtë drejtori në vitin 2012 ka qenë 1.364.220,00 euro, nga të cilat 115.000,00 kanë qenë për subvencione gjegjësisht për sponsorim dhe përkrahje të ngjarjeve kulturore. Tradicionalisht, që nga themelimi i strukturave me IPVQ në komuna dhe nga pavarësimi i vendit në vitin 2008, Drejtoria për Kulturë është udhëhequr nga partitë minoritare që kanë pasur ndikim të vogël politik qoftë në prezantimin e planeve të punës apo në miratimin e buxhetit vjetor për kulturë.

Spektori i pavarur i kulturës në Prizren

Organizatat e pavarura të kulturës në Prizren, që nga korriku i vitit 2012 janë të organizuara në një platformë jo-formale që quhet “Rrjeti i organizatave kulturore në Prizren” me shkurtesën RROK. Kjo platformë numëron 23 anëtarë.¹ Ky është rrjeti joformal i organizatave dhe aktivistëve të kulturës në komunën e Prizrenit. Misioni i këtij rrjeti është arritja e një ekonomie të zhvilluar lokale në Prizren përmes pasurimit dhe strukturimit të ofertës turistike bazuar në rritjen e cilësisë dhe sasisë së

aktiviteteve kulturore. Objektivat themelore të punës së Rrjetit në Prizren përfshijnë: pasurimin e jetës kulturore, ngritjen e cilësisë së aktiviteteve ekzistuese kulturore, strukturimin e ofertës kulturistike, përmirësimin e politikave kulturore në nivel komunal, menaxhimin e decentralizuar të kulturës, diversifikimin e financimit të aktiviteteve kulturore dhe nxitjen e qytetarisë aktive dhe të përgjegjshme.

Dokumente të tjera relevante

Rishtazi komuna ka aprovuar një udhërrëfyes mbi zhvillimin e politikave kulturore në qytetin e Prizrenit, që është punuar nga Teatri Oda në bashkëpunim me organet komunale të qytetit të Prizrenit.

Studimi mbi qëndrimet, sjelljet dhe perceptimet e qytetarëve të Prizrenit mbi kulturën dhe artin

Përzgjedhja e mostrës

Pasi që janë përzgjedhur 18 vendnumërimet në Prizren mostra e synuar prej 500 respondentëve është shpërndarë në mënyrë të barabartë në secilin vendnumërim. Respondentët janë përzgjedhur me metodën e rastit, duke përzgjedhur në mënyrë të rastësishme çdo shtëpi të katërt. Në rastet e refuzimit, anketuesit kanë tentuar në shtëpinë e ardhshme.

¹ Rrjeti i organizatave kulturore në Prizren – RROK, <http://www.rrok-pz.net/?page=1,3>

Përshkrimi i mostrës

Shumica e mostrës së intervistuar kanë qenë femra 60% dhe 40% meshkuj². Moshë mesatare e respondentëve ka qenë 35.6, me moshën më të re prej 16 dhe më të vjetër prej 88 vjeç. Moshë mesatare e meshkujve ka qenë 35.4 dhe për femra 35.8.

Figura 1 paraqet etninë e respondentëve, me ç'rast 88% kanë qenë shqiptarë, 5.2% turq, 3.6% RAE, 3% boshnjakë dhe 0.2% serbë.

Figura 1 – Etnia e respondentëve

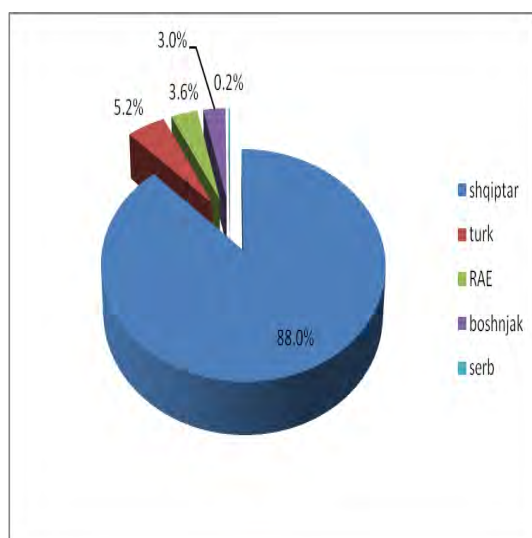
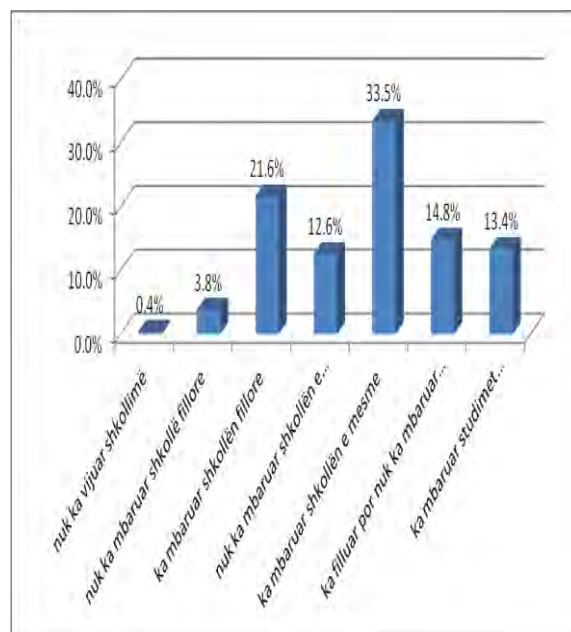

Tabela 2 paraqet nivelin e edukimit të respondentëve të hulumtimit respektivisht nivelin e fundit të përfunduar. Shumica e respondentëve janë me shkollë të mesme 33.5% gjersa 13.4% e mostrës së intervistuar kanë të mbaruar studimet universitare.

² Një nga shpjegimet se pse kemi numër më të madh të femrave në mostër mund të jetë prezencë në shtëpi dhe tjetra se meshkujt gjinden me punë në vende të jashtme dhe në përzgjedhjet e mostrës me ditëlindje familjet nuk i kanë llogaritur anëtarët që punojnë dhe jetojnë jashtë vendit.

Tabela 2 – Niveli i edukimit të respondentëve (përfunduar)

Sa i përket religjionit, 97.2% i takojnë konfesionit islam, 2.6% atij katolik dhe 0.2% janë deklaruar si ateist.

Grafikoni 2 – Përkatësia fetare e respondentëve

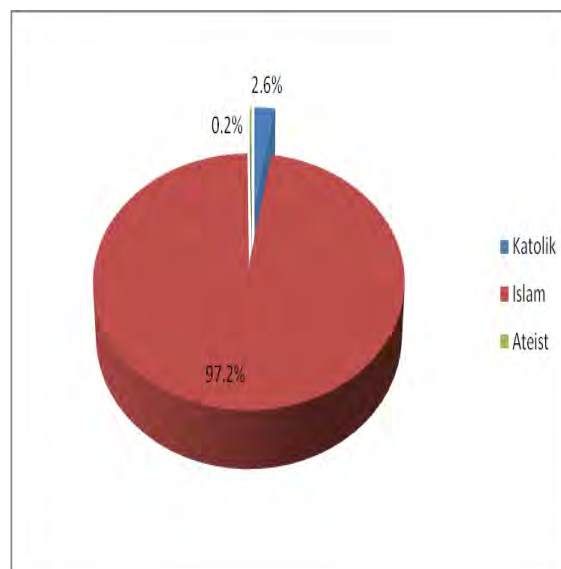

Tabela 3 paraqet përqindjen e të punësuarve, të papunëve që kërkojnë punë dhe që nuk kërkojnë punë si dhe kategoritë e tjera. Nga kjo shihet se 38% të respondentëve janë të punësuar, gjersa një numër i konsiderueshëm i mostrës 28.1% janë të papunë dhe nuk kërkojnë punë.

Tabela 3 – Statusi i punësimit të respondentëve

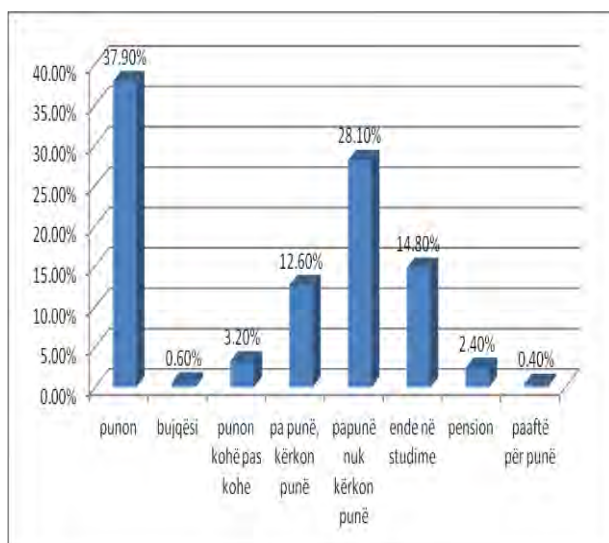
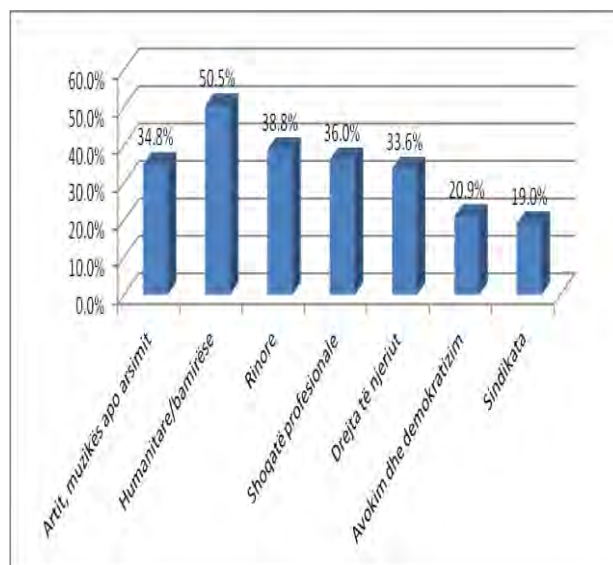

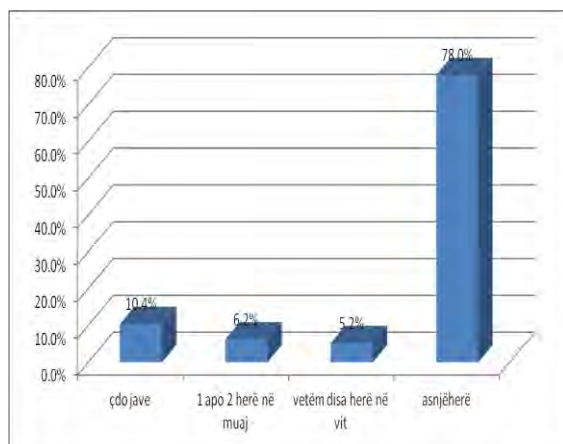
Figura 4 paraqet përqindjen e respondentëve që janë përgjigjur me po nëse organizatat kulturore, rinore, të drejtave të njeriut, bamirëse, sindikatat dhe organizatat të tjera kanë pasur ndikim pozitiv në 5 vitet e fundit në vendin ku jetojnë ata. Përqindje më të lartë kanë shënuar organizatat bamirëse me 50.5% derisa organizatat kulturore, të muzikës dhe të arsimit janë renditur në pozitën e katërt, me përafërsisht 35% të respondentëve që mendojnë se ato kanë pasur ndikim pozitiv në rrethin e tyre.

Figura 4 – Ndikimi pozitiv i organizatave në 5 vitet e fundit sipas respondentëve

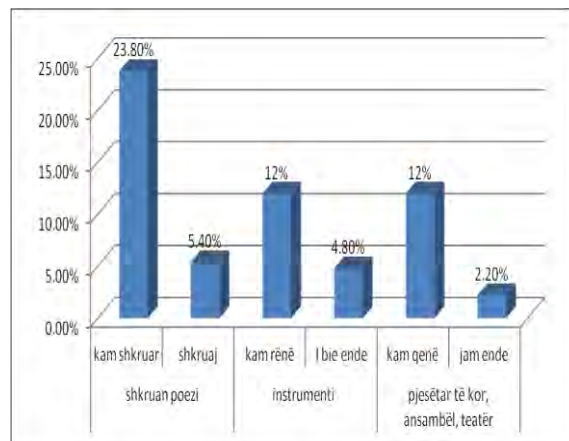
Pyetjet në vijim tregojnë rezultatet e përgjigjeve për angazhimin e qytetarëve në organizata të ndryshme apo shoqëri civile dhe forma të ndryshme të aktiviteteve artistike në të cilat ata janë apo kanë qenë aktiv. Në pyetjen, sa shpesh merreni me ose kaloni kohë me njerëz në klube sportive apo në organizata vullnetare apo organizata të shërbimit, Figura 5 tregon se 78% të respondentëve janë përgjigjur “asnjëherë” për derisa pjesa tjetër e respondentëve kanë deklaruar se janë aktivë, por me shpeshtësi të ndryshme, ku vetëm 10.2% të tyre janë aktivë çdo javë.

Figura 5 – Shpeshtësia e pjesëmarrjes në klube sportive, organizata vullnetare apo të shërbimeve të tjera

Në pyetjet nëse qytetarët shkruajnë poezi, luajnë në ndonjë instrument apo janë pjesëtarë të ndonjë kori, teatri apo OJQ-je Figura 6 paraqet rezultatet vetëm të qytetarëve që janë përgjigjur se janë marrë me dhe të atyre që ende janë aktiv në fushat e shtruara në pyetje. Përqindja më e lartë e qytetarëve të intervistuar duket se ende merren me poezi 5.4% ose luajnë në ndonjë instrument muzikor 4.8% derisa vetëm 2.2% të tyre janë aktiv në kor, ansambël ose në teatër. Nga këto rezultate, 12.4% të popullatës ende merren me aktivitete që janë të ndërlidhura me kulturë me shpeshtësi të ndryshme gjatë tërë vitit.

Figura 6 – Përqindja e respondentëve që janë marrë apo merren me poezi, muzikë (ekzekutojnë në instrument ende) dhe anëtarë të ansamblit, korit ose teatrit

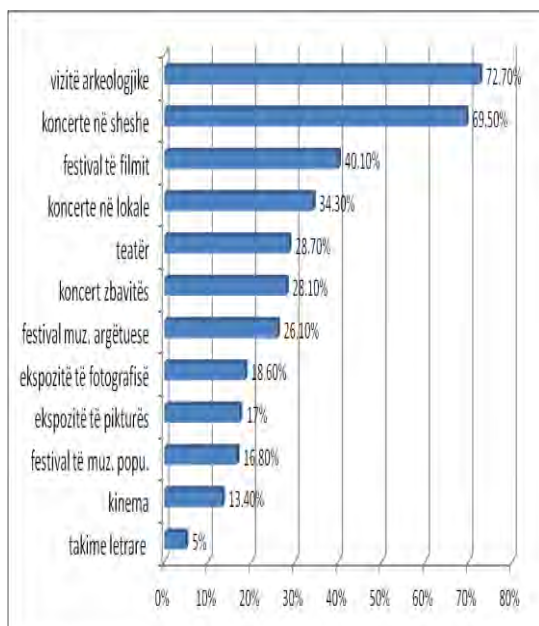

Sjellja e respondentëve në raport me aktivitetet kulturore

Ky seksion i rezultateve prezanton rezultatet në lidhje me konsumin e aktiviteteve kulturore nga ana e qytetarëve të Prizrenit. Pjesa e parë prezanton rezultatet e shkarkimit të produkteve kulturore prej internetit dhe pjesa tjetër përqindjen e qytetarëve që kanë vizituar aktivitete të ndryshme kulturore në 12 muajt e fundit, përfshirë edhe vizitën në lokacionet arkeologjike të qytetit të Prizrenit.

Një pyetje e veçantë ka matur sjelljen e respondentëve në lidhje me konsumin e produkteve kulturore nga interneti. 54.5% të popullatës kanë deklaruar se kanë përdorur internetin për shkarkim të filmave, muzikës apo librave. Nga popullata e përgjithshme e hulumtimit 45.9% kanë përdorur internetin për shkarkim të muzikës, 33.9% kanë shkarkuar filma dhe 13.6% kanë shkarkuar libra.

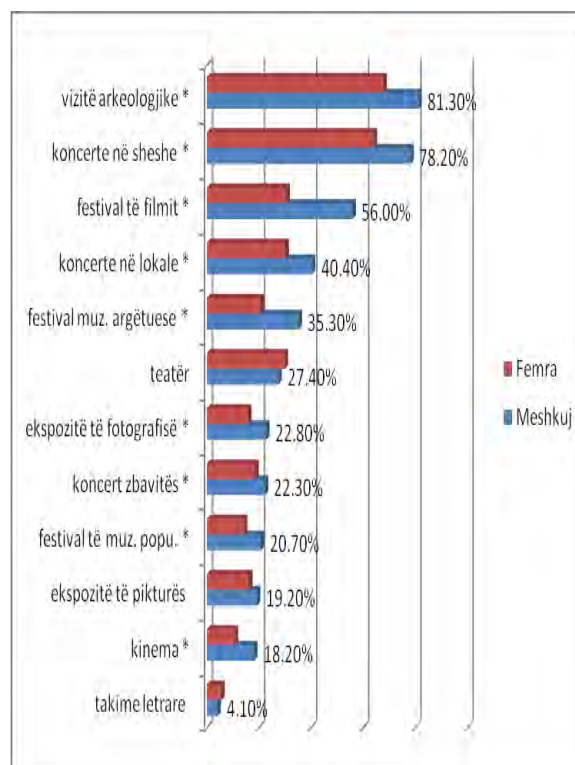
Figura 7 - Sjellja në lidhje me pjesëmarrjet në aktivitete kulturore (12 muajt e fundit në Prizren)

Vizita në lokacione arkeologjike (Kalaja, Lidhja e Prizrenit, etj.) ka dal të jetë me përqindje më të lartë (72.7%), e pasuar nga koncerte në shesh me 69.5%, me festival të filmit 40.10%, koncerte në lokale 34.3%, teatër 28.7% dhe kështu me radhë. Figura 7 paraqet përqindjet në bazë të aktivitetit kulturor. Në përgjithësi, përqindjet janë relativisht të larta posaçërisht për aktivitete të cilat nuk kërkojnë pagesë (këtu përfshihet edhe kinemaja e hapur në lumë gjatë Dokufestit).

Figura 8 paraqet dallimet gjinore në lidhje me pjesëmarrjen në aktivitete të ndryshme kulturore dhe në përgjithësi mund të vërehet se meshkujt raportojnë vizita me përqindje më të lartë në krahasim me femrat në të gjitha aktivitetet përpos teatrit.

Figura 8 - Sjellja në lidhje me pjesëmarrjet në aktivitete kulturore (12 muajt e fundit në Prizren) – dallimet gjinore

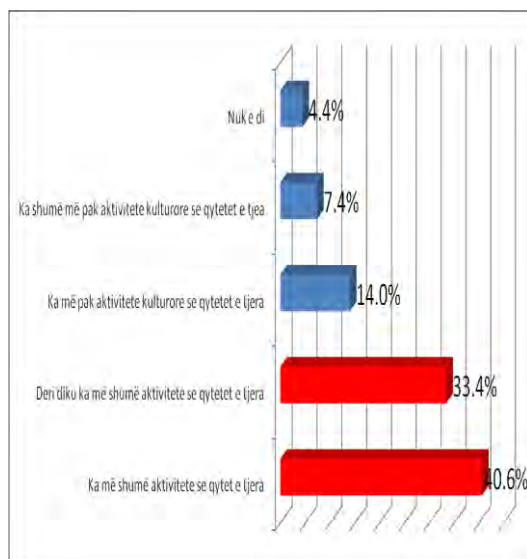

Qëndrimet dhe perceptimet ndaj kulturës dhe aktiviteteve kulturore

Kjo pjesë e rezultateve prezanton qëndrimet dhe perceptimet e qytetarëve të Prizrenit ndaj kulturës dhe aktiviteteve kulturore. Perceptimet janë matur duke pyetur qytetarët nëse mendojnë se qyteti i Prizrenit ka më shumë aktivitete kulturore në krahasim me qytete të tjera. Qëndrimet janë matur me pyetjet e tipit *"sa është e rëndësishme kultura dhe jeta kulturore në jetën time personale?"*, faktorët që ndikojnë në pjesëmarrje apo mospjesëmarrje në aktivitete kulturore dhe 13 pyetje të deklaratave, të cilat masin qëndrimet ndaj kulturës në përgjithësi, si për shembull: *"Të gjithë fëmijët në shkollë duhet të kenë mundësi të marrin pjesë në aktivitete kulturore"*, *"Pjesëmarrja në aktivitete artistike e bën personin të ndihet më mirë"*

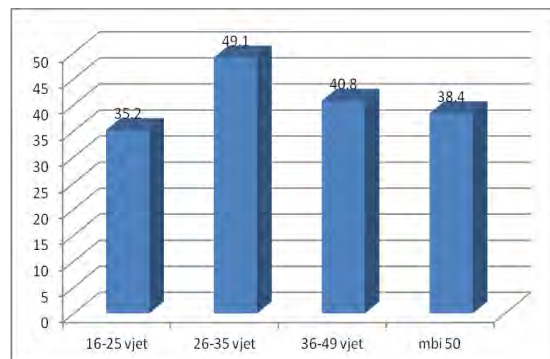
për veten e vetë." Nga këto 13 pyetje është krijuar një indeks me minimum prej 13 pikëve (që do të ishte indikator i qëndrimeve negative ndaj kulturës dhe aktiviteteve kulturore) deri në 52 pikë (që do të ishte indikator i qëndrimeve shumë pozitive ndaj kulturës dhe aktiviteteve kulturore).

Figura 9 - Perceptimi i qytetarëve për numrin e aktiviteteve kulturore në Prizren në krahasim me qytetet tjera

Duket se perceptimi se Prizreni është qytet i kulturës gjen pajtueshmëri edhe në mesin e qytetarëve të Prizrenit, ku përafërsisht 74% të qytetarëve mendojnë se qyteti ka më shumë ose deri diku ka më shumë aktivitete kulturore se qytetet e tjera në Kosovë. Në anën tjetër 21.4% të qytetarëve mendojnë se Prizreni ka më pak aktivitete kulturore se qytetet e tjera në Kosovë. Kur analiza bëhet sipas grupmoshave rezulton se të rinjtë të moshës 16-25 vjeç në përgjithësi raportojnë me përqindje më të ultë se në Prizren ka më shumë aktivitete kulturore në krahasim me qytetet e tjera në Kosovë. Përqindjet janë të prezantuara në figurën 10.

Figura 10 - Perceptimi në pyetjen se Prizreni ka më shumë aktivitete kulturore në krahasim me qytetet tjera në Kosovë, përqindja sipas grup moshave

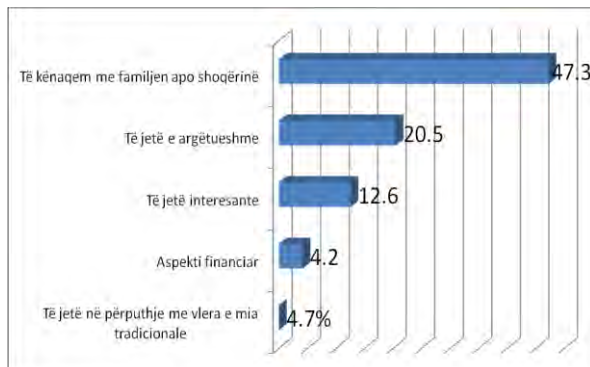
Një pyetje tjetër ka tentuar të mat se sa janë të kënaqur qytetarët e Prizrenit me jetën kulturore në Prizren, me ç'rast me 1 është vlerësuar si shumë të pakënaqur dhe me 8 si shumë të kënaqur. Mesatarja e përgjithshme për popullatën ka rezultuar me 5.02 pikë nga 8 pikët maksimale.

Në pyetjen nëse jeta kulturore dhe aktivitetet kulturore janë të rëndësishme në jetën e qytetarëve të Prizrenit, shumica dërmuese e respondentëve pa dallim në grup moshë deklaruan se ajo është e rëndësishme. Më saktësisht 67.6% kanë deklaruar se është shumë e rëndësishme, 25.2% kanë deklaruar se është mesatarisht e rëndësishme, 5.2% jo aq e rëndësishme dhe 2% aspak e rëndësishme. Nga kjo mund të nxirret përfundimi se kultura dhe aktivitetet kulturore janë të rëndësishme në jetën e qytetarëve të Prizrenit.

Në pyetjen se "Cilat janë faktorët që ndikojnë në vendimin tuaj për të marrë pjesë në një aktivitet kulturor?", janë përmendur katër arsye kryesore me këtë radhitje: 47.3% deklaruan se qëllimi është të kënaqen me familjen apo shoqërinë, 20.5% të jetë e argëtueshme, 12.6% të jetë interesante, 4.2% të jenë në gjendje ta

mbulojnë financiarisht dhe 4.7% të jetë në përputhje me vlerat tradicionale. Figura 11 paraqet përqindjen e arsyeve të dhëna nga respondentët që ndikojnë në përzgjedhjen dhe vendimin për të vizituar një aktivitet kulturor.

Figura 11- Arsyet që ndikojnë për të vizituar një ngjarje kulturore

Një pyetje e ngjashme është shtruar për të kuptuar se cilat janë arsyet kryesore për mos pjesëmarrje të qytetarëve në aktivitetet kulturore. Figura 12 tregon përqindjet për arsyet e dhëna, ku mungesa e kohës është përmendur si arsye kryesore nga 45.3% të respondentëve, pasuar nga janë të shtrenjta 15%, nuk kam interesim 14.2%, 10.2% nuk kanë informatë se çka është duke ndodhur, 8.4% nuk ka kualitet në jetën kulturore, 4% nuk përshtaten me vlerat dhe zakonet e mia dhe me 1.6% se nuk kanë prapavijë kulturore.

Figura 12 - Arsyet që ndikojnë për të mos marrë pjesë në aktivitetet kulturore

Qëndrimet ndaj kulturës në hulumtim janë matur gjithashtu me 13 deklarata të ndryshme ku nga respondentët është kërkuar pajtimi ose mos pajtimi për deklaratat në fjalë. Nga përgjigjet e respondentëve është krijuar një indeks për qëndrimet ndaj kulturës dhe aktiviteteve kulturore, që ka rezultuar nga 13 pikë minimale deri në 52 pikë maksimale për secilin respondentë. Tabela 1 paraqet mesataret e indeksit të qëndrimeve ndaj kulturës për gjini dhe grup moshë të ndryshme.

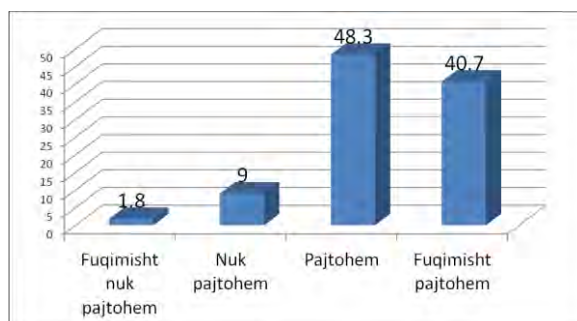
Tabela 1 - Mesatarja e indeksit të qëndrimeve ndaj kulturës sipas grup moshave

Kategoria	Mesatarja e indeksit
Meshkuj	42.81, DS=4.2
Femra	41.03, DS=4.1
16-25 vjet	42.28, DS=4.3
26-35 vjet	41.87, DS=4.2
36-49 vjet	41.23, DS=4.1
Mbi 50 vjet	41.24, DS=4.3

Siç mund të vërehet nga tabela e mësipërme në përgjithësi mesataret janë të larta dhe nuk ka dallime domethënëse në mes të gjinive dhe grup-moshave të ndryshme. Krahasimet edhe për nga punësimi, të qenit fetar apo jo, nivelit të edukimit kanë rezultuar me mesatare të ngjashme dhe pa dallime domethënëse në mesataren e qëndrimeve ndaj kulturës dhe aktiviteteve kulturore. Nga këto rezultate mund të nxirret përfundimi se kultura dhe aktivitetet kulturore janë të rëndësishme në jetën e qytetarëve të Prizrenit.

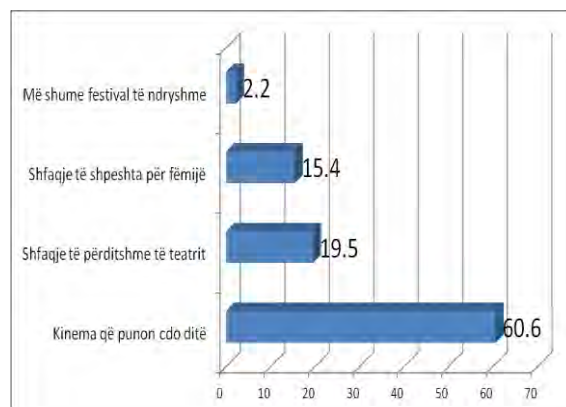
Një pyetje është veçuar nga këto qëndrime, ku qytetarët janë pyetur nëse komuna duhet të ndajë më shumë mjete për aktivitetet kulturore, me ç'rast shumica dërmuese e respondentëve janë pajtuar apo fuqimisht janë pajtuar me këtë deklaratë.

Figura 13 - Komuna duhet të ndajë më shumë mjete për aktivitete kulturore

Hulumtimi gjithashtu ka pyetur respondentët për preferencat e tyre në lidhje me aktivitetet kulturore që duhet t'i ketë qyteti. Nga respondentët është kërkuar që të rendisin 3 aktivitete që mendojnë se janë të rëndësishme për ata. Në renditjen e parë 4 aktivitetet e para janë paraqitur në Figurën 14. Kinemaja që punon çdo ditë ka rezultuar që të jetë më e dëshiruara nga 60.6% të respondentëve.

Figura 14 - Renditja e parë për aktivitetet kulturore më të dëshiruara nga respondentët

Renditja e dytë me 3 aktivitete më të kërkuara nga respondentët është paraqitur në Figurën 15 ku shfaqje të shpeshta për fëmijë ka rezultuar që të jetë më e larta, e pasuar nga shfaqje të përditshme të teatrit.

Figura 15 - Renditja e dytë për aktivitetet kulturore më të dëshiruara nga respondentët

Renditja e tretë me 5 aktivitete më të kërkuara nga respondentët është paraqitur në Figurën 16, ku më shumë festivale të ndryshme ka rezultuar të jetë më e kërkuara me 28.9%, e pasuar me më shumë koncerte të muzikës zbavitëse 19.7%.

Figura 16 - Renditja e tretë për aktivitetet kulturore më të dëshiruara nga respondentët

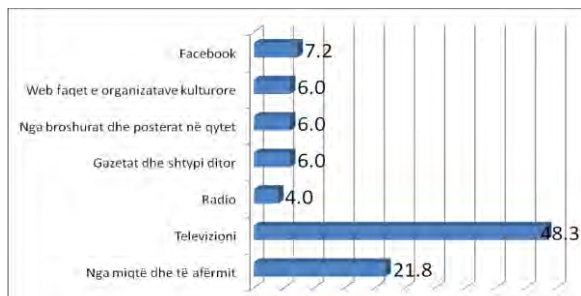

Nga kjo rezulton se renditja 1 është: kinema që punon çdo ditë, renditja 2: shfaqje më të shpeshta për fëmijë dhe renditja 3: më shumë festivale të ndryshme.

Informimi në lidhje me organizimin e ngjarjeve kulturore

Një pyetje është përqendruar në atë se nga cilat burime i marrin informatat qytetarët e Prizrenit në lidhje me aktivitetet kulturore. Analiza ka rezultuar se përafërsisht 48.2% e respondentëve janë informuar nga televizioni, pasuar nga miqtë dhe të afërmit 21.8%, pasuar me përqindje më të vogla për burime të tjera të informimit të cilat janë në figurën 17.

Figura 17 - Nga cili burim informoheni më së shumti mbi aktivitetet kulturore në qytetin e Prizrenit?

Studimi me organizatat kulturore në Prizren

Hulumtimi është zhvilluar me 23 organizata (shih aneksin 2 për listën e organizatave) që veprojnë në Prizren dhe që janë të përfshirë në forma të ndryshme në jetën kulturore të qytetit të Prizrenit. Pyetësi me përafërsisht 40 pyetje është plotësuar nga personat kompetentë në këto organizata. Pyetësi përmban pyetje të ndryshme të cilat kanë grumbulluar të dhëna të përgjithshme për organizatën si profilin e organizatës, infrastrukturën dhe logjistikën, bashkëpunimin rajonal, vendor dhe në qytet, për aktivitetet kulturore të organizuara, sistemin e punës në organizata dhe mënyrat e financimit të aktiviteteve.

Rezultatet

Sa i përket fushës së organizatave të përfshira në hulumtim janë të shumta dhe të ndryshme. Organizatat merren me trashëgimi kulturore, organizim të aktiviteteve kulturore, muzikë popullore, film, muzikë, strip, pikturë, folklor, mbrojtjen e kulturës dhe gjuhës së minoritarëve, teatër etj.

Burimet njerëzore në organizata

Në pyetjen se sa anëtarë aktiv kanë organizatat e intervistuar, përgjigjet kanë ndryshuar nga 1 deri në 90 anëtarë aktiv, me një mesatare prej 13.9 anëtarëve aktiv. Numri maksimal i femrave aktive me një organizatë ka qenë 20 gjersa për meshkuj 90. Mesatarja e anëtarëve meshkuj është më i lartë 19.57 në krahasim me atë të femrave 11.99.

Numri total i të punësuarve në 23 organizata është 32 persona nga të cilët 22 janë meshkuj dhe 10 femra. Në përgjithësi

rezulton me një nivel të ultë të mesatares të punësuarve për organizatë gjegjësisht 1.32 për një organizatë. Organizatat e intervistuar kanë raportuar se kanë nga 10 deri në 700 vullnetarë, që në mesatare i bie 63.9 vullnetarë për organizatë, që është një numër relativisht i lartë.

Sa i përket numrit të punëtorëve të aftësuar për aktivitete apo detyra specifike rezultojnë që organizatat qëndrojnë jo edhe aq mirë. Figura 18 prezanton mesataret ku për pozita të rëndësishme si financa dhe administratë janë 0.3 persona për një organizatë, 1.1 punëtorë të aftësuar për raportim me shkrim dhe 1.3 punëtorë që janë të aftë në përpilim të projekt-propozimeve. Më saktësisht 10 organizata nuk kanë punonjës të trajnuar për çështjet financiare dhe administrative.

Figura 18 - Mesatarja e punëtorëve me shkathtësi të caktuara

Logjistika dhe infrastruktura e organizatave

Tabela 2 paraqet përqindjen e organizatave që kanë zyrë e që janë 86.4% apo 19 organizata, prej të cilave 63.2% apo 12 organizata paguajnë qera derisa 7 prej tyre nuk paguajnë qera. 21.1% të organizatave të intervistuar kanë deklaruar se kanë hapësirë për programe artistike. Sa i përket pyetjes për atë se sa metra katrorë i kanë zyrat, zyra më e vogël e raportuar ka qenë

prej 10 metra katrorë dhe më e madhja prej 170 metra katrorë. Mesatarja për të gjitha organizatat është 63.9 metra katrorë.

Tabela 2 - Organizatat dhe hapësirat për zyre dhe aktivitet kulturore

	Po	Jo
A keni zyre të juaja	86.4%	13.6%
A i keni me qira	63.2%	36.8%
A keni hapësirë për programe artistike	21.1%	78.9%

Nëse marrim statistikën prej 13.9 anëtarëve aktiv, atëherë i bie se një anëtar në mesatare ka 4.6 metra katrorë hapësirë pune. Mesatarja e qerasë mujore ka rezultuar të jetë 145 euro, me qira minimale prej 7 deri në 300 euro maksimale. Me këtë mesatare i bie se organizatat kulturore paguajnë përafërsisht 40.020 euro qera në vjet.

Tabela 3 - Pajisjet dhe burimet teknike të organizatave të intervistuar

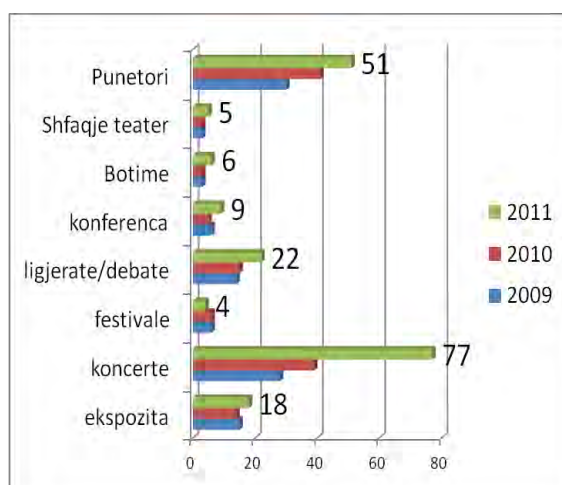
	Po	Jo	Numri minimal dhe maksimal i pajisjes
Kompjuterë	73.9 %	26.1%	1-13
Shtypës	52.2%	47.8%	1-4
Telefoni fikse	34.8%	65.2%	1
Fotokopje	30.4%	69.6%	1-2
Zërim	30.4%	69.6%	1-2
Zmadhues	30.4%	69.6%	1
Mikrofon	26.1%	73.9%	1-10
Kamerë	17.4 %	82.6%	1-5
LCD projektor	34.8%	65.2%	1-4
Ndriçim profesional	13%	87%	1
Automjet	13%	87%	1

Tabela e mësipërme tregon përqindjen e organizatave që kanë apo nuk kanë pajisje të caktuara.

Aktivitetet e organizuara, financimi dhe pjesëmarrja në proceset për politika lokale kulturore

Organizatat janë pyetur edhe në lidhje me aktivitete të ndryshme të organizuara dhe Figura 19 paraqet numrin dhe llojin e organizimeve, në vitet 2009, 2010 dhe 2011. Ajo që mund të vëzhgohet nga Figura e mëposhtme është se kemi rritje të numrit të aktiviteteve të të gjitha llojeve përpos festivaleve, shembull: numri i koncerteve nga 34 në vitin 2009 është rritur në 77 në vitin 2011. Ajo që mund të vërehet është numri i lartë i aktiviteteve si punëtori, konferenca dhe debate.

Figura 19 - Numri dhe lloji i aktiviteteve në mes të viteve 2009 dhe 2011

Sa i përket bashkëpunimit të organizatave kulturore në Prizren me njëra tjetrën në qytet, në Kosovë dhe në nivelin ndërkombëtar përqindje më të larta janë parë për bashkëpunimin me organizatat në qytet 87%, gjersa kemi edhe nivel të lartë të bashkëpunimit me organizatat jashtë vendit 73.9% në krahasim me organizatat në vend 66%. Sa i përket pyetjes nëse janë pjesë të organizatave rajonale 34.8% të tyre kanë pohuar se janë anëtarë.

Figura 20 - Bashkëpunimi me organizatat në qytet, vend dhe jashtë Kosovës

Organizatat janë pyetur edhe në lidhje me burimet e financimit të aktiviteteve të tyre, minimumin, maksimumin dhe mesataren e përqindjeve të financimit për secilin burim dhe ato janë paraqitur në tabelën 4. Duket se fondacionet e huaja me mesatare prej 23% ende 10 vite pas luftës mbesin financues kryesor të aktiviteteve të organizatave kulturore, pasuar nga individë me mesatare prej 9.34% dhe kompani dhe biznese vendore 8.17% dhe më pas të pasuar nga Komuna 7.3% dhe Ministria e Kulturës 6.1%. Në nivel të ultë duket të jetë gjenerimi i mjeteve vetanake apo vetë-financimit të aktiviteteve nga vetë organizatat.

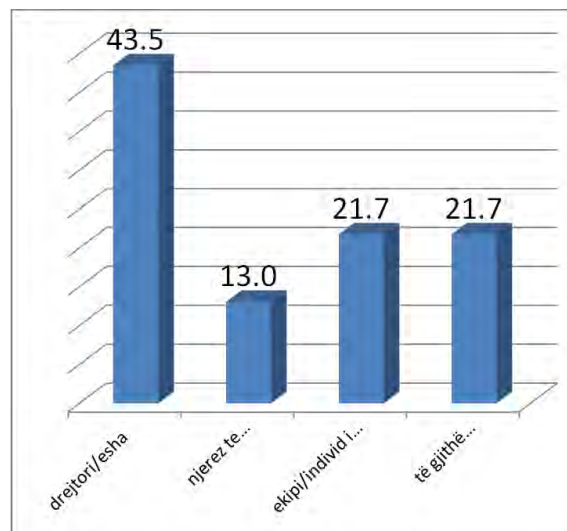
Tabela 4 - Burimet e financimit, minimumi, maksimumi dhe mesatarja e përqindjeve

	Rangu i përqindjes së raportuar	Mesatarja e raportuar me përqindje
Individë	0 – 60%	9.34%
Kompani nga vendi biznese	0 – 80%	8.17%
Kompanitë publike	0-10%	0.43%
Komuna	0-50%	7.3%
Ministria e Kulturës	0-40%	6.1%
Fondacione nga vendi	0-45%	7.82%
Fondacione të huaja	0 – 80%	23%
Nga shërbimet që ju ofroni (bileta etj)	0-15	1.3%

Në pyetjen, se kush nga anëtarët e organizatës punon në sigurimin e fondeve pothuajse gjysma e organizatave të intervistuar kanë deklaruar se drejtori apo drejtoresha merret ekskluzivisht me atë punë, derisa 13% kanë thënë se këtë e bëjnë njerëzit që njohin njerëz të caktuar dhe me përqindje të njëjtë prej 21.7% të organizatave kanë thënë se kanë ekip të caktuar për ngritje të fondeve dhe se të gjithë në organizatë provojnë të sigurojnë

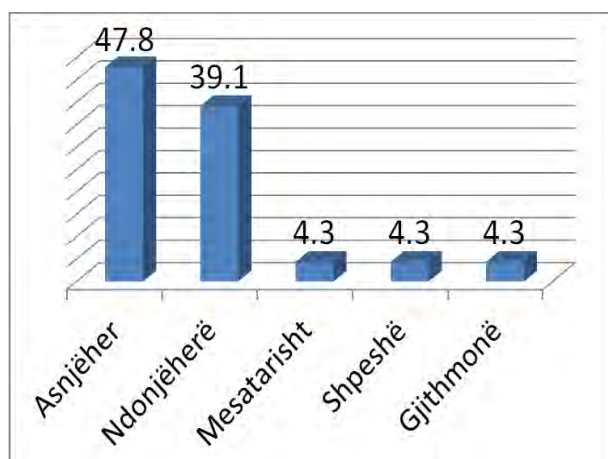
fonde. Figura 21 paraqet të dhënat e sipërpërmendura.

Figura 21 - Kush i siguron fondet në organizatën tuaj

Shumë pak organizata kanë raportuar se kanë marrë pjesë në procese që kanë të bëjnë me përpilimin e politikave kulturore gjegjësisht vetëm 12.9%, që kanë thënë me 4.3% mesatarisht, shpesh dhe shumë shpesh/gjithmonë. Ndërsa pothuajse gjysma e organizatave nuk kanë marrë pjesë asnjëherë në procese që kanë të bëjnë me politikat kulturore në nivelin lokal.

Figura 22 - Pjesëmarrja në proceset që kanë të bëjnë me politika lokale kulturore

Përmbledhje nga diskutimet publike

Kjo pjesë përmban përmbledhjen e katër diskutimeve publike të mbajtur me përfaqësues të shoqërisë civile, qytetarë, përgjegjës komunal në njësi të ndryshme, parti politike, media dhe me grupe të ndryshme të interesit. Debatet publike në mesatare kanë zgjatur nga 2 orë e 30 minuta dhe kanë qenë të organizuara nga OJQ Ec ma Ndryshe.

Debati i parë është bazuar në prezantimin e rezultateve fillestare që janë pjesë përbërëse e këtij raporti mbi perceptimin e qytetarëve ndaj kulturës dhe aktiviteteve kulturore dhe konsumit kulturor dhe vlerësimit të kapaciteteve të organizatave kulturore. Pas prezantimit të rezultateve është zhvilluar një diskutim kryesisht me përfaqësues të shoqërisë civile në Prizren. Diskutimet kryesisht mbështetën gjetjet e hulumtimit duke përfunduar se perceptimi pozitiv i qytetarëve ndaj kulturës dhe aktiviteteve kulturore është një përkrahje e mëtutjeshme që përforcon adresimin e kulturës më seriozisht në nivelin komunal.

Gjithashtu u konstatua se preferencat e qytetarëve për aktivitete të caktuara duhet të artikulohej në çfarëdo plani apo politike kulturore për qytetin e Prizrenit. Përfaqësues të shoqërisë civile cekën se aktivitetet kulturore që organizohen nga organizatat kulturore në Prizren kryesisht kufizohen në aktivitete kulturore të muzikës, filmit dhe folklorit ndërsa kultura si koncept është më e gjerë dhe përfshin edhe shumë aspekte të tjera si trashëgiminë kulturore, kuzhinën tradicionale dhe shumë fusha të tjera që lidhen me kulturën.

Debati i dytë ishte mbi politikat e financimit të kulturës në nivelin lokal, ku morën pjesë **Znj. Vjollca Aliu** – Drejtoreshë e Departamentit të Trashëgimisë Kulturore në MKRS, **Z. Ruzhdi Rexha** – Nënkretar i Komunës së Prizrenit, **Z. Sali Shoshi** – Drejtor në “Trashëgimia Kulturore pa Kufij – CHwB”, **Z. Bahri Zenelaj** – OJQ “ATTA” – Prizren. Konkluzionet kryesore nga debati ishte se niveli komunal në aspektin buxhetor ka vështirësi në rritjen e buxhetit për kulturë. Në përgjithësi të gjithë pjesëmarrësit ishin të pajtimit për nevojën e një bashkëpunimi më të thellë në mes të organizatave të shoqërisë civile dhe komunës për qëllim të avancimit të kulturës dhe jetës kulturore në Prizren. Përkundër thirrjeve për bashkëpunim nuk u propozua ndonjë formë konkrete e bashkëpunimit. Një aspekt tjetër i rëndësishëm që u cek në debat ishte edhe marrja parasysh e nevojave të vendeve rurale, në rast të zhvillimit të politikave kulturore dhe jo vetëm të mjediseve jetësore të qyteteve. Po ashtu pjesëmarrësit ngritën çështjen e mungesës së vlerësimit të projekteve kulturore që financohen nga paratë publike, pasi që vlerësimi i vetëm që i bëhet është zakonisht ai financiar dhe jo cilësor, që bazohet në raportimin e faturave nga ana e

organizatorit për shpenzimet e bëra në kundërvlerë të parasë publike të marrë nga komuna. Konstatim tjetër ishte se qasja nga dy nivelet komunale dhe qendrore janë të ngjashme ndaj sektorit të pavarur kulturor që kufizohet në financim të ndërtimit të objekteve sportive dhe kulturore, financim të festivaleve dhe kjo implikon mungesë të një strategjie më të gjerë për kulturën dhe aktivitetet kulturore. Konstatim tjetër ishte se ende ekziston tendenca e lënies së kulturës në prapavijë, duke shfrytëzuar argumente se kemi sektorë të tjerë më të rëndësishëm si edukimi apo shëndetësia që përsëri përbën një qasje burokratike e aspak kreative posaçërisht nëse merret parasysh skena e pasur kulturore që ekziston në qytetin e Prizrenit. Niveli lokal duket se ende nuk e sheh kulturën si mjet të zhvillimit ekonomik, por më shumë si barrë, gjë që vjen nga qasja burokratike ndaj menaxhimit të kulturës.

Debati i tretë ishte mbi konsumin dhe ofertën kulturore në Prizren ku morën pjesë **Z. Zekë Çeku** – ekspert për turizëm, **Z. Urim Ukimeri** – koordinator për kulturë në Drejtorinë Komunale në Prizren dhe **Z. Veton Nurkollari** – drejtor artistik i DokuFest. Të gjithë të pranishmit ishin të pajtimit se Prizreni është ndoshta qyteti i vetëm në Kosovë që për momentin tërheq dhe ka potencial të mëtutjeshëm në tërheqjen e më shumë turistëve nga vendi dhe jashtë saj. Në anën tjetër u identifikuan edhe probleme të ndryshme që pengojnë konsumin kulturor, si për shembull mungesa e një orari të caktuar për vizitën e disa monumenteve historike, si Hamami. Po ashtu problem tjetër u cek edhe kufizimi i qasjes në disa objekte fetare ortodokse. Problem tjetër i identifikuar ishte mungesa e ciceronëve profesionist që eventualisht do të rriste vizitat në objektet e shumta

historike në Prizren. U vlerësua si pozitive zhvillimet si hartimi i kalendarit kulturor për qytetin e Prizrenit të hartuar nga Rrjeti i Organizatave Kulturore në Prizren, që sipas ekspertëve të turizmit paraqet një lehtësim për operatorët turistik që sjellin turistë në Prizren.

Debati i katërt me rend ishte mbi politikat e financimit të kulturës në nivelin lokal ku pjesëmarrës ishin përfaqësues të partive politike nga LDK, AAK dhe VV. Debati me përjashtime të vogla respektivisht një partie politike, u karakterizua me klimën se partitë politike nuk kanë ndonjë plan konkret apo të veçantë për zhvillimin e kulturës në qytet, por kryesisht qëndrimet i kanë deklarative dhe shumë të përgjithësuara. Në anën tjetër u konstatua se edhe zhvillimet si aprovimi i një udhërrëfyesi për zhvillim të strategjisë kulturore nga komuna e Prizrenit janë të rëndësishme, por ato rrezikojnë të mbesin si dokumente të aprovuara pasi që nuk kanë ndonjë plan të veprimit. Në të njëjtën kohë u theksua se drejtorja për turizëm dhe zhvillim ekonomik në komunën e Prizrenit ka iniciuar hartimin e një strategjie tjetër e cila nga disa pjesëmarrës u interpretua si paralelizëm dhe u theksua nevoja për integrim të këtyre dy iniciativave me përfshirje të shoqërisë civile, mediet dhe komunitetin e biznesit. Problem tjetër u identifikua edhe mungesa e drejtorit të drejtorisë për kulturë në të gjitha debatet dhe ngjarje të rëndësishme për kulturë, gjë e cila lë të interpretohet edhe interesimin e drejtorit aktual për politikat kulturore dhe zhvillimin e kulturës në Prizren.

Konkluzionet dhe diskutimi

Të dhënat nga ky studim janë të dhëna të para të grumbulluara nga një mostër e randomizuar në qytetin e Prizrenit. Rezultatet në përgjithësi reflektojnë se kultura dhe aktivitetet kulturore janë të rëndësishme për qytetarët e Prizrenit. Diku rreth 12% e popullatës deklaroi se janë të përfshirë me ndonjë veprimtari si shkrim, ekzekutim të instrumentit apo janë pjesë e ndonjë organizimi kulturor që duket të jetë njëra nga resurset kryesore në qytet. Ky fakt është i rëndësishëm pasi që shumica dërmuese e organizimeve kulturore në qytetin e Prizrenit organizohen nga organizata të pavarura apo nga individë të caktuar. Diku rreth 10% të respondentëve kanë deklaruar se janë të përfshirë pasi janë pjesëmarrës në klube sportive dhe organizata vullnetare në baza javore që jep një indikacion për potencialin që mund të ketë shoqëria civile në këtë aspekt. Qytetarët e Prizrenit raportojnë nivel jo edhe aq të ultë të pjesëmarrjes në aktivitete kulturore, si për shembull vizita e teatrit me 28% është relativisht e lartë përpos nëse respondentët kanë perceptuar pyetjen nëse kanë shkuar në teatër kurdo. Një nga mundësitë për nivel relativisht të lartë të raportimit të pjesëmarrjes në aktivitete kulturore mund të jetë tendenca e natyrshme e respondentëve për tu shfaqur në dritë më pozitive se që janë, duke raportuar nivel më të lartë të vizitës të aktiviteteve kulturore. Dallimet gjinore kanë qenë të konsiderueshme pothuajse për të gjitha aktivitetet kulturore me nivel më të lartë të vizitës së aktiviteteve kulturore prej meshkujve. Diku rreth 41% të qytetarëve të Prizrenit kanë një perceptim se qyteti i Prizrenit ka më shumë aktivitete kulturore në krahasim me qytetet e tjera në Kosovë,

por respondentët më të rinj raportojnë nivele më të ulëta të pajtimit se Prizreni ka më shumë aktivitete kulturore në krahasim me qytetet e tjera në Kosovë. Në pyetjen nëse jeta kulturore dhe aktivitetet kulturore janë të rëndësishme në jetën e qytetarëve të Prizrenit, shumica dërmuese e respondentëve pa dallim në grup moshe deklaroi se ajo është e rëndësishme. Më saktësisht 67.6% kanë deklaruar se kultura dhe aktivitetet kulturore janë shumë të rëndësishme, 25.2% kanë deklaruar se janë mesatarisht të rëndësishme. Kjo e dhënë mund të konsiderohet si e rëndësishme pasi shpesh një nga arsyetimet e dhëna nga politik-bërësit (herë në formë të qarta e herë në formë të mjegullta) mbi mungesën e financimit të aktiviteteve kulturore është se qytetarët kanë prioritetë të tjera dhe se kultura është më pak e rëndësishme për ta. Ky qëndrim është konfirmuar me atë se më se 82% pajtohen ose fuqimisht pajtohen me atë se komuna duhet të ndajë më shumë mjete për aktivitete kulturore. Pyetësori për matjen e qëndrimeve ka rezultuar se në përgjithësi qytetarët e Prizrenit pa dallime demografike kanë raportuar të kenë qëndrime pozitive ndaj kulturës dhe aktiviteteve kulturore në qytet.

Tri arsye që duket të kenë ndikim në vendim marrjen për pjesëmarrje në aktivitete kulturore kanë qenë të kënaqen me familjen apo shoqërinë, të ketë argëtim dhe të jetë interesante. Ndërsa arsyeja kryesore për mos-pjesëmarrje në aktivitetet kulturore është cekur të jetë mungesa e kohës. Sa i përket preferencave të aktiviteteve kulturore në qytetin e Prizrenit ka rezultuar me këtë renditje: kinema që punon çdo ditë, shfaqje më të shpeshta për fëmijë, shfaqje të përditshme të teatrit dhe më shumë festivale të ndryshme.

Organizatave kulturore në Prizren janë të organizuar për herë të parë në rrjetin e organizatave kulturore të Prizrenit. Kjo duket të jetë një proces i natyrshëm kur edhe këto organizata janë prodhues kryesor të jetës kulturore në qytet. Duke se bashkëpunimi i organizatave në nivelin lokal është më i lartë në krahasim me atë në nivelin e vendit dhe atë regional. Të gjeturat e hulumtimit me organizatat kulturore rezultojnë nivel relativisht të ultë të të punësuarve të rregullt gjegjësisht me 1.32 person për organizatë. Një nga potencialet e organizatave të intervistuar duket të jetë numri i vullnetarëve që ndoshta është në përputhje me shifrën prej 10% nga hulumtimi i popullatës që deklaruan se marrin pjesë në aktivitete vullnetare në organizata të ndryshme. Tjetër fakt i rëndësishëm i dalë nga ky hulumtim është se ende fondacionet ndërkombëtare mbasin si financues kryesor të aktiviteteve të organizuara nga organizatat e pavarura në Prizren, ku organet komunale dhe ato qendrore me mesatare të përqindjes janë mbrapa donatorëve individual dhe bizneset vendore. Një përqindje e madhe e organizatave të intervistuar kanë zyre të veta për të cilat shumica janë duke paguar qera. Më se gjysma e organizatave të intervistuar kanë deklaruar se nuk kanë marrë pjesë në proceset të ndërlidhura me politikën lokale kulturore.

Të dhënat nga katër debate të ndryshme nxjerrin në pah pajtimin e gjerë në mes të akterëve të ndryshëm të shoqërisë civile, partive politike, pushtetit lokal, ekspertëve të turizmit, grupe të ndryshme të interesit për kapacitetin e qytetit të Prizrenit për ofertë më serioze kulturore dhe mos-përgjigjen e organeve komunale dhe atyre qendrore ndaj këtij kapaciteti potencial. Një

pajtim tjetër i gjerë është nevoja e një bashkëpunimi më të gjerë në mes të shoqërisë civile, të biznesit dhe medieve dhe qeverisë lokale për zhvillimin e politikave kulturore, por pa e përcaktuar në mënyrë konkrete se si të bëhet kjo. Prizreni karakterizohet me buxhet të ultë të kulturës në krahasim me numrin e aktiviteteve që ofrohen në qytet pothuajse kryekëput nga sektori pavarur kulturor. Po ashtu nuk ka ndonjë mekanizëm të qartë të financimit të aktiviteteve kulturore, pasi që nuk ka konkurs vjetor dhe nuk ka mekanizma të vlerësimit cilësor të aktiviteteve të financuar nga paraja publike.

Të dhënat nga ky hulumtim reflektojnë qëndrimet dhe perceptimet e qytetarëve të Prizrenit mbi kulturën, aktivitetet kulturore dhe një analizë të organizatave kulturore që veprojnë në Prizren dhe qëndrimet e akterëve të tjerë relevantë me fushën e kulturës në qytetin e Prizrenit. Mund të nxirret përfundimi se qytetarët e Prizrenit kanë perceptime pozitive mbi numrin e aktiviteteve kulturore në Prizren dhe konsiderojnë se kultura është e rëndësishme në jetën e tyre dhe se komuna duhet të investojë më shumë në aktivitetet kulturore. Në anën tjetër kemi një grup të organizatave kulturore të cilët janë pothuajse bartës kryesor të organizimit të ngjarjeve kulturore në qytet dhe mjaft aktive. Këto dy konkluzione sjellin në pah një hallkë të dobët që ka të bëjë me organet komunale që nuk e kanë parasysh ende rëndësinë e kulturës dhe artit si mjet i demokratizimit të mëtutjeshëm të shoqërisë Kosovare dhe të zhvillimit ekonomik që është konstatuar edhe në katër debate publike të organizuara si pjesë e këtij hulumtimi.

Në mënyrë që të "prodhohet" dhe të stimulohet kultura në qytet rekomandohen

që të zhvillohen politikat kulturore, që do të përcaktojnë se çka, kur dhe si do të përkrahen aktivitetet kulturore në një qytet, madje duke siguruar që kultura definohet gjerë duke përfshirë forma të ndryshme të artit, kuzhinën, trashëgiminë kulturore, ruajtjen e vlerave tradicionale etj.

Diskutim

Përvojat nga vende të tjera në Europë tregojnë se prezantimi i kulturave politike urbane ka qenë një proces i ngadalshëm (Garcia, 2004)³. Debatimi mbi të në Europë ka filluar në vitet 1990 dhe është përqendruar në atë se politikat kulturore ndihmojnë regjenerimin dhe zhvillimin urban. Kritikët ndaj kësaj qasjeje kanë theksuar se politikat e tilla stimulojnë më shumë konsumimin se sa prodhimin (Bianchini, 1999)⁴, por konteksti në Prizren nuk e ka këtë dilemë pasi që qyteti ballafaqohet me një situatë ku konsumi është kryekëput i varur nga oferta kulturore që ofrohet nga skena e pavarur në qytet dhe ajo është shumë më e varfër në krahasim me vende të tjera europiane. Prandaj rezultatet e hulumtimit tregojnë se zhvillimi i politikave kulturore në nivel të qytetit do të rriste konsumin dhe prodhimin. Politikat kulturore do të strukturin këtë nevojë për konsum që është vërtetuar me hulumtim të kapacitetit të prodhimit që ekziston në qytetin e Prizrenit.

Siç u tha në fillim nëse nuk ka politikë zyrtare për kulturë, nuk do të thotë se një

vend nuk ka asnjë politikë kulturore dhe kjo më shumë tregon se ka politika të mjegullta, të cilat shërbejnë për të mbajtur një status quo apo për të vazhduar inercionin ekzistues.

Por pengesa kryesore që shkakton mungesa e politikave të qarta kulturore apo e diskutimit për to është se pengon diskursin se cila është vlera e artit dhe kulturës në shoqëri, dhe për këtë politikat e padukshme janë jodemokratike dhe të papërgjegjshme (Atlas)⁵. Prandaj hapja e një diskursi dhe procesi konstruktiv në mes të akterëve kulturor dhe organeve komunale në këtë situatë lexo politik-bërës do të iniciojë një proces të natyrshëm për procesin dhe nxjerrjen e një politike kulturore për qytetin e Prizrenit si një produkt. Në këtë proces do të kishte një debat për atë se cilat janë vlerat e artit dhe kulturës në qytetin e Prizrenit duke përfshirë dimensionin prodhues, ekonomik dhe zhvillimit të mëtutjeshëm të dialogut në mes të institucioneve dhe qytetarëve të organizuar në skenën e pavarur kulturore apo edhe qytetarëve të tjerë të Prizrenit. Konsiderohet që ky të jetë një proces i natyrshëm gjersa Kosova provon të konsolidojë organet publike dhe në të njëjtën kohë kemi rënie të përkrahjes së donatorëve ndërkombëtar (edhe pse 1/4 e aktiviteteve kulturore ende përkrahet nga fonde të huaja). Zhvillimi i politikave kulturore nuk duhet të shihet si një barrë apo shpenzim shtesë nga organet komunale, por të konsiderohet si një mundësi që mund të sjell një regjenerim urban dhe mundësi të reja për zhvillime kulturore por edhe me të edhe ato ekonomike.

³ Garcia, B. (2004). Cultural policy and urban regeneration in Western European Cities: Lessons from Experience, Prospects for the Future. Local Economy, 19, 312-326.

⁴ Bianchini, F. (1999). Cultural planning for urban sustainability, in L. Nystrom & C. Fudge (Eds) Culture and cities, Cultural Processes and Urban Sustainability, pp. 34-51 (Stockholm: The Swedish Urban Development Council).

⁵ Atlas, C. Cultural policy: What Is It, Who Makes It, Why Does it Matter?, marrë nga: www.nyfa.org/files_uploaded/pages_65-68.pdf

Shtetet europiane me qëllim në 30 vite të fundit kanë investuar në zhvillimin e kulturës jashtë kryeqyteteve⁶, dhe edhe niveli qendror në Kosovë duhet më shumë të investojë në kulturë e posaçërisht në trashëgiminë kulturore në qytetin e Prizrenit, pasi që fatkeqësisht shumica e qyteteve të tjera në Kosovë nuk kanë objekte me vlerë për trashëgiminë kulturore aq sa janë ndoshta në Prizren. Për këtë edhe ndoshta qyteti i Prizrenit duhet të prioritetizohet edhe më shumë në kuadër të politikave dhe vendimeve eventuale që merren në nivelin qendror.

Nga të dhënat e hulumtimit dhe momentit të caktuar kur del ky raport është organizimi i të gjithë akterëve kryesor në qytetin e Prizrenit të shoqërisë civile, drejtorive të kulturës, rinisë, sportit, të zhvillimit ekonomik, urbanizmit që të punojnë se bashku në hartimin e politikave kulturore, të cilat bazohen në të dhëna, në potencialet ekzistuese dhe nevojat e qytetarëve të Prizrenit dhe synimit të qenit kryeqytet kulturor me veprime në vend të fjalive deklarative.

Konkluzionet dhe rekomandimet e këtij dokumenti bazohen në të dhëna të grumbulluara nga qytetarët e Prizrenit, nga organizatat kulturore që veprojnë në Prizren dhe nga debate të ndryshme me akterë relevant nga niveli lokal dhe qendror. Dokumenti synon të hap një diskurs të shëndoshë mbi hapat konkrete që duhet të

bëhen në zhvillimin e kulturave politike të qytetit të Prizrenit.

Limitimet e studimit

Shpërpjesëtimi në mes gjinive në hulumtim mund të jetë edhe si rezultat i mos përcjelljes së randomitetit (rastit) nga ana e intervistuesve. Një kufizim tjetër i studimit mund të jetë edhe tendenca e mbi raportimit të pjesëmarrjes në aktivitete kulturore gjë që mund të rezultojë me nivele jo reale pjesëmarrjes në aktivitete kulturore. Nivele relativisht të njëjta të larta janë gjetur edhe në hulumtime të kaluara me qytetarë të Prizrenit⁷.

⁶ Bianchini, F. (1993). Remaking European cities: the role of cultural policies. *Cultural policy and urban regeneration: The West European experience*, 1-20

Bianchini, F. (1993). Remaking European cities: the role of cultural policies. *Cultural policy and urban regeneration: The West European experience*, 1-20

⁷http://www.ecmandryshe.org/repository/docs/Jeta_kulturore_ne_Pz.pdf

- Analizë e shkurtë
- Transkriptet e debateve I, II, III, IV
- Pyetësoni

Analizë e shkurtë

Politikat kulturore dhe Qyteti

Kosova ende nuk e ka një strategji të zhvillimit kulturor, dhe kjo tregon që Qeveria e Kosovës nuk e ka listuar kulturën si prioritet në rrugën e saj drejt zhvillimit. Edhe kultura, si çdo sferë tjetër e jetës duhet të rregullohet me ligje, të zhvillohet sipas standardeve specifike dhe të përdoret për zhvillim shoqëror. Ani pse deri vonë kultura është konsideruar më shumë si luks sesa si nevojë elementare e njerëzve, ajo tani ka filluar të konsiderohet si shtylla e katërt e zhvillimit të shoqërisë, së bashku me shtyllën ekonomike, sociale dhe ekologjike

Duke ditur se politikat kulturore krijojnë mundësi që asnjë sferë tjetër publike nuk i ofron, dhe duke ditur që këto politika janë të ndërtuara mbi vlerat thelbësore të kulturës të cilat përfshijnë konceptet si kujtesa, kreativiteti, dija kritike, ritualet, përsosmëria, bukuria e diversiteti, atëherë institucionet publike duhet të gjejnë ligjet dhe politikat, e më pastaj edhe programin dhe projektet për të garantuar të gjithë qytetarët që përmes kulturës të arrijnë zhvillimin e tyre njerëzor.¹

Kultura dhe zhvillimi i saj janë të drejta themelore të njeriut bazuar në Deklaratën Univerzale të Drejtave të Njeriut të vitit 1948.² Neni 27 i kësaj deklarate thotë:

“Të gjithë kanë të drejtë që lirshëm të marrin pjesë në jetën kulturore të komunitetit, të shijojnë artet dhe të përfitojnë nga përparimi shkencor dhe dobietë e tij”.

Sipas znj. Simjanovska, e cila është eksperte e politikave kulturore në Maqedoni, “kultura ka të bëjë me ndjenjën e mirë e të jetuarit në qytet, në ambientin e përditshërisë tonë, kualitetin e jetës kulturore i cili është motiv i rëndësishëm për sipërmarrësit që të zgjedhin qytetin për investim dhe jetesë, për punësim, diversifikimin dhe ngritjen e kualitetit të jetës, pra ajo është pjesë e pandashme e jetës së përditshme.”³

Në dokumentin e hartuar nga Forumi Kulturor (Rrjet i organizatave të pavarura të kulturës), i cili i është drejtuar Ministrisë së Kulturës, Rinisë dhe Sporteve për të argumentuar nevojën që Kosova të ketë një strategji kulturore thuhet se, “Niveli lokal (komunal) është njëri nga dimensionet më të ndjeshme të planifikimit të kulturës. Strategjia mund të ofrojë një strukturë dhe udhëzime shumë të qarta për zhvillimin kulturor lokal dhe mundësitë e bashkëpunimit mes dy niveleve të qeverisjes. Vendosija e parimeve të përgjithshme të zhvillimit kulturor në nivel qendror dhe lokal, do të hapte rrugën për hartimin e strategjive lokale të kulturës, të cilat do të jenë më të fokusuara dhe të bazuara në kontekstet specifike kulturore.”⁴

¹ European Cultural Foundation, Local Cultural Policies Handbook, fq. 26, në http://www.culturalfoundation.eu/sites/www.culturalfoundation.eu/files/local_cultural_policies_handbook_eng_2011.pdf

² European Cultural Foundation, Local Cultural Policies Handbook, fq. 23 në http://www.culturalfoundation.eu/sites/www.culturalfoundation.eu/files/local_cultural_policies_handbook_eng_2011.pdf

³ Konferenca Rajonale “Politikat Kulturore dhe Qytetet” Violeta Simjanovska – Eksperte e Politikave Kulturore në Maqedoni në <http://www.culturist-ks.org/sq/Aktivitete-kulturore/KONFERENCA-RAJONALE-POLITIKAT-KULTURORE-DHE-QYTETI-47>

⁴ Forumi Kulturor – “Pse na duhet një strategji kulturore” fq. 6, në <http://forumikulturor.net/cms/wp-content/uploads/2012/11/Pse-na-duhet-nj%C3%AB-Strategji-e-Kultur%C3%ABs.pdf>

Në anën tjetër, sipas hulumtimit të bërë për hartimin e politikave kulturore në nivel lokal në Turqi, “në shekullin 21, qytetarët nuk e definojnë veten në bazë të punës që bëjnë ngase shumë nga ata bëjnë punë të ndryshme, ri-edukohen e shumë gjëra tjera, prandaj qytetarëve ju duhet kultura çdo ditë e më shumë për ti dhënë kuptim jetës së tyre, të konstruktojnë identitetet individuale dhe kolektive.”⁵

Potenciali i neglizhuar

Qyteti i kulturës Prizreni, është qyteti me më së shumti aktivitete gjatë vitit pas kryeqytetit, dhe 90 % të këtyre aktiviteteve organizohen nga organizatat e pavarura kulturore. Sipas hulumtimit që është bërë, këto aktivitete janë rritur konsiderueshëm gjatë 3 viteve të fundit. Prizreni karakterizohet në të njëjtën kohë për trashëgiminë kulturore dhe potencialin e tij turistik.

Qytetarët e Prizrenit dhe organizatat e pavarura kulturore janë të vetëdijshëm për këtë potencial dhe mundohen me çdo kusht ta mbrojnë, ta promovojnë dhe ta shfrytëzojnë për zhvillim të përgjithshëm të qytetit. Në anën tjetër, institucionet qendrore por edhe ato lokale nuk e vlerësojnë ose nuk duan ta vlerësojnë sa duhet këtë potencial ekzistues. Për këtë më së miri tregon buxheti i përgjithshëm i shtetit për kulturën, dhe në të njëjtën kohë buxheti komunal i Prizrenit për përkrahjen e kulturës dhe të gjitha aspektet që kanë të bëjnë me të.

Gjatë një viti në Prizren organizohen pothuajse 40 evente kulturore, pjesa më e madhe e tyre mbledhin shumë njerëz nga vende të ndryshme të Kosovës dhe rajonit. Festivali i filmit dokumentar Dokufest është një prej ngjarjeve kulturore më të mëdha në rajon si dhe njëri prej 25 festivaleve më të mirë në botë. Ky festival që organizohet në Prizren për 10 vite me rradhë mbledh me mijëra njerëz në këtë qytet përgjatë 10 ditëve sa zgjat festivali. Gjatë këtyre ditëve përfitimi rritet në masë të madhe duke përfshirë bizneset lokale, por edhe ato shtetërore. Analiza e punuar nga Instituti GAP për ndikimin e DokuFest-it në ekonominë në nivel lokal dhe në nivel qendror, tregon që “kjo ngjarje kulturore ka impakt më të madh në ekonominë e vendit sa sa buxheti me të cilin operon, prandaj komunat dhe Qeveria e Kosovës duhet të krijojnë kushte për funksionimin e organizatave të cilat kanë potencial që një investim të vogël ta kthejnë në përfitime të mëdha për ekonominë lokale.”⁶

Sipas kësaj analize politikash, ndikimi i DokuFest-it në vitin 2011 në Bruto Produktin e Brendshëm arrin një sasi vjetore prej 3.100.000 €, dhe nëse vlerësohen shpenzimet e konsumatorëve, ndikimi arrin 3.800.000 €. Ajo rezulton se në e katër vitet e ardhshme ndikimi i DokuFest-it në GDP-në e vendit do të jetë të paktën 17.500.000.⁷

Duke e parë nevojën për një mekanizëm i cili to të kordinonte punët, ngjarjet dhe aktivitetet kulturore organizatat e pavarura të kulturës morën iniciativën e krijimit të një rrjeti të këtyre organizatave. Kjo iniciativë u përkrah fillimisht nga 15 organizata të cilat janë themeluese të këtij rrjeti, ndërsa shumë shpejtë u bashkangjiten edhe 7 organizata tjera. Misioni i Rrjetit është të arrijë një ekonomi lokale të zhvilluar në Prizren përmes aktiviteteve kulturore, ndërsa në anën tjetër objektivat kryesore janë: pasurimi i jetës kulturore, ngritja e kualitetit të aktiviteteve ekzistuese,

⁵ European Cultural Foundation, “Local Cultural Policies Handbook” fq. 26 në http://www.culturalfoundation.eu/sites/www.culturalfoundation.eu/files/local_cultural_policies_handbook_eng_2011.pdf

⁶ Instituti GAP, “Ndikimi Ekonomik i DokuFest-it”, fq. 1 në http://www.institutigap.org/documents/66380_ImpaktiEkonomikDokufest.pdf

⁷ Instituti GAP, “Ndikimi Ekonomik i DokuFest-it”, fq. 1 në http://www.institutigap.org/documents/66380_ImpaktiEkonomikDokufest.pdf

përmirsimi i politikave kulturore në nivel komunal, menaxhim i decentralizuar i kulturës dhe iniciimi i qytetarisë përgjegjëse dhe aktive.⁸

Neglizhienca e treguar nga autoritetet lokale të komunës së Prizrenit për të gjithë potencialin që ka kjo komunë, ka bërë që sektori i kulturës së pavarur të organizohet me forca të veta për të ndryshuar gjendjen ekzistuese në këtë komunë. Nga hulumtimi i bërë me qytetarët për rëndësinë e organizatave kulturore, shohim se çdo i 3-ti qytetar mendon se gjatë 5 viteve të fundit këto organizata kanë pasur rol pozitiv tek qytetarët, 9 nga 10 qytetarë mendojnë se kultura është e rëndësishme për jetën e qytetarit dhe vetëm 1 nga 10 qytetarët mendon se komuna investon mjaftueshëm në sektorin e kulturës.

Financimi i Kulturës

Autoritetet publike vazhdojnë ta shohin kulturën si një luks shoqëror, gjithmonë duke u fshehur pas arsytimit se institucionet kanë prioritete më të rëndësishme zhvillimore, duke filluar sipas tyre me përmirësimin e mirëqenies sociale në vend.

Ky qëndrim është mjaft kundërthënës në vete ngase mirëqenia sociale, zhvillimi ekonomik dhe shumë fusha tjera të jetesës mund të përmirsohen përmes shfrytëzimit të kulturës si burim i zhvillimit e jo duke e ndarë kulturën totalisht nga zhvillimi i shoqërisë. Autoritetet publike qendrore e as ato lokale ende nuk kanë arritur të kuptojnë se kultura nuk është luks por është nevojë për qytetarin, kultura sjell vende të reja të punës dhe në këtë mënyrë kontribuon në përmirësimin e mirëqenies sociale dhe ekonomike.

Qeveria e Kosovës investon në kulturë rreth 5 euro për kokë banori në vit, e në nivelin komunal gjendja është edhe më e vështirë duke u nisur nga komuna e Prizrenit si komuna me më së shumti aktivitete kulturore e poashtu e pasur në aspektin e trashëgimisë kulturore. Qeveria lokale investon në kulturë rreth 2 euro për kokë banori.⁹ Me fjalë të tjera, Komuna e Prizrenit qaras qytetarët e saj me 1 burek dhe 1 jogurt gjatë 1 viti.

Komuna e Prizrenit kontribuon me vetëm 7.3 % për të gjitha aktivitetet e kulturës së pavarur gjatë tërë vitit. Në të njejtën kohë, vetëm 1 nga 10 qytetarët e pyetur për kontributin e komunës për aktivitetet kulturore mendojnë që komuna investon dhe përkrah mjaftueshëm kulturën në Prizren.

Sistemi i financimit të kulturës në Kosovë nuk është i rregulluar në baza meritore dhe kriteret të cilësisë. Në këtë sistem ka pabarazi të shpërndarjes së këtyre fondeve nëse e krahasojmë prodhimtarinë e sektorit të pavarur të kulturës me sektorin publik. Institucionet publike të kulturës vazhdojnë të përfitojnë pjesën më të madhe të fondeve shtetërore edhe pse sektori i kulturës së pavarur është prodhuesi më i madh artistik dhe kulturor në vend, si në aspektin sasior ashtu dhe në atë cilësor.

Kjo situatë që mbretëron në institucionet e Kosovës duhet të ndryshojë në mënyrë që edhe Kosova të shfrytëzojë potencialin e saj kulturor për zhvillim të qëndrueshëm. Kjo pasi që shumë studime të realizuara viteve të fundit kanë zbuluar se paraja publike e dedikuar për arte paraqet një investim të

⁸ Rjeti i organizatave kulturore në Prizren –RrOK në <http://www.rrok-pz.net/?page=1,2>

⁹ Forumi Kulturor “Pse na duhet një strategji e kulturës”, fq. 1 në <http://forumikulturor.net/cms/wp-content/uploads/2012/11/Pse-na-duhet-nj%C3%AB-Strategji-e-Kultur%C3%ABs.pdf>

mençur për institucionet e shtetit. Në anën tjetër kultura, industritë kreative dhe kreativiteti kanë luajtur një rol shumë të rëndësishëm në tejkalimin e efekteve të krizës globale.¹⁰

Politika që nuk bën Politika

Sipas z. Aliriza Arënliu nga DokuFest, duke u bazuar në përvojën e tij gjatë viteve të organizimit të festivalit “tek ne politikë kulturore është të mos ketë politikë kulturore, dhe se kjo u shërben institucioneve për të shpërblyer ose ndëshkuar dikë në kohëra të caktuara.”¹¹ Në të njejtën kohë, ai shpreh skepticizmin e tij sa i përket motivimit të sinqertë nga ndonjë strukturë politike për të përkrahur dhe zhvilluar kulturën.

Sektori i politikave kulturore publike është njëri ndër sektorët më të pazhvilluar dhe problematik. Korniza ligjore e trashëguar qysh nga administrimi i UNMIK-ut ka në vete shumë probleme, duke pasuar me pasivitet total nga ana e institucioneve për të debatuar për një model të duhur ligjor që do ta rregullonte sektorin e kulturës.

Veprimtaria artistike dhe ngjarjet kulturore kryesisht ndodhin në realitete lokale dhe janë të mishëruara me kulturat e komuniteteve që jetojnë në ato lagje, qytete e fshata. Ndërsa komunat vazhdojnë të shohin menaxhimin apo qeverisjen e kulturës si financim i festivaleve apo aktiviteteve kulturore, apo ndërtimin e objekteve kulturore-sportive, dimensionin administrativ i menaxhimit të kulturës është pjesa më e neglizhuar e problemit.

Bazuar në dokumentin e Forumit Kulturor “Pse na duhet një strategji e Kulturës”, komunat kanë buxhete të mjerueshme për kulturën, ndërsa artistët trajtohen si kategori të cilës i jepet lëmoshë. Kjo është si rezultat i mungesës pothuajse totale të politikave kulturore në nivel lokal, fakt ky i cili shkëput kulturën nga planifikimi i zhvillimit lokal duke e shndërruar në një koncept elitist që e kufizon aktivitetin kulturor tek një grup i vogël njerëzish.¹²

Për të rregulluar sektorin e kulturës zhvillimi i kulturave politike duhet të ndodh nga “poshtë – lart” duke përfshirë shoqërinë civile, organizatat kulturore, artistët dhe qytetarët në përgjithësi. Përfshirja e qytetarëve në hartimin e politikave është praktikë që ka filluar para disa dekadave dhe konsiderohet si karakteristikë e demokracisë së avancuar. Edhe pse pjesëmarrja e qytetarëve në proceset e hartimit të politikave dhe proceset vendimmarrëse është duke u bërë praktikë në vendet demokratike, për të siguruar këtë pjesëmarrje jo vetëm në fazën e planifikimit por gjatë gjithë procesit duhet të përshtaten dhe zbatohen metoda të ndryshme dhe kreative.¹³

Pjesëmarrja e qytetarëve të komunës së Prizrenit në hartimin e politikave publike është mjaft e ulët. Sipas hulumtimit të bërë për veprimtarinë e organizatave kulturore në Prizren, shohim se vetëm 8.6 % e këtyre organizatave marrin pjesë në hartimin e politikave kulturore, e megjithatë Prizreni nuk ka politika të mirëfillta kulturore sepse komuna vazhdon të neglizhojë rolin e rëndësishëm të kulturës dhe ta shohë atë si potencial të zhvillimit lokal.

¹⁰ Forumi Kulturor “Pse na duhet një strategji e Kulturës”, fq. 4 në <http://forumikulturor.net/cms/wp-content/uploads/2012/11/Pse-na-duhet-nj%C3%AB-Strategji-e-Kultur%C3%ABs.pdf>

¹¹ Forumi Kulturor “Konferenca Vjetore e Forumit Kulturor”, në <http://forumikulturor.net/cms/?p=456>

¹² Forumi Kulturor “Pse na duhet një strategji e Kulturës”, fq. 3 në <http://forumikulturor.net/cms/wp-content/uploads/2012/11/Pse-na-duhet-nj%C3%AB-Strategji-e-Kultur%C3%ABs.pdf>

¹³ European Cultural Foundation, “Local Cultural Policies Handbook,” fq. 18 në http://www.culturalfoundation.eu/sites/www.culturalfoundation.eu/files/local_cultural_policies_handbook_eng_2011.pdf

Rekomandime

Bazuar në hulumtimin e bërë nga EC Ma Ndryshe për rolin e organizatave kulturore në komunën e Prizrenit, hulumtimin për perceptimet, qëndrimet dhe sjelljet e qytetarëve të Prizrenit ndaj kulturës, e poashtu duke u bazuar në literaturën ekzistuese sa i përket rëndësisë së kulturës për jetën e qytetarit ne kemi disa rekomandime për përmirsimin e mundshëm të situatës ekzistuese

- Institucionet e qeverisjes lokale si dhe ato qëndrore duhet të vendosin kulturën në listën e prioriteteve të zhvillimit të vendit, si dhe të inicojnë rregullimin ligjor të sferës së kulturës.
- Institucionet lokale në Prizren duhet të trajtojnë kulturën si njërin prej shtyllave kryesore të zhvillimit ekonomik të komunës .
- Duke u bazuar në potencialin kulturor që ka komuna e Prizrenit dhe duke ditur që kësaj sfere i ndahet buxhet jashtëzakonisht i vogël, ne rekomandojmë që institucionet lokale të kenë parasysh nevojat e qytetarëve dhe të akterëve kulturor para së të hartojnë buxhetet vjetore.
- Mungesa e politikave të mirëfillta kulturore i ka sjellë pasoja të vazhdueshme gjatë viteve sektorit të kulturës. Politikat ad-hoc të zbatuara tash e sa vite vetëm e kanë dëmtuar procesin e zhvillimit të kësaj sfere aq të rëndësishme për qytetarët. Prandaj, hartimi i politikave të mirëfillta publike për sektorin e kulturës është hapi i parë dhe esencial për përmirsimin e gjendjes ekzistuese në këtë sektor.

Pjesëmarrja Qytetare në Politikat Kulturore Lokale

Z. Hajrulla Çeku – Drejtor Ekzekutiv i OJQ EC Ma Ndryshe, hapi zyrtarisht debatin dhe në të njejtën kohë shpjegoi në pika të shkurtëra qëllimin e projektit në kuadër të të cilit ishte organizaur debati. Qëllimi kryesor i këtij projekti sipas Z. Çeku është që sektori i kulturës në aspektin e gjerë duke filluar nga artistët individual, organizatat e kulturës, institucionet publike të kulturës, aktivistët e kulturës të jenë pjesë e vendimarrjes, konkretisht të jenë pjesë e hartimit të politikave kulturore dhe zbatimit të tyre. Ai poashtu prezantoi edhe dy panelistët tjerë që ishin Alirizë Arënliu dhe Besar Haxhibeqiri. Z. Arënliu, ishte aty në cilësinë e bartësit të hulumtimit dhe pjesë e stafit të projektit, ndërsa Z. Haxhibeqiri në cilësinë e kordinatorit të Rrjetit të Organizatave Kulturore në Prizren – Rrok.

Në vazhdim **Z. Arënliu** mori fjalën dhe para se të fillonte të prezentonte hulumtimin qartësoi disa gjëra për pjesëmarrësit. Z. Arënliu bëri të ditur se të dhënat e hulumtimit ishin preliminare, pastaj, sipas tij, duke u bazuar në artikuj të ndryshëm sa u përket hulumtimeve që bëhen për pjesëmarrjen në aktivitetet kulturore, gjithmonë është mundësia e mbi-raportimit për pjesëmarrje, dhe e fundit, ishte që ai kishte përgaditur dy prezente me temat të cilat ai kishte konsideruar se janë të rëndësishme të diskutohen.

Z. Arënliu, në fillim të prezentimit ceki se do të prezentonte rezultatet e dy hulumtimeve që ishin bërë deri tani, njëri hulumtim ishte bërë me qytetarët e Prizrenit dhe tjetri me organizatat e pavarura kulturore të Prizrenit. Sipas tij, hulumtimi me qytetarët e Prizrenit tregon më shumë për pjesëmarrjen e qytetarëve në aktivitetet e ndryshme kulturore në qytet si dhe perceptimet dhe qëndrimet e tyre në përgjithësi ndaj kulturës dhe aktiviteteve kulturore. Ky hulumtim ishte bërë me 500 respondente në 20 vendbanime në qytetin e Prizrenit. Ndërsa, hulumtimi me organizatat kulturore është bërë me 23 organizata të pavarura kulturore i cili ka pas për qëllim një lloj profilizimi të këtyre organizatave, ky hulumtim është kryer nga OJQ EC Ma Ndryse.

Prezentimet e hulumtimeve i bashkangjiten këtij raport.

Pas prezenteve të Z. Arënliu, **Z. Çeku** bëri një përmbledhje të shkurtër për esencën dhe nevojën e realizimit të këtij hulumtimi pasi që sipas tij, komuna asnjëherë nuk ka bërë ndonjë hulumtim të tillë për të kuptuar qëndrimet, perceptimet, besimet ose edhe preferencat e qytetarëve ndaj kulturës. Ai poashtu shtoi se, për hartimin e politikave kulturore në qytetin e Prizrenit pjesëmarrja e qytetarëve është e nevojshme. Për të vazhduar debatin ai i dha fjalën kordinatorit të Rrok-ut, Z. Haxhibeqiri, i cili do të tregonte arsyet e themelimit të këtij rrjeti, objektivat kryesore të tij dhe aktivitetet e rrjetit.

Z. Haxhibeqiri, bëri një përmbledhje të formimit të Rrok-ut duke cekur se ky rrjet është rrjet jo formal i organizatave kulturore të Prizrenit dhe misionin e këtij rrjeti që është: rritja e ekonomisë së zhvilluar lokale në Prizren përmes pasurimit dhe strukturimit të ofertës kulturore bazuar në rritjen e cilësisë dhe vëllimit të aktiviteteve kulturore. Objektivat kryesore të këtij rrjeti sipas Z. Haxhibeqiri janë; hartimi i politikave kulturore në Prizren, koordinimi i këtyre organizatave sepse vetëm atëherë mund të jenë më të fuqishëm dhe më të zëshëm dhe formimi i ofertës kulturore turistike i Prizrenit. Aktiviteti i Rrok-ut është formimi i kalendarit kulturor i cili do të përfshijë të gjitha të dhënat për të gjitha aktivitetet kulturore që ndodhin brenda vitit në qytetin e Prizrenit. Ndër aktivitetet e

Rrok-ut, Z. Haxhibeqiri potencoi Memorandumin e Mirëkuptimit për bashkëpunim mes Rrok-ut dhe Drejtorise për Zhvillim Ekonomik dhe Turizëm.

Pas prezentimit nga Z. Haxhibeqiri për Rrok-un dhe rolin e tij, dhe para filimit të diskutimit të hapur Z. Çeku lexoi letrën e dërguar nga Ruzhdi Rexha – nënkryetar i Komunës së Prizrenit i cili nuk qe pjesëmarrës në debat. Pas leximit të letrës Z. Çeku hapi diskutimin ku pyetjet për pjesmarrësit ishin: cka treguan të dhënat e hulumtimeve për ta, sa ka potencial sektori i kulturës të ndikoj në politikat kulturore në Prizren dhe vlerësimi i tyre i përgjithshëm.

Z. Ardian Firzi - “Industria e Muzikës”, sugjeroi që në organizimin e kulturës duhet të merren si shembull Shtetet e Bashkuara të Amerikës dhe të bëhet profilizimi i organizatave ose i organizatoreve dhe të ndahen fushat se kush merret me organizim të festivaleve të filmit e kush me të muzikës dhe sipas tij vetëm më këtë profilizim mund të ndërtohen politika të mirëfillta kulturore. Ndërsa s Z. Arënlju replikoi duke thënë që profilizimi i organizatave duhet të bëhet patjetër por është pak problem me ju percaktu njerzve së çka duhet të bëjnë, ngase njëra ndër bazat e asocimit të lirë dhe baza e organizimit të aktiviteteve kulturore është liria e organizimit të njerëzve.

Drejtori i Drejtorisë së Urbanizmit në Komunën e Prizrenit **Z. Sadik Paçarizi**, foli për qendrën “Europa” e cila është ndërtuar me ndihmën e Bashkësisë Europiane. Sipas tij, kjo qendër mund të jetë një mundësi e mirë bashkëpunimi në mes të sektorit të kulturës dhe urbanizmit dhe ftoi për përkrahje të gjithë aktërët e shoqërisë e sidomos ata të sektorit kulturës që ajo qendër të funksionalizohet dhe të shfrytëzohet për promovim të kulturës, trashëgimisë kulturore dhe për nevojat e qytetarëve të Prizrenit.

Përfaqësuesi i Shoqatës së Zejtarëve të Prizrenit sqaroi strukturën e bordit të Kompleksit Europa, që sipas tij ai bord është i përbër edhe prej OJQ-ve, Dokufest-it dhe Shoqatës së Zejtarëve dhe që ky projekt nuk është i sponzorizuar nga kuvendi por i përfituar dhe varet nga bordi se si do të menaxhohet.

Sipas **Z. Hasan Hoti** - Drejtor i Institutit për Mbrojtje e Monumenteve, fati i keq është që në këtë takim ku flitet për politikat kulturore nuk është prezente Drejtoria e Kulturës por Drejtoria e Urbanizmit dhe se hulumtimi i prezentuar është një punë e mirë në aspektin teorik, statistik dhe të përpunimit, duke shprehur që nuk mbetet vetëm si një hulumtim por do të shërbejë për një organizim më të mirë të jetës shoqërore dhe kulturore në qytet. Ai vazhdoi duke pyetur se cka do të ndodh pas publikimit të këtij hulumtimi, kush do të merret me procesin e hartimit të politikave, pasi që interesimi i zyrtarëve që janë përgjegjës për këtë proces tashmë është i qartë. Në fund ai tregoi gadishmërinë për përkrahje të kësaj iniciative nga Instituti të cilin ai përfaqëson.

Folësi i rradhës ishte Z. **Arben Shala** nga Fondacioni për Trashëgimi Kulturore “Legatum”, i cili fillo duke thënë se pjesa e hulumtimit e vecanërisht pjesa e perceptimeve të qytetarëve ndaj kulturës duhet të shërbejë si udhërrëfyes për punën e Rrok-ut. Kjo ngase sipas hulumtimit shumica e respondentëve konsumojnë kulturën vetëm për shkaqe kënaqësie dhe argëtimi përderisa konsumimi i kulturës nuk kufizohet me aq, ai në pjesën më të madhe ka të bëjë me vlerat, ruajtjen e vlerave dhe promovimin e tyre dhe me identitetin kulturor e kombëtarë të një populli. Ai sugjeroi që organizatat e kulturës mos të fokusohen vetëm në anën komerciale të aktiviteteve por të kenë dhe përmbajtjen e ruajtjes dhe promovimit të vlerave.

Z. Veton Nurkollari nga DokuFest, përgëzoi organizatorët për iniciativën dhe hulumtimin e përgaditur duke u fokusuar në pikën e financimit të organizatave të pavarura kulturore. Sipas tij, brenga më e madhe duhet të jetë që sipas hulumtimit 80% e këtyre organizatave ende financohen nga donacionet e huaja, e që ky është një moment shumë i mirë që komuna dhe institucionet tjera vendore dhe të gjithë akterët e kulturës të vetëdijësohen që fondet vendore për kulturë duhet të rriten dhe se kultura vecanërisht në Prizren është faktor shumë i rëndësishëm për zhvillimin ekonomik.

Z. Bahri Zenelaj nga ATTA, pasi që përgëzoi OJQ-në EC Ma Ndryshe për iniciativën, potencoi se nga hulumtimi i bërë si dhe nga diskutimet në debat mund të konkludohet së paraqitet nevoja urgjente për të hartuar një strategji të kulturës ose më konkretisht një plan veprimi i cili do të aprovohet në asamblenë komunale e cila do ti obligonte asambleistët për implementimin e saj.

Para mbylljes së debatit **Z. Çeku** e ktheu fjalën përsëri në panel duke fillur me Z. Haxhibeqiri për një reagim të përgjithshëm pas tërë diskutimit. Sipas Z. Haxhibeqiri, hulumtimi i bërë me organizatat e kulturës do ti ndohmojë shume Rrokut për të arritur objektivin kryesor të tij që është hartimi i politikave kulturore në Komunën e Prizrenit.

Z. Arënliu në fjalën e tij përmbyllëse tha se në bazë të diskutimit po vërehet një energji pozitive në mes të organizatave të bashkuara në rrjetin Rrok që problemet ekzistuese në nivelin lokal të adresohen në mënyrë sistematike qoftë me strategji apo me dokument të caktuar që sistemon veprimet që duhet ndërmarë. Sipas tij, rezultatet e hulumtimeve po reflektojnë një kapacitet bazik për të bërë një hap më tutje në drejtimin e zhvillimit të politikave publike kulturore, por në të njëjtën kohë edhe mangësitë e shumta që ekzistojnë në organizata e cilat duhet të analizohen në kuadër të Rrok-ut.

Z. Hajrulla Çeku përmbylli debatin duke falenderuar të gjithë pjesëmarrësit e debatit e vecanërisht Z. Arënliu për hulumtimin, komentimin e rezultateve dhe bashkëpunimin me OJQ-n EC Ma Ndryshe. Poashtu falenderoi edhe Z. Haxhibeqiri si koordinator të Rrok-ut i cili tani është përfaqësues i sektorit të kulturës për pjesën e koordinimit e cila është shumë e nevojshme për profilizimin e Rrok-ut dhe ngritjen e vizibilitetit të tij.

Politikat e Financimit të Kulturës në Nivel Lokal

Besar Haxhibeqiri, hapi zyrtarisht debatin duke prezentuar panelistët e debatit dhe duke falenderuar ata dhe të gjithë pjesmarrësit që kishin shprehur interesim të merrnin pjesë në këtë debat. Ai po ashtu potencoi edhe temën e diskutimit të këtij debate që ishte : Politikat e financimit të Kulturës në nivel lokal.

Panelistët e debatit ishin:

Znj. Vjollca Aliu – Drejtoreshë e Departamentit i Trashëgimis Kulturore në MKRS

Z. Ruzhdi Rexha – Nënkyetar i Komunës së Prizrenit

Z. Sali Shoshi – Drejtor në “Trashëgimia Kulturore pa Kufijë – CHWB”

Z. Bahri Zenelaj – OJQ “ATTA” – Prizren

Para se të fillonte debati fjalën e mori Z. Hajrulla Çeku nga EC Ma Ndryshe, për të njoftuar pjesmarrësit për debatin dhe qëllimin e projektit në kuadër të të cilit po zhvillohej debati.

Z. Hajrulla Çeku, tregoi shkurtimisht përmbajtjen e projektit, aktivitetet dhe të arriturat e projektit deri në këtë datë. Gjatë fjalimit ai përmendi debatin e parë që ishte zhvilluar gjatë muajit Dhjetor të vitit të kaluar, duke treguar se gjatë atij debatit ishin prezentuar të gjeturat preliminare të hulumtimit i cili është duke u zhvilluar në kuadër të këtij projekti. Ai vazhdoi duke treguar qëllimin e hulumtimit i cili është “Involvimin e qytetarëve të Prizrenit, shoqërinë civile, komunitetin e kulturës në qeverisjen lokale, konkretisht në sektorin e kulturës,” si dhe qëllimin kryesor të projektit i cili është “Qyteti i Prizrenit të ketë politika kulturore që kultura të shfrytëzohet për qëllime zhvillimore të qytetit, sepse ne e konsiderojmë kulturën si njërin prej resurseve më të rëndësishme zhvillimore ose edhe resursi më i rëndësishëm i komunës.” Z. Çeku, bëri një përmbledhje të rezultateve të hulumtimit ku tregoi se këto rezultate kanë dhënë një pasqyrë të orientimit, besimit dhe mendimet e qytetarëve të Prizrenit mbi kulturën, por në të njëjtën kohë edhe një pasqyrë lidhje me sektorin e kulturës së pavarur në Prizren. Ndër të tjera, ai përmendi dhe faktin që Komuna e Prizrenit për kulturë ndanë buxhet rreth 1 euro për kokë banori e që kjo tregon që nga aspekti financiar, qytetin e Prizrenit nuk mund ta quajmë qytet të kulturës.

Z. Ruzhdi Rexha – nënkryetar i Komunës së Prizrenit filloi fjalimin e tij duke treguar se edhe në shtetet e zhvilluara perëndimore sektori i kulturës ballafaqohet me vështirësi në aspektin e financimit, e që aktivitetet kulturore gjithmonë kanë konkurrencë nga aktivitetet tjera siq janë infrastruktura, arsimi, ambienti dhe shumë aktivitete tjera. Sipas tij, duke ditur që buxheti i Kosovës në përgjithësi dhe i Komunës së Prizrenit në veçanti nuk është i mjaftueshëm atëherë nënkuptohet që është e domosdoshme që të kërkojmë fonde shtesë nga sponzorët ose donatorët e ndryshëm. Ai poashtu pohoi se arti dhe kultura nuk janë në prioritet të zhvillimit nacional dhe lokal, por me ngritjen e rolit të kulturës duke përfshirë edhe debatin do të arihet që investimet në kulturë të jenë më të larta. Ai vazhdoi fjalimin e tij duke dhënë detaje të buxhetit komunal për kulturë ku sipas tij prej viti 2010-2012 buxheti komunal për kulturë është afërsisht rreth 1 Milion euro prej të cilave 880 mijë ndahen për investime kapitale ndërsa 115-134 mijë për aktivitetet e ndryshme kulturore, rinore dhe sportive të cilat organizohen në Komunën e Prizrenit. Në anën tjetër ai bëri të ditur se në

debatet publike të organizuara na komuna për temat e ndryshme interesimi më i vogël është treguar për sektorin e kulturës ndërsa interesimi më i madh për sektorin e infrastrukturës.

Z. Sali Shoshi – CHwB, filloi duke shpjeguar formimin e organizatës të cilën ai përfaqëson CHWB, organizatë kjo e cila është formuar në vitin 1996 nga disa organizata suedeze që mirreshin me trashëgimi kuturore, e formuar për një kauzë e cila ishte mbrojtja e trashëgimisë kulturore në Bosnje dhe Hercegovinë pas mbarimit të luftës. Ndërsa në Kosovë kjo organizatë kishte filluar punën e saj në vitin 2000, me c’rast kishe disa fonde që i dedikoheshin trashëgimisë kulturore dhe njëri prej fondeve ishte prej Agjencionit Evropian për Rindërtim i cili kishte ndarë fond për restaurimin e 5 kullave me tipologji të ndryshme, por kishte fonde edhe prej qeverisë suedeze. Ai poashtu shpjegoi se si organizata pasi që përfundoi periudha e mobilizimit në vitin 2000 dhe fondet emergjente në fushën e trashëgimisë, me faktin që kultura e as trashëgimia kulturore nuk ishin prioritet të zhvillimit, ndodhi një lëvizje mes asaj që qëllimi kryesor ishte restaurimi e në fakt nuk është restaurimi por zhvillimi në përgjithësi duke përfshirë zhvillimin ekonomik, të drejtat e njeriut dhe qeverisja e mirë. Një prej fakteve është përfitimi prej IPA-s, e që organizata raporton për zhvillim ekonomik mirëpo ajo realizon projekte kulturore. Shembull konkret ishte intervenimi në 20 shtëpi tradicionale të cilat do të bëhen bujtina e që pas intervenimeve do të shndërrohen në 20 biznese të vogla të cilat do të bëjnë punësimin e 20 personave. Sipas tij, ky dhe projekte tjera të organizatës që lidhen me aspekte të ndryshme të jetës së qytetarëve dëshmojnë se kultura është një prej faktorëve kryesor të zhvillimit të vendit në tërësi.

Z. Bariu Zenelaj – ATTA, fokusoi fjalimin e tij në pasojat të cilat vijnë me faktin që kultura nuk është prioritet në asnjërin nivel të udhëheqjes. Sipas tij mungesa e një fondi të posaqëm me anë të të cilit do të mbështeteshin iniciativat dhe aktivitetet kulturore bën që shumica e organizatave të varen prej fondeve e donacioneve të ndryshme të huaja, të cilat shumë shpesh rezultojnë në organizimin e aktiviteteve të jenë improvizime kulturore e jo aktivitete kualitative. Ai në fund sugjeroi se në këtë fushë si shembuj duhet të mirën disa shtete rajonale të cilat për zhvillimin e kulturës jo formale kanë krijuar fonde të posaqme dhe pastaj kanë përcaktuar mënyrat se si bëhet ndarja brenda sektorit të kulturës.

Znj. Vjollca Aliu - Drejtoreshë e Departamentit të Trashëgimis Kulturore në MKRS, foli për institucionet vartëse që ka Ministria e Kulturës, Rinisë, dhe Sporteve në nivel qendror dhe nivel lokal. Ajo tregoi për një fond që e jep kjo ministri përmes granteve të ndryshme ku të drejtë aplikimi kanë të gjitha organizatat, individët dhe institucionet edhe pse ky fond nuk i përmbushë nevojat dhe kërkesat aq sa duhet. Në përmbyllje të fjalës së saj ajo shprehi gadishmërinë e nivelit qendror për hartimin e politikave kulturore në nivel lokal ku edhe pjesmarrja e qytetarëve dhe aktivitetet e organizatave tjera në hartimin e këtij dokumenti do të ishte shumë i vlefshëm.

Pas fjalimeve të panelistëve Z. Haxhibeqiri ftoi pjesmarrësit në debat të hapur

Z. Afrim Avdaj – shef i Grupit Parlamentar të Partisë Demokratike në Kuvendin Komunal Prizren, ishte i mendimit se ky debat duhet të fokusohet në dy drejtime: 1) cka ka bërë Kuvendi Komunal dhe Drejtoria për Kulturë, Rini dhe Sport që kultura si element i rendësishëm i jetës së qytetarëve, qeverisjes dhe element qenësor i asaj që zhvillohet në përgjithësi? Më këtë rast ai tregoi se Kuvendi Komunal për herë të parë ka miratuar një strategji të hartuar nga drejtoria e kulturës dhe ka

përcaktuar mekanizmat se si mund të implementohen prioritetet e gjithë atij aktiviteti kulturor, e në të cilën strategji përfshihen edhe mënyrat e financimit të projekteve, dhe 2) Grupi parlamentar i PDK-së në Kuvendin Komunal Prizren është i kënaqur me gjendjen e kulturës në qytet dhe sipas tij gjendja e kulturës në Prizren duhet të shihet me gjendjen e përgjithshme jo vetëm të kulturës por edhe të shëndetësisë, arsimit dhe fushave në shtetin tonë duke përfshirë gjendjen sociale në vend. Ai përmbylli komentin e tij duke i bërë apel organizatës EC Ma Ndryshe që të vëjë kontakte me drejtorinë e kulturës edhe me legjislativin e komunës dhe grupin parlamentar të cilin ai përfaqëson në mënyrë që të përmirsojnë kualitetin e jetës së qytetarëve të Prizrenit dhe përmirësimin e jetës kulturore në qytet.

Z. Nysret Durmishi - Nënkryetar i Bashkimit Demokratik – në komentin e tij potencoi se trashëgimia kulturore në Prizren dhe fakti që Prizreni është qytet i kulturës janë vetëm elemente në bazë të të cilave keqpërdoret qyteti në kohë të fushatave. Sipas tij, qeveria lokale nuk është aspak e interesuar të investojë në zhvillimin e kulturës dhe se ajo konsideron investim në kulturë blerjen e një bine shumë të shtrenjtë e cila vite me radhë nuk futet në përdorim e me këtë shembull përmendi dhe shumë raste tjera që sipas atij ishin qasje destruktive ndaj investimit në kulturë. Tjetër mangësi sipas tij është bashkëpunimi dhe komunikimi mes institucioneve lokale dhe OJQ-ve, i cili zhvillohet në mënyrë formale por janë raste të ralla ose inekzistente kur komuna merr parasysh dhe plotëson kërkesat e këtyre OJQ-ve.

Znj. Marte Prekpalaj - Shoqata Femra Vizionare e shek 21, tregoi për shumë objekte të trashëgimisë kulturore në zonat rurale dhe për të cilat nuk është bërë asgjë nga institucionet lokale. Me këtë rast ajo bëri apel që mos ti kushtohet rëndësi vetëm qytetit por edhe zonave rurale ku ka shumë pasuri kulturore dhe të trashëgimisë kulturore, dhe të mërren masa për shpëtimin e objekteve që janë shkatërruar.

Znj. Gjejlane Hoxha – Udhëheqëse ekzekutive e Keshillit të Kosovës për Trashëgimi Kulturore, ceki se nuk mund të ndërtohen politika kulturore pa pasur analiza të cilat do të jnë pjesë përbërëse e planit zhvillimor komunal ku përfshihen edhe zonat rurale e jo vetëm resurset dhe nevojat e mjediseve jetësore të qyteteve. Sipas saj, kultura nuk duhet të jetë në shërbim të zhvillimit ekonomik dhe se ajo së pari duhet të zhvillohet për mirëqenien e qytetarëve. Ajo poashtu theksoi se strategjia për kulturë e miratuar në vitin 2003 nga Kuvendi i atëhershëm nuk është marrë parasysh nga asnjë ministër i kulturës deri më tash. “Kulturën duhet ta pozicionojmë si objektiv zhvillimor nacional”, shtoi ajo. Sa i përket financimit të kulturës, ajo tha që në Kosovë nuk ka politika fiskale të cilat na orientojnë për funksionimin e mënyrës së financimit të kulturës. Ajo bëri disa propozime të cilat ajo konsideron që duhet të mirren parasysh e që ishin: mungesa e politikës nacionale, ekzistimi i strategjisë nacionale që kurrë nuk është zbatuar, themelimi i fondit nacional për zhvillimin e kulturës dhe themelimi i instituti për zhvillimin e kulturës në nivelin nacional.

Z. Blerim Bytyqi – Orkestra e qytetit të Prizrenit, bëri pyetjen për gjithë pjesëmarrësit së kush prej të pranishmëve dinte për ekzistencën e kësaj orkestre e prej këtij fakti të konkludojnë se sa dijnë ata për punën e njëri tjetrit dhe sa janë të gatshëm të ndihmojnë njëri tjetrin. Ai bëri thirrje për të gjithë që të afrohen sa më shumë me njëri tjetrin dhe të bashkëpunojnë e poashtu ta përkrahin edhe orkestrenë e Prizrenit e cila është e përbërë nga profesionistë të cilët nuk kanë kurfar përkrahje tjetër përpos asaj morale. Sa i përket strategjisë, ai tha që nuk është e rëndësishme se kush është përgjegjës për këtë por duhet të shfrytëzuar vullnetin e mirë të komunitetit për të zhvilluar një strategji.

Z. Eroll Bilibani – DokuFest, ishte i interesuar të dinte për praktikat aktuale të përdorura nga komuna e Prizrenit për financimin e kulturës, ose edhe ndonjë praktikë rajonale e cila mund të muret si shembull i mirë e të praktikohet nga komuna e Prizrenit dhe se a ka ndonjë mënyrë të evaluimit apo monitorimit të aktiviteteve ose ngjarjeve kulturore të cilat financohen nga komuna që të ketë ndonjë kriter për ndarjen e këtyre subvencioneve?

Z. Ruzhdi Rexha, në përgjigje të pyetjeve të parashtruara nga Z. Bilibani iu referua raporteve financiare të komunës për kulturën. Duke u bazuar në atë raport ai renditi të gjitha festivalet të cilat cdo vit financohen nga komuna si dhe shumën e ndarë për ato festivale, e ato ishin: 1) Hasi Jehon (3000 euro), 2) Festivali Fluturat (3500 euro) 3) Zambaku i Prizrenit (5000 euro) 4) DokuFest (5000 euro) etj. Ndërsa shpërndarja bëhet duke u bazuar në mënyrën e financimit të viteve paraprake, dmth janë financuar me vite dhe vazhdojnë të financohen edhe pse ndërkohë po paraqiten festivale të reja të cilat duhet të vlerësohen dhe të financohen.

Z. Nexhip Menekshe – Durmish Asllano, shprehi disa shqetësime të tij sa i përket organizimit të aktiviteteve të organizatës e që kishin të bënin me anën financiare ku ai duhet të paguaj sallën e kulturës dhe nxemjen dhe duhet të paguajë çmimin e njejtë në rast se duan ta japin dhe reprizën. Shqetësimi i dytë ishte që ata nuk mundën me përfaqësu Kosovën jashtë Kosovës dhe mbesin vetëm në Prizren me atë aktivitet sepse Ministria e Kulturës nuk i financon me arsyetimin se e kanë harxhuar buxhetin e caktuar.

Znj. Vjollca Aliu, mori fjalën për të shtuar që ndoshta mënyra më e mirë për të përmirësuar gjendjen e tanishme si në nivel lokal edhe në atë qendror, po edhe për t'ju lehtësuar punën organizatave të ndryshme dhe institucioneve është që të ketë një koordinim sa më të mirë në mes të gjithë këtyre aktereve në këtë fushë.

Z. Hajrulla Çeku, kishte dy konstatime në bazë të diskutimit që u zhvillua paraprakisht. E para ishte qasja e komunës e cila nuk dallon edhe aq shumë nga ajo e Ministrisë së Kulturës ndaj zhvillimit kulturor dhe ndaj sektorit të pavarur, është se ato e shohin zhvillimin kulturor përmes dy drejtimeve; ndërtimi i objekteve kulturore sportive dhe financimi i disa festivaleve ose aktiviteteve tjera kulturore, përderisa qëllimi më i këtyre projekt është me e ndryshu këtë qasje të vjetër burokratike. Ai shtoi se gjatë diskutimi u vërejt se ka tendencë që të konstatohet fakti që kur kultura nuk është e zhvilluar sepse aspektet tjera “më të rëndësishme” të jetës nuk janë të zhvilluara në vend, prap qasje e vjetër burokratike, sipas Z. Çeku. Ai përmbylli komentën e tij duke thënë se qëllimi kryesor është që kultura të mos jetë barrë e zhvillimit komunal e nacional por të jetë një ndër shtyllat kryesore të këtij zhvillimi.

Z. Parim Kosova, filloi fjalimin duke treguar për objektin e Lidhjes Shqiptare të Prizrenit dhe frekuentimit që i bëhet atij objekti nga turistët e vendeve të ndryshme, për të vazhduar të tregoj eksperiencën e tij me mungesën e donacioneve potenciale nga donatorët e jashtëm. Ai përfundoi duke kërkuar nga pjesëmarrësit që ta përkrahin dhe ta ndihmojnë sa i përket donacioneve.

Z. Bahri Zenelaj, shtoi se në momentet kur ka vakum institucional në nivel lokal ose nacional organizatat e shoqërisë civile janë ato të cilat mundohen të gjejnë fonde/donacione për ta mbajtur kulturën në nivelin e duhur. Në anën tjetër, ai qartësoi se nuk mendon që këto organizata duhet të dalin nga misioni ose trajta e tyre dhe të anashkalojnë institucionet shtetërore.

Z. Demir Zekolli - Menaxher i Trashëgimisë Kulturore në Komunën e Therandës, filloi fjalimin e tij duke e vënë në pah një ndryshim të roleve ose pozicioneve në mes të institucioneve shtetërore dhe organizatave të shoqërisë civile. Sipas tij, do të ishte më mirë që këto lloj debate për kulturën në përgjithësi dhe trashëgimin kulturore në vecanti të organizoheshin nga Ministria përkatëse dhe komunat si dhe ato të jenë subjekte pjesëmarrëse. Ai vazhdoi fjalimin e tij duke marrë shembull komunën të cilën përfaqësonte, me ç'rast tregoi që ky sektor ekziston në Therandë që nga viti 2003 i cili funksionon në mënyrë aktive dhe që ka dhënë rezultate konkrete pa mbështetjen e të tjerëve dhe investimet që janë bërë nga vetë komuna.

Konsumi dhe Oferta Kulturore në Prizren

Z. Besar Haxhibeqiri, hapi zyrtarisht debatin duke prezentuar panelistët e debatit dhe duke falenderuar ata dhe të gjithë pjesëmarrësit që kishin shprehë interesim të merrnin pjesë në këtë debat. Ai po ashtu potencoi edhe temën e diskutimit të këtij debati që ishte: Konsumi dhe Oferta Kulturore në Prizren

Panelistët e debatit ishin:

Z. Zekë Çeku – ekspert për turizëm

Z. Urim Ukimeri – koordinator për kulturë në Drejtorinë Komunale në Prizren

Z. Veton Nurkollari – drejtor artistik i DokuFest

Para se t'u jipte fjalën panelistëve, Z. Haxhibeqiri tregoi në pika të shkurta qëllimin e projektit dhe serisë së debateve që janë organizuar në kuadër të këtij projekti. Ai potencoi se qëllimi kryesor është ta nxisë qeverinë lokale që kulturën ta shoh si burim strategjik të zhvillimit si dhe të promovojë pjesëmarrjen qytetare në hartimin e zbatimin e politikave kulturore. Ai poashtu në cilësinë e kordinatorit të Rrjetit të Organizatave Kulturore në Prizren – Rrok, përmendi se ky rrjet i ka dy aktivitete themelore që në të njëjtën kohë përputhen me Konsumin dhe Oferten Kulturore në qytet e që janë; Kalendar Kulturore i cili është duke u përpiluar në bashkëpunim me të gjitha organizatat anëtare të rrjetit i cili synon të ndihmojë zhvillimin lokal të Prizrenit, strukturimin dhe promovimin të ofertës kulturore të qytetit. Ndersa, aktiviteti tjetër është përgaditja e një pakoje turistike e cila poashtu do të jetë një burim tërheqës për turistat. Pas këtyre fjalëve ai i japi fjalën Z. Zekë Çeku-t.

Z. Zekë Çeku - ekspert për turizëm dhe ligjerues i lëndëve të turizmit në universitet, shprehi mirënjohjen e tij për përgaditjen e kalendarit kulturore për qytetin e Prizrenit që sipas tij do t'u ndihmojë shumë agjencioneve turistike për të informuar turistët për eventet që ndodhin në qytet. Sipas tij, kultura është njëra prej dy shtyllave kryesore në të cilat qëndron produkti turistik në përgjithësi duke ditur që ky produkt qëndron në trashëgiminë kulturore dhe në atë kulturore. Duke pasur parasysh diversitetin e trashëgimisë kulturore, ai ishte i mendimit që qyteti i Prizrenit ka një sjellje qytetruese ndaj trashëgimisë kulturore të cilën nuk e kanë qytetet tjera, duke konkluduar se qytetet tjera e kanë humbur fare këtë sjellje qytetëruese. Një problem të cilin ai potencoi ishte mungesa e informatave të mjaftueshme për tursitët që vinin në Prizren duke cekur se edhe ato informata që kanë janë prej burimeve terciare. Problem tjetër sipas tij është edhe mungesa e një orari të caktuar për vizitë të monumenteve të caktuara në Prizren, duke theksuar Hamamin që sipas Z. Çeku, është shumë e vështirë të bëhet vizita e Hamamit të qytetit sepse duhet telefonuar njerëz të caktuar që të mundësojnë hyrjen në te. Ai përmbylli fjalimin e tij duke bërë apel tek qytetarët që të kenë kujdes me hedhurinat dhe mos ti lënë ato nëpër rrugë të qytetit.

Z. Urim Ukimeri – Kordinator i kulturës në komunën e Prizrenit, filloi fjalimin e tij me disa të dhëna për ngjarjet kulturore që ndodhin brenda vitit në qytetin e prizrenit e që sipas tij janë diku rreth 60-70 ngjarje shumica e të cilave ndodhin gjatë muajve Maj – Qershor – Korrik. Sipas tij, edhe pse ka pasuri të madhe kulturore dhe natyrore duhet të bëhet një punë më e madhe dhe përkujdesje më e madhe për të bërë eksploatimin e këtyre pasurive në funksion të rritjes ekonomike të qytetit. Ai

vazhdoi fjalimin e tij duke përmendur pengesat ose vështirësit në këtë drejtim, duke vuar theksin në vetëdijësimin e qytetarëve sa i përket vlerave të trashëgimis kulturore, qasja në objektet e trashëgimis kulturore ortodokse që sipas tij qasja në këto objekte nuk është gjithëhere e lehtë dhe se as instituti për mbrojtjen e monumenteve nuk ka qasje në ato objekte. Si problem tjetër ai sheh mos kordinimin e institucioneve lokale me shoqërinë civile dhe institucionet qendrore. Sipas Z. Ukimeri, nuk duhet anashkaluar faktorët neglizhues dhe mospërfillës në përkrahjen e pamjaftueshme të krijimtarisë së mirëfillit artistike, rolin e pamjaftueshëm të kulturës në jetën e qytetarëve si dhe apatinë e qytetarëve kundrejt trendit degradues të jetës kulturore. Ai mbylli fjalimin e tij duke rikujtuar që komuna e ka një dokument orientues për zhvillimin kulturorë i cili mund të shërbejë si pikënisje në hartimin e strategjive kulturore, sipas tij ky dokument parasheh bashkëpunim me fusha tjera sic janë trashëgimia kulturore e natyrore, turizmi kulturor, planifikimi hapësinor, zhvillimi ekonomik.

Z. Veton Nurkollari – Dokufest, duke mos dashur të flas shumë për qytetin e Prizrenit, ai vuri theksin e tij në potencialin pothuajse të vetëm zhvillimor i cili sipas tij është turizmi kulturor që zhvillohet në Prizren. Ai apeloi komunën për dy gjëra; që ajo të kuptoj që burimi më i madh i zhvillimit ekonomik në komunë është kultura dhe në anën tjetër që komuna të konsideroj Rrok-un si partner strategjik dhe të barabart në hartimin e strategjive afatgjate për kulturë. Ai vazhdoi fjalimin e tij duke thënë që më një punë ose organizim të mirëfillt mund të arrihet gjithcka e sidomos në fushën e kulturës dhe këtu si shembull mori DokuFest-in gjatë të cilit Prizreni vërshohet nga një numër i madh të turistave. Ai përmbylli fjalimin e tij duke përgëzuar Z. Çeku-n për punën e tij në sjelljen e turistave e sidomos atyre Japonez në Prizren, duke cekur se qyteti mund të përballoj shumë më shumë turista dhe për këtë duhet të shfrytëzuar sa më shumë potenciali ekzistues i qytetit.

Pas fjalimeve të panelistëve Z. Haxhibeqiri i ftoi pjesëmarrësit në debat të hapur.

Z. Qazim Thaqi – TV Besa, nuk u pajtua me përdorimin e shprehjeve që po bëhen për kulturë si “konsumi dhe oferta”, pastaj vuri në dukje mungesën në debat të personave përgjegjes për turizmin nga komuna dhe për të përfunduar me përbërjen e Rrok-ut sipas të cilit në atë rrjet ka organizata të peshkatarëve e bjeshkatarëve të cilët nuk merren aspak me kulturë ndërsa ka organizata që merren me kulturë e trashëgimi kulturore e nuk janë pjesë e Rrok-ut.

Z. Çeku bëri shpjegimin e fjalës konsum dhe turizmit kulturor duke thënë se turizmi, vizita e trashëgimisë kulturore dhe natyrore, vizita e monumenteve etj janë gjëra që konsumohen në mënyrë të ripërtrishme, pra është e pamundur të konsumohen në kuptimin e plotë të fjalës, ai poashtu shpjegoi që ekzistojnë disa lloje të turizmit dhe patjetër që duhet përdorur terma si turizëm kulturor apo turizëm malor etj.

Në anën tjetër **Z. Nurkollari** bëri një replikë sa i përket përfshirjes së organizatave të bjeshkatarëve ose peshkatarëve në Rrok duke potencuar se, sipas tij të gjitha organizatat apo shoqatat kanë të bëjnë me kulturë, dhe u përkujtoi pjesëmarrësve se shoqata e bjeshkatarëve të Prizrenit ka hypur në majen Kilimanxharo me flamur të Kosovës, dhe konsideroi që ai akt ka të bëjë me turizëm kulturor dhe kulturën në përgjithësi.

Z. Blerim Bytyqi – Orkestra e Qytetit të Prizrenit, filloi duke thënë se është koha e fundit që kultura dhe turizmi kulturor të shihen si burimet kryesore të zhvillimit në qytet. Ai theksoi se është e rëndësishë së madhe vendi i objekteve të caktuara kulturore, që ato të jenë në qendër dhe ne pjesë ku frekuentohen prej qytetarëve dhe turistave, dhe pika tjetër e tij ishte mungesa e ciceronit në qytetin e Prizrenit. Ai vazhdoi duke thënë se opcion shpëtimtar për komunën e Prizrenit është turizmi kulturor e zhvillimi i këtij arihet me një organizim logjistik, fizik e mendor.

Z. Munir Basha – Partia Konservatore dega në Prizren, ishte i mendimit që komuna e Prizrenit si institucion, nuk është e vetëdijshme për potencialin që ka kultura dhe turizmi kulturor për të ofruar në të mirë të zhvillimit të komunës në Përgjithësi, duke mos harruar të përmend mungesën e drejtorisë së turizmit në debatin që po zhvillohej e cila pasqyron qasjen e komunës në këtë aspekt.

Z. Sadik Paçarizi - Drejtorja e urbanizmit në komunën e Prizrenit - listoj objektet e restauruara nga kuvendi komunal. Ai përmendi edhe partneritetet e lidhura me shoqërinë civile për përdorimin/funksionalizimin e Qendrës Europa, e këto partneritete janë lidhur me DokuFest ku prej të cilit kërkohet funksionalizimi sa më i shpejtë i kinemasë, për herë të parë pas luftës në Prizren. Po ashtu ai përmendi edhe partneritetin me shoqatën e zejtarëve të cilës u janë dhënë 4 lokale brenda qendrës Europa, lokale këto të cilat duhet t'ju shërbejnë aktiviteteve të trashëgimis kulturore, traditës së Prizrenit në veshjet tradicionale, zejjet te ndryshme dhe kështu të tërhiqen shumë turist. Ai apeloj tek shoqëria civile që të ofrojnë ide shumë konkrete dhe të prekshme për ti kthyer Prizrenit vlerat e veta kulturore që i ka.

Z. Ceku morri fjalën për të thënë së është më së nevojshme që komuna të ketë organin e menaxhimit të destinacionit ku marrin pjesë të gjithë aktorët si; Rrok-u, EC Ma Ndryshe, Drejtorja për zhvillim dhe Ekonomi, Teatri, Orkestra etj. Roli i këtij organi do të shërbente në ndërtimin e planit strategjik të turizmit për komunë si dhe për sjelljen e turistave këtu.

Z Haziz Hodaj – Drejtor i festivalit Has Jehon, replikoi drejtorin e Urbanizmit duke potencuar se tek qendra Europa për të cilën foli drejtori ka aq shumë pa rregullsi dhe mbeturina sa që mjaftojnë për të treguar sa se jemi të vetëdijshëm për vlerat dhe rëndësinë e trashëgimisë kulturore që kemi. Po ashtu sa i përket qendrës Historike të Prizrenit, Z.Hazizi tha “ajo jo që nuk është ruajtur por është dhunuar në mënyrë më të vrazhdë të mundshme dhe sot e kemi një gjendje kaotike në pjesën më të mirë të qytetit.” Ai poashtu akuzoi institucionet lokale për injorancën sa i përket restaurimit të kalasë, njëra prej elementeve me të cilën identifikohet qyteti i Prizrenit. Ne fund ai apeloj tek të gjithë që të bëjnë sa më shumë për ruajtjen e vlerave ekzistuese si ato te trashëgimise kulturore dhe të kulturës në përgjithësi.

Znj. Ajtene Krasniqi – shoqata e zejtarëve dhe afaristëve të Prizrenit, fillimisht potencoi vlerat e qytetit dhe kapaciteteve që ai posedon në fushën e kulturës dhe apeloj tek të gjithë për angazhim më të madh për të bashkëpunuar më shumë në mënyrë që qyteti të zhvillohet. Ajo mori si shembull qytetet e zhvilluara si Kan dhe Holieood për investimet që ata bëjnë për organizime të eventeve dhe aktiviteteve kulturore. Në të njëjtën kohe, ajo shprehi mirënjohje për iniciativën që ka ndërmar Rrok-u për hartimin e pakos turistike dhe kalendarin kulturor. Ajo ftoi të gjithë duke përfshirë zejtarët, shoqërinë civile, institucionet, bizneset etj, që të involvohen dhe ndihmojnë organizimet e aktiviteteve kulturore.

Z. Ruzhdi Rexha – nënkryetar i Komunës së Prizrenit, mori fjalën për të informuar pjesëmarrësit që komuna është duke e hartuar strategjinë komunale për turizëm e poashtu edhe iniciativën e

komunës në bashkëpunim me organizatat kulturore që Prizreni të përfshihet në UNESCO bashk me qytetin e Berat-it dhe qytetin e Gjirokastrës.

Z. Abdullah Thaqi – dega e LDK-s në Prizren, shprehi falenderim për ftesën në debat duke e konsideruar shumë të vlefshëm debatin në përgjithësi si dhe pjesëmarrjen e Z. Ceku në panel, si njëri prej njerëzve më kompetent për turizëm në Kosovë. Ai poashtu si dukuri negative ceki mospjesëmarrjen e drejtorit të Drejtorisë për Turizëm e as drejtorit të Drejtorisë për Kulturë, duke pasur parasysh që këto ishin temat e diskutimit në debat dhe tema që janë shumë të rëndësishme për qytetarët e Prizrenit. Ai vlerësoi si jo funksionale Drejtorinë e Turizmit së bashku me qendrën për Informim të turistëve, pasi që sipas tij, ajo qendër është brenda drejtorisë dhe punon nga e Hëna deri të Premtën ndërsa fluksi më i madhë i turistëve është gjatë ditëve të vikendit dhe ata nuk ka se kush ti orientoj. Sipas tij, Prizreni nuk mund të ketë ofertë kulturore pas miratimit të ligjit për Qendrën Historike të Prizrenit dhe me këtë rast fuqizimit të kishës ortodokse serbe.

Z. Xhevdet Doda – aktor profesional, u fokusua në tri pika që sipas tij janë relevante me temën e debatit. Ai filloi me kalendarin kulturor që sipas tij është një aritje e madhe dhe i cili meriton vëmendje sepse në saje të tij ne do të jemi në dijeni çdo moment se çfarë ngjarje kulturore do të ndodhin gjatë vitit në Prizren. Ndër të tjera ai potencoi se në asnjërin prej mediave lokale; televizion ose radio, nuk ka guida ditore të cilat kishin me tregu se çfarë aktivitete do të ndodhin gjatë ditës, e poashtu përmendi që struktura udhëheqëse nuk merr pjesë në aktivitete kulturore e që në fakt ata duhet të jenë shembull për qytetarët që të marrin pjesë në këto aktivitete. Dhe në fund ai kaloi tek çështja e vizitës së nxënësve që e vizitojnë Prizrenin në kuadër të ekskurzioneve e që në fakt e kalojnë tërë ditën në Prizren pa asnjë agjendë dhe të cilët nuk vizitojnë objektet e rëndësishme kulturore, kjo si pasojë e mos koordinimit të organizatorit me Drejtorinë e Arsimit ose të operatorëve kulturorë që nuk janë në gjendje ti shoqërojnë ata nxënësia. Sipas tij këto janë arsye pse nuk mund të konsumohet oferta kulturore që e posedon Prizreni. Me këtë rast ai iu drejtua nënkryetarit të komunës Z. Rexha, që ta kenë parasysh këtë fakt.

Z. Veton Nurkollari, tha se është rezik që edhe Qendra Europa mund të mbetet objekt i zbrazët si shumë objekte tjera të qytetit. Ai tha se muret e objekteve nuk mjaftojnë si ofertë kulturore, atyre duhet tu jipet shpirt e shpirtin duhet t'ja japin organizatat e ndryshme dhe qytetartët ngase komuna nuk ka kapacitete dhe asnjëher nuk ka pasur dhe nuk duhet ta kete, ajo duhet të ndihmojë që kultura të zhvillohet. Ai tregoi se DokuFest-i si partner në Qendrën Europa kanë kërkuar nga kryetari i komunës që ti ndaj 40.000 euro për 18 muajt e ardhshëm për aktivizimin e asaj qendre, e tek ne as aq vizion nuk ka që të ipen 40.000 euro që të funksionalizohet një qendër për të cilën janë investuar mbi 1 milion euro. Ai poashtu potencoi se të gjitha organizatat kulturore edhe Rrok-u janë të hapur për bashkëpunim në këtë çështje, mirëpo nëse prap refuzohen nga kryetari i komunës atëherë nuk mund të flasim për partneritet.

Z. Blerim Bytyqi, ngriti çështjen se si do të jenë pjesë aktive e kalendarit kulturorë trupat artistike profesioniste nese nuk paguhen sepse puna e profesionisteve paguhet?

Z. Veton Nurkollari, poenta e kalendarit kulturorë është që të promovoj ngjarjet kulturore që ndodhin në qytet dhe Rrok-u nuk do të prodhoj asnjë kontratë ngase qëllimi kryesor është informimi i publikut.

Kultura në programin e partive politike në Prizren

Z. Hajrulla Çeku - drejtor ekzekutiv EC Ma Ndryshe, uroi mirëseardhje pjesëmarrësve në debatin e fundit të serisë së debateve në kuadër të projektit Politikat Kulturore duke bërë një përmbledhje të të gjitha aktiviteteve të projektit. Ai njoftoi pjesëmarrësit se këto debate/diskutime janë transmetuar në mediat lokale si dhe janë në formë të raporteve të shkruara, poashtu ai përmendi se në kuadër të këtij projekti është duke u përgaditur edhe një dokumentar, e krejt këto materiale, në fund do ti bashkangjiten raportit përfundimtarë dhe ti dërgohen komunës si një udhëzues konkret se si duhet të dizajnohen politikat kulturore në nivel lokal me disa specifika që ata i konsiderojnë si të rëndësishme. Në fund ai bëri të ditur se në debat do të diskutohej për orientimet dhe bindjet e partive politike në Prizren për kulturën, me pa nëse partitë politike në programet e tyre kanë tejkaluar sentimentin romantik e prezentimit të qytetit si qytet i kulturës dhe për të parë nëse ata kanë plane dhe politika konkrete se si mund ta shfrytëzojmë potencialin kulturor për nevoja zhvillimore.

Z. Çeku sqaroi për ndryshimet që kishin ndodh në panel në moment të fundit si dhe prezentoj panelistët që do të mërrnin fjalën pas tij, e ata ishin;

Znj. Arjeta Nezaj – Lidhja Demokratike e Kosovës

Z. Mensur Bytyqi – Aleanca për Ardhëmirë në Kosovës dhe

Z. Arbër Rexhaj – Lëvizja Vetëvendosje

Znj. Arjeta Nezaj – LDK, tregoi që ka themeluar komitetin për zhvillim dhe turizëm duke ditur që qyteti i Prizrenit është qyteti më i vizituar. Ajo poashtu tha se organizimi i Dokufestit mund të mirret shembull për organizimet tjera që ndodhin në qytet.

Z. Çeku, kërkoi nga Znj. Nezaj nëse ajo kishte mundësi të shpaloste ofertën e LDK-së për kulturën në zgjedhjet e ardhme, pasi që Z. Aziz Hodaj i cili kishte për ta shpalosur programin politik për sektorin e kulturës nuk kishte ardhur në debat?

Sipas **Znj. Nezaj**, oferta e LDK-së është që kur të ndërtohet organogrami të ketë një organizim të mirëfilltë dhe të parashihen programet për të cilat diskutojmë dhe i shohim si prioritet për zhvillimin e turizmit të kulturës, të bëhen broshura ditore, javore, mujore dhe vjetore ku turistët mund të informohen për programet e qytetit të Prizrenit, të angazhohen ciceron të mirëfilltë dhe të jenë profesional dhe të jetë një drejtori e hapur e cila do të bashkëpunoj me komunat tjera si dhe drejtori i kësaj drejtorie të jetë më bashkëpunues me organizatat e shoqërisë civile dhe individë të cilët përkrahin këtë zhvillim që në fakt është pasuri.

Z. Mensur Bytyqi – AAK, para se të elaboronte planin partiak për aspektin e kulturës në Prizren theksoi se deri sot nuk është bërë asgjë për kulturë me arsyetimin se është punuar në fusha tjera më të “rëndësishme,” ai poashtu tha që kultura është elementi më kryesor i zhvillimit të një shoqërie dhe paraqitjes së saj si brenda ashtu dhe jashtë. Në vazhdim ai filloi të elabaroj planprogramin partiak për

kulturën në qytet, prioriteti i parë sipas tij është zhvillimi shumë dimensional i rinisë me theks të vecantë në fushën e kulturës, në këtë mënyrë do të ndërtohej një rini e shëndoshë e cila do ta qoj zhvillimin e kulturës përpara, përfundoi ai.

Z. Arbër Rexhaj – VV, filloi fjalimin e tij duke përmendur neglizhiencën e treguar për debat nga qeveria e tanishme komunale duke thënë se rëndësia që kjo qeveri i jep zhvillimit të kulturës shihet me mos pjesëmarrjen e tyre në këtë debat. Ai vazhdoi fjalimin e tij duke treguar shkurtimisht alternativën qeverisëse të Lëvizjes Vetëvendosje e që ishte: qasja e lehtë e të gjithë qytetarëve në jetën kulturore artistike, mbrojtja e trashëgimisë kulturore të Prizrenit duke e konsideruar këtë trashëgimi si pjesë të pandashme të historisë dhe popullit të Kosovës, ai cekti se Lëvizja mendon që objektet e trashëgimisë kulturore nuk i takojnë asnjë kombi dhe janë të të gjithë atyre që jetojnë në vend. Sipas tij, përpos reforma rrenjësores drejtoria e kulturës do të angazhohet të fitojë përkrahje financiare dhe kjo përkrahje të pasqyroj me rritje të konsiderueshme të buxhetit të kulturës. Strategjinë për punën e kësaj drejtorie Lëvizja Vetëvendosje e kishte ndërtuar mbi zhvillim e një infrastrukture të qëndrueshme kulturore përmes projekteve të tilla si: ndërtimi i hallkave multifunkionale të qendrave artistike dhe të aktiviteteve kulturore, digjitalizimi i trashëgimisë kulturore, ndërtimi i qendrave kulturore artistike, renovimi i qendrave ekzistuese kulturore, mbrojtjen e trashëgimisë kulturore dhe zhvillimin e turizmit kulturor, krijimin e programeve përkatëse për nismat e reja, zbatimin e ligjit për mbrojtjen e të drejtave të autorit, përkrahjen asociacioneve të shkrimtarëve. Ai përfundoi fjalimin e tij duke përmendur faktin që drejtoria e kulturës gjithmonë është parë si jo e rëndësishme pasi që gjatë gjithë kohës ka qenë drejtori e varur prej pazareve politike dhe koalicionëve lokale.

Pas përfundimit të fjalimeve të panelistëve **Z. Çeku** potencioi se në asnjërin prej fjalimeve nuk hasi në idenë se partia në pushtet do të bashkëpunoj me Rrok-un për krijim e politikave kulturore në qytetin e Prizrenit dhe në anën tjetër shprehi optimizmin e tij për të bindur partitë për një bashkëpunim rreth hartimit të politikave kulturore ngase këto politika duhet patjetër të bëhen në bashkëpunim me sektorin e kulturës së pavarur. Pas këtij konstatimi ai i ftoi të gjithë pjesëmarrësit të jenë pjesë e debatit.

Z. Blerim Bytyqi – Orkestra e qytetit të Prizrenit, ishte i mendimit që të gjithë brengoseshin shumë pak për kulturën duke e parë atë vetëm përmes objekteve të paluejtshme të traditës sonë të ndërtuar prej paraardhësve tonë, por sipas tij thelbi kryesor i asaj është sa i bukur dhe i pastër duket qyteti dhe sa janë funksionale ansamblet dhe ngjarjet artistike që sipas tij me organizim pak më të mirë ato mundën me qenë të përditshme. Ai ftoi të gjithë qytetarët që të lejnë anash etiketimet ndaj njëri tjetrit dhe të bashkohen për zhvillimin e kulturës.

Z. Afrim Tejeci - Shoqata e Zejtareve në Prizren, fokusoi komentin e tij mbi bashkëpunimin e tri sferave shoqërore; institucioneve, bizneseve dhe kulturës së pavarur. Ai përmendi disa raste kur kjo shoqatë iu është ofruar institucioneve lokale me projekte konkrete për funksionimin e qendrave të mëhershme zejtare, projekte këto të cilat u panë të paarsyeshme nga institucionet komunale. Ai poashtu ngriti një çështje të rëndësishme sa i përket vizitave të delegacioneve të ndryshme në Prizren ku shoqërimin e këtyre delegacioneve e bëjnë agjensitë nga vendet e huaja të cilat mund të informojnë delegacionet me informata jo të sakta për shkak të njohurive të pa mjaftueshme për kulturën, traditën ose historinë e vendit. Sipas tij kjo çështje duhet të rrëgullohet nga institucionet duke e përkrah zhvillimin e ndonjë agjensionit që do ta bënte këtë punë për delegacionet që vizitojnë Prizrenin.

Z. A frim Rada – Partia Konservatore Prizren, shpalosi në pika të shkurtëra programin e partisë. Kjo parti e sheh kulturën si pasqyrë të identitetit kombëtarë gjatë historisë e cila rrit edhe reputacionin e vendit në arenën ndërkombëtare, kjo parti angazhohet për ruajtjen dhe promovimin e vlerave kombëtare, diversiteti kulturor i vendit konsiderohet si një thesar i cili duhet të promovohet dhe të shfrytëzohet si urë lidhëse ndërmjet komuniteteve dhe shteteve ballkanike dhe evropiane. Kjo parti poashtu, angazhohet në depolitizimin e institucioneve kulturore, ruajtjen dhe promovimin e vlerave të mirëfillta kulturore, promovimin e dialogut ndërkulturor, ndëretnik dhe ndërkombëtarë. Sipas Z. Rada, partia Konservatore në programin e saj në fushën e kulturës ka përfshirë edhe qytetarët edhe organizatat e shoqërisë civile në jëtën institucionale dhe do të angazhohet për transparencë dhe llogaridhënie.

Z. Mensur Bytyqi – AAK, si përgjigje ndaj komentit të Z. Çeku për mos përfshirjen e shoqërisë civile gjegjësisht të organizatave të kulturës së pavarur në hartimin e politikave kulturore publike, ai lexoi disa pika të programit të partisë të cilën ai përfaqësonte e që ishin: ngritja e buxhetit, priorizimi i kulturës në politikat publike dhe decentralizimi i kulturës përmes partneriteteve me shoqërinë civile dhe me komunitetin artistik të Prizrenit. Sipas tij, deri sot kemi shumë dëshmi që në qytet ka njerëz të vullnetit të mirë që kanë guxim dijnë dhe organizojnë gjëra të mira mirëpo atyre duhet tu jipet hapësirë për këto sepse është e kotë nëse këtë pikpamje e kemi vetëm në fletore e në fund nuk realizohet asgjë.

Z. Besar Haxhibeqiri – Rrok, ishte i mendimit se një strategji kulturore është mjaft shumë e rëndësishme dhe kjo do ti ndihmonte jo vetëm kulturës dhe organizatave kulturore por edhe partive politike të cilat përmes kësaj strategjie të krijojnë politikat dhe prioritetet e tyre. Ai bëri të ditur se hartimi i strategjisë kulturore për qytetin e Prizrenit është njëra ndër synimet kryesore të Rrok-ut të cilën ata shpresojnë ta hartojnë në bashkëpunim me institucionet lokale.

Z. Çeku bëri një ndërhyrje të vogël ku theksoi se qytetit i mungojnë edhe shumë dokumente tjera përpos strategjisë së kulturës, mirëpo sipas tij kjo strategji duhet të shihet si një udhërrëfyes për hartimin e politikave kulturore publike si dhe dokumenteve tjera bazë që mungojnë në fushën e kulturës.

Z. Blerim Bytyqi, mori fjalën për t'ju drejtuar përfaqësuesve të partive politike prezen në debat më një pyetjen se cila prej këtyre partive politike do të ishte e gatshme ta fuste në listën buxhetore orkestrën e qytetit të cilën ai përfaqëson, ngase sipas tij deri tani nuk ka pasur mendime pozitive që kjo orkestër ia vlen të futet në listën e pagave?

Z. Hasan Hoti – Instituti për mbrojtjen e monumenteve në Prizren, ishte i mendimit se në programet e prezentuara nga partitë politike gjërat ishin shumë të përgjithësuara dhe se ato nuk kishin asnjë plan konkret për zhvillimin e kulturës në qytet dhe se ishte vetëm një kërkesë deri tani; ajo e buxhetit dhe parave. Në këtë pikë ai u ndërlidh me mënyrën e zhvillimit në shtetet perëndimore ku nuk ka ministri të kulturës por e kanë buxhetin e ndarë për kulturë, ai poshtu theksoi se buxheti nuk është faktori vendimtar në zhvillimin e kulturës duke përmendur shumë aktivitete të organizuara nga qytetarët në kohën e para luftës/okupimit. Sipas tij, vullneti i mirë i qytetarëve është më i vlefshëm dhe i dobishëm për zhvillimin e kulturës dhe e tejkalon mungesën e pjesës materiale, duke potencuar se zhvillimi i kulturës varet prej vetë qytetarëve dhe organizatave të shoqërisë civile. Ai përfundoi duke shprehur gadishmërinë e institucionit të cilit përfaqëson, për përfshirjen dhe bashkëpunimin në hartimin e strategjisë kulturore për ngritjen e nivelit kulturor e turistik të qytetit të Prizrenit.

Z. Valon Xhabali – EC Ma Ndryhse, ju drejtua përfaqësuesve të partive politike me pyetjen se sa partitë politike i kanë përdorur të dhënat, hulumtimet apo edhe njoftimet e bëra nga organizatat e ndryshme jo- qeveritare dhe sa kanë qenë të gatshëm me e ftu një ose disa organizata kur e kanë hartuar planprogramin politik të tyre?

Z. Arbër Rexha, në përgjigje të pyetjes së shtruar nga **Z. Xhabali**, tha se gjatë fjalimit të tij ai kishte inkorporuar disa pjesë nga hulumtimet e organizatës EC Ma Ndryshe duke i thënë se para se të flistë është më mirë të gjykonte se të paragjykonte. Ndërsa në përgjigje të komentit të Z. Hotit sa i përket mos shpalosjes së planprogramit politik, ai i tha se në debate nuk është e natyrshme të bëhet shpalosje e planprogramit pasi që ajo do të merrte dy orë dhe i ftoi të gjitha ata që dëshirojnë të dijnë programin e Lëvizjes Vetëvendosje të marrin pjesë në tubimet kur lëvizja bën shpalosjen e programit të saj e në veçanti për fushën e kulturës.

Z. Çeku bëri një intervenim sa i përket pyetjes së Z. Xhabali duke theksuar se pyetja ishte se a ishin marrë parasysh hulumtimet dhe sa, dhe se pyetja nuk ishte sugjестive e as paragjykim.

Z. Qazim Thaqi, ishte i mendimit se mungesa e krerëve të partive politike duke e përjashtuar Z. Arbër Rexhajn, e bën shumë problematike të jenë të qarta projektet se cfarë bëjnë partitë e tyre për kulturën. Ai u ofroi ndihmë dhe bashkëpunim organizatave të shoqërisë civile që të hartojnë një strategji për kulturën me kusht që të rikthehet jeta kulturore të 72 shoqërive kulturo-artistike dhe të bëjnë dicka të mirë për qytetin.

Z. Çeku, duke e vlerësuar si shumë të rëndësishme strategjinë për kulturën, foli për një dokument që ka kaluar nga kuvendi komunal para disa kohe e cila quhet strategji por që nuk ka kurfarë planifikimi ose strategjie në te. Sipas tij, edhe drejtoria e Turizmit ka filluar të hartoj një strategji si një lloj paralelizmi e që ne mendojmë që këto dy strategji duhet të jenë të kordinuara dhe integruara mes veti. Dhe se shpresat janë që shoqëria civile në bashkëpunim me mediat dhe komunitetin e biznesit mund të ofrojnë një alternativë të tyren për zhvillimin e qytetit dhe ta rikthejnë historinë që kishte qyteti.

Z. Veton Nurkollari – DokuFest, theksoi kështu ,“edhe pse shumë debate organizohen për kulturën, unë asnjëher nuk e kam parë prezent drejtorin e kulturës, e kjo mjafton me e pa se ky pushtet nuk mërëzitet shumë për kulturën edhe pse në rëtorikën e saj tregon për potencialin kulturor që e ka Prizreni dhe sa i jashtëzakonshëm është, edhe ky moment tash është një dëshmi që pushteti nuk ka strategji dhe nuk ka plan të bëjë një të tillë.” Iniciativën e Rrok-ut (Rrjeti i organizatave Kulturore) e vlerësoi si shumë të qëlluar dhe ndoshta e vetmja iniciativë prej ku mund të zhvillohet kultura në të ardhmen duke shtuar që ishte i zhgënjyer edhe me atë cka thanë dhe nuk thanë ngase panelistët përvec Arbrit, që sipas tij as ata nuk kanë ndonjë vizion se si duhet të zhvillohet kultura në këtë qytet. Ai tha se Prizreni ka shumë potencial dhe ka nevojë për një vizion të mirëfilltë ku inkorporohen njerëzit me dijeni në këtë fushë të cilët dijnë ta qojnë kulturën përpara. Ai përfundoi duke cekur se e gjitha puna e bërë nga EC Ma Ndryshe deri tani dhe iniciativa e Rrok-ut janë një hap shumë i madh se si duhet të zhvillohet kultura në qytet.

Z. Afrim Rada, në përgjigje të pyetjes së Z. Xhabali “sa partitë politike i kanë përdorur të dhënat, hulumtimet apo edhe njoftimet e bëra nga organizatat e ndryshme jo- qeveritare dhe sa a kanë qenë të gatshëm me e ftu një ose disa organizata kur e kanë hartuar planprogramin politik të tyre,” tha se në fillim të fjalimit të tij kishte cekur që pasi kultura paraqet pasqyrën e identitetit kombëtar dhe duke qenë

pjesë e qytetit ata i kanë kushtuar rëndësi zgjedhjes së problemeve me faktin që ata synojnë në promovimin dhe mbrojtjen e vlerave kulturore të Prizrenit pasi që qyteti më nuk i ka vlerat që i ka pasur dikur.

Z. Mensur Bytyqi, në përgjigje të pyetjes se si drejtoria e kulturës të jetë një prej drejtorive më të rëndësishme në komunë e jo si një rezultat i pazareve politike sic ka qenë deri tani, tha se është fat i mirë që ka opozitë jo partiake por opozitë të OJQ-ve. Poashtu në përgjigje të komenteve të Z. Hoti dhe Z. Qazim Thaqi për aktivitetet e organizuara para luftës tha se në atë kohë të gjithë qytetarët kanë qenë aktiv ndërsa tash kemi një dëshprim masiv të popullatës dhe nuk janë aktiv si më parë. Ai poashtu ceki së ka qenë dhe është kundërshtar i procesit të emërimeve politike të njerëzve jo profesional në poste të caktuara ngase ajo është degradim i synimeve fillestare. Në të njëjtën kohë ai shtoi se e tërë esenca e zhvillimit të kulturës nuk qëndron te pushteti i caktuar por te vulneti i përgjithshëm i njerëzve që duan ta shohin kulturën në vecanti dhe qytetin në përgjithësi më të zhvilluar.

Z. Arbër Rexhaj – shprehi keqardhje për faktin se sipas tij dëgjon abstraksione nga përfaqësues të partive se ata do t'u lëshojnë vend të rinjëve ose fjalë të të ngjashme që janë retorikë boshe e nuk japin përgjigje të drejtpërdrejtë. Ai vazhdoi duke thënë se Lëvizja Vetëvendosje edhe pse shumë shpesh etiketohet me një lëvizje që nuk bën asgjë tjetër vetëm fol për bashkim ose organizon protesta dhe nuk ka plane konkrete për zhvillim ekonomike ose procese tjera shoqërore une mund të them se nëse kjo lëvizje në të ardhmën do të ishte në pushtet në Prizren do ta mirrte dhe ta udhëhiqte drejtorinë e kulturës.

Z. Afrim Tejceci, ishte i mendimit se kur komuna e Prizrenit nuk zotohet të jap 2500 euro për funksionalizimin e Art Qendrës atëherë qyteti i Prizrenit e ka të pamundur të aplikoj për fonde të Bashkimit Evropian për ndonjë projekt tjetër.

Z. Afrim Rada, që drejtoria e kulturës të jetë e suksesshme fillimisht duhet të bëhet depolitizimi i kulturës në dy segmente; 1) duke i ndarë një buxhet shumë më të madh, kjo duke u nisur prej faktit se nëse udhëhiqet nga partia në pushtet atëherë ka buxhet më të madh dhe shumë privilegje dhe nëse udhëhiqet nga një parti në opozitë atëherë nuk ka buxhet e as privilegje, dhe 2) depolitizimi kërkohet sepse, kështu si është, financimi i projekteve bëhet në nivel partiak, ndërsa me depolitizim të drejtorisë do të përfitonte qyteti i Prizrenit në të gjitha aspektet.

Z. Arbër Rexhaj, në përgjigje të Z. Blerim Bytyqi për përfshirjen e orkestrës së qytetit në listën buxhetore, tha se lëvizja të cilën ai përfaqëson ka për qëllim të krijoj kushtet për zhvillimin e këtyre shoqërive e në alternativën tonë qeverisëse ju mund të shihni ekzakt se si do ti ndihmojmë financiarisht por edhe me udhërrëfyes këto asociacione.

Z. Hasan Hoti, tha se është shumë e rëndësishme që për fushën e kulturës të gjitha partitë ta kenë një qasje dhe të bashkëpunojnë njëra me tjetrën dhe nuk është e rëndësishme se sa faqe përmban programi partiak i njëjës parti ose tjetrës.

Z. Çeku – përmbylli debatin duke i falenderuar pjesëmarrësit dhe duke i informuar ata se në fund të muajit Maj ose në fillim të muajit Qershor do ta kenë gati publikimin i cili do të përfshijë të gjitha të gjeturat e hulumtimeve, diskutimet e serisë së debateve që janë zhvilluar në kuadër të këtij projekti dhe do të jetë një udhëzues për partitë politike që ndoshta do të vazhdojnë të ndërtojnë planprogramet e

tyre duke u bazuar në rekomandimet e kulturës së pavarur. Sipas tij, ishte për kecardhje që një subjekt politik si Partisa Demokratike që është udhëheqëse e komunës të mos dërgojë një përfaqësues të tyre në debat, e kjo konsiderohet si një distancim i pakuptimtë nga debati dhe nuk mund të arsyetohet.

**PYETËSORI PËR HULUMTIMIN MBI EKSPOZIMIN NË AKTIVITETE KULTURORE DHE PJESËMARRJEN
QYTETARE NË ZHVILLIMIN E POLITIKAVE KULTURORE**

INTERVISTUESI: JU LUTEM KOMPLETONI KËTO PYETJE ADMINISTRATIVE PARA SE TË VAZHDONI ME INTERVISTËN

R1 – Numri i respondentit: _____

R2 – Kodi i intervistuesit: _____

R3 – Data e intervistës: _____

R4 – Koha e fillimit të intervistës: _____; Koha e përfundimit të intervistës: _____

INTERVISTA FILLON me prezntimin e mëposhtëm:

Përsëndetje, unë quhem _____. Unë punoj për organizatën EC MA NDRYSHE. Ne jemi duke implementuar një hulumtim në mënyrë që të kuptojmë më shumë për mendimet dhe qëndrimet e juaja për jetën kulturore në qytetin e Prizrenit.

Mënyra se si e zgjedhim respondentin është e rastësishme prandaj ju lusim të na tregoni se kush nga anëtarët e familjes që i ka 16 vjet e më shumë e ka ditëlindjen në muajn JANAR ose më afër muajit JANAR.

Unë nuk do të marr shënime për emrin tuaj apo adresën pra iu siguroj se pergjigjet e tua nuk do te jene te lidhura me ate se kush jeni ju, dmth keto pergjigje mbesin pa emer dhe jane te fshehta. Ju keni të drejtën të ndalni intervistën në çfarëdo kohe. Pjesëmarrja juaj është komplet vullnetare por përvoja juaj mund të jetë shumë e rëndësishme për kulturen në VEND.

A keni ndonjë pyetje? (Intervista merr përafërsish 15 minuta për tu kompletuar). A pajtoheni të intervistoheni?

SHËNO NËSE RESPONENTI PAJTOHET APO JO TË INTERVISTOHET

[] NUK PAJTOHET TË INTERVISTOHET, FALENDERO PJESËMARRSIN PËR KOHËN DHE PËRFUNDONI

[] PAJTOHET TË INTERVISTOHET. A është tash kohë e përshtatshme për të biseduar?

A është ky një vend i mirë për të realizuar intervistën, apo a ka ndonjë vend tjetër ku ju do të dëshironit të shkonim?

TË KOMPLETOHET NGA INTERVISTUESI:

Unë vërtetoj se e kam lexuar procedurën e pëlqimit të pjesëmarrësit.

Nënshkrimi: _____

Të dhënat demografike

D1. Kur keni lindur? Muaji: _____ Viti: _____

D2. Kjo do të thotë se ju i keni _____ vjet [SHKRUANI MOSHËN ME NUMRA].Gjinia:

D3. Mashkull 1 Femër 2

D4. Cili prej përshkrimeve në vijim ju përshtatet më së shumti?

A. Mbi të gjitha jam shqiptar i Kosovës	1
B. Mbi të gjitha jam serb Kosovës	2
C. Mbi të gjitha jam turk i Kosovës	3
D. Mbi të gjitha, i takoj komunitetit RAE në Kosovë	4
E. Mbi të gjitha jam Bosnjak i Kosovës	5
F. Jam nënshkruar i huaj në këtë vend	6
G. tjetër: të lutem përshkruaje: _____ [SHËNO]	7

D5. Cili është niveli më i lartë i shkollimit që e keni arritur? [zgjedh vetëm një përgjigje]

Nuk ka vijuar shkollën	1
Nuk ka mbaruar shkollën fillore	2
Ka mbaruar shkollën fillore	3
Nuk ka mbaruar shkollën e mesme	4
Ka mbaruar shkollën e mesme	5
Ka filluar por nuk ka mbaruar studimet universitare	6
Ka mbaruar studimet universitare	7

D6. A i takoni ndonjë feje apo kategorie fetare? Nëse po, cilës?

[SHËNONI NJË PËRGJIGJE]

Katolik	1
Protestant	2
Ortodoks	3
Hebrej	4
Musliman	5
Hindu	6
Budist	7
Bektashinjë	8
Tjetër [SHËNO]: _____	9
Nuk i takoj asnjë kategorie fetare	0

D7. Pavarësisht nëse i takon ndonjë feje apo kategorie fetare, a mund të thoni se jeni...?

[LEXONI DHE SHËNONI NJË PËRGJIGJE]

Person fetar	1
Person jo fetar	2
Ateist	3

D8. Cili është statusi juaj martesor AKTUALISHT?

- A) Beqare 1
 B) Jam në lidhje (kaloj) 2
 C) i/e fejuar 3
 D) i/e Martuar 4
 E) i/e Ve 5
 F) i/e ndarë 6

D9. Kush e përbën familjen tuaj? Ndoshta ma sakte eshte me pyte “me cilët anëtarë të familjes banoni?

- A) Familja e ngushtë (prindërit, vëllezërit, motrat) 1
 B) Familja ime e gjerë (prindërit, vëllezërit, motrat, axhallarët, gjyshi, gjyshja) 2
 C) Familja e ngushtë martesore (burri/gruaja dhe/ose fëmijët) 3
 D) Familja e gjerë e burrit (vjeherri, vjehrra, kunati, kunata, etj.) 4
 E) Partneri (bashkëjetesë) 5
 F) E vetme 6
 G) Të tjerë _____ 7

D10. Sa anëtarë të familjes jetoni në shtëpi aktualisht? _____**D. 11 Çka punoni?**

- A) Punë jashtë shtëpisë (punë me rrogë) 1
 B) Merrem me bujqësi 2
 D) Punon kohë pas kohe 4
 E) Mumentalisht i/e papunë, por duke kërkuar punë 5
 F) i/e papunë, nuk kërkon punë 6
 G) Ende student 7
 I) i/e pensionuar 8
 J) i/e paaftë për punë 9

D12. Sa është vlera e pagës suaj? [NËSE JENI DUKE PUNUAR]

- A) 0 – 100 euro 1
 B) 100 – 250 euro 2
 C) 250 – 500 euro 3
 D) Më shumë se 500 euro 4
 E) Më shumë se 1000 euro 5
 D) Refuzon të përgjigjet 6

D13. [TREGONI KARTËN E, E CILA PËRMBAN GRUPET E TË ARDHURAVE TË DEFINUARA NË DECILE]

Në këtë kartë është shkalla e të ardhurave ku 1 paraqet grupin me të ardhura më të ulëta dhe 10 paraqet grupin me të ardhurat më të larta në vendin tuaj. Ne dëshirojmë të dimë në cilin grup bën pjesë familja juaj. Ju lutem, shënoni numrin adekuat, duke llogaritur të gjitha pagat, rrogat, pensionet apo të ardhurat tjera që i keni.

[VINI RE, GRUPET DUHET TË SHËNOHEN PREJ NJË DERI MË DHJETË– MUND TË JA SHPJEGONI KËTË RESPONDENTIT NËSE ËSHTË E NEVOJSHME]

[SHËNONI NJË NUMËR]

Decili më i ulët									Decili më i lartë
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

D 14. A jeni ju ose dikush tjetër në ekonominë tuaj familjare që jeton këtu pronar të biznesit privat?

1. Po
2. Jo
3. Refuzon
4. Nuk e di

(Perceptimi mbi ndikimin e organizatave në shoqëri)

P15. Gjatë pesë (5) viteve të fundit, a ka pasur ndonjë ndikim pozitiv ose a keni dëgjuar për ndonjë ndikim pozitiv të organizatave të mëposhtme, në rrethin ku ju jetoni:

[SHËNONI TË GJITHA PËRGJIGJET ‘PO’ ME 1; NËSE NUK PËRMENDEN SHËNONI ME 2]

		Ka pasur ndikim pozitiv	Nuk ka pasur ndikim pozitiv
15.1	Organizatë e artit, muzikës apo arsimit	1	2
15.2	Sindikata e Punës	1	2
15.3	Organizatë mjedisore	1	2
15.4	Shoqatë profesionale	1	2
15.5	Organizatë humanitare apo bamirëse	1	2
15.6	Organizatë rinore	1	2
15.7	Organizatë për të drejtat e njeriut	1	2
15.8	Organizatë për avokim dhe demokratizim	1	2
15.9	Tjetër [SHËNONI]: _____	1	2

(Koha e lirë)

K16. Do t'ju pyes sa shpesh merreni me aktivitetet e mëposhtme. Për çdo aktivitet, a mendoni se e bëni çdo javë apo përafësisht çdo javë; një herë apo dy herë në muaj; vetëm disa herë gjatë vitit; apo asnjëherë?

		Çdo javë/ përafësisht çdo javë	Një apo dy herë në muaj	Vetëm disa herë në vit	Asnjëherë
16.1	Kaloni kohë me prindër apo të afërm tjerë (kush janë te afermit tjerë)	1	2	3	4
16.2	Kaloni kohë me miq	1	2	3	4
16.3	Kaloni kohë me kolegë të punës apo të profesionit	1	2	3	4
16.4	Kaloni kohë me njerëz në xhaminë, apo kishën tuaj	1	2	3	4
16.5	Kaloni kohë me njerëz në klube sportive apo në organizata vullnetare apo organizata të shërbimit	1	2	3	4

(Marrja me aktivitet kulturore në vetën e parë - sjellje)

Pyetjet e mëposhtme ju lusim t'i përgjigjeni me mundësitë që do të ju lexoj:

17. Çka është sendi i parë që ju bjen në mend kur përmendet kultura? (shëno ato që i përmend respondentit): _____

17.1 Shkruani (poezi, prozë etj.)	Jo nuk shkruaj dhe nuk kam shkruar	Kam shkruar më herët	Shkruaj	Tjetër:
17.2 I bjen ndonjë instrumenti muzikor	Jo nuk i bie dhe nuk i kam rënë	I kam rënë më herët	Ende i "bie" ndonjë instrumenti	
17.3 Jeni pjesëtarë të ndonjë shoqërie kulturo-artistike (kor, ansambël, teatër, OJQ etj.)	Jo nuk jam dhe as që kam qenë	Kam qenë më herët	Jam anëtarë aktiv	Tjetër:

18. Pyetni respondentin si vijon: “A mirreni me ndonjë aktivitet tjetër kulturor që nuk kam përmendur?”

PO

JO

Nëse PO specifiko cka? _____

19. Sa shpesh e përdorni internetin për argëtim apo për të kaluar kohën e lirë (jo për punë)?

Çdo ditë Disa herë në javë Një herë në javë 1 deri 3 herë në muaj shumë

Rrallë Asnjëherë

20. Pyetjet e mëposhtme kanë të bëjnë me 12 muaj e fundit (gjatë vitit 2012) ju lus t’i përgjigjeni me PO ose JO pyetjeve që do të ju bejë

20.1 Keni blerë libër (përfshirë tekstet obligative shkollore)?

PO

JO

20.1.1 Nëse PO sa libra përafërsisht? _____

20.2 Keni blerë filma apo programe argëtuese?

PO

JO

20.2.1 Nëse PO sa filma apo programe argëtuese përafërsisht? _____

20.3 Keni blerë CD të muzikës?

PO

JO

20.3.1 Nëse PO sa CD përafërsisht? _____

21. Pyetni nëse respondent ka shkarkuar nga interneti filma, libra apo muzikë nëse? PO JO

21.1 Nëse PO cka rrumbullakso (edhe nëse është më shumë se një opcion)?

☐ Muzikë

☐ Filma

☐ Libra

(sjellje në lidhje me pjesëmarrjet në aktivitete kulturore)

S22. Përsëri në 12 muajt e fundit apo gjatë vitit 2012 a ju ka ndodhur që të vizitoni/merrni pjesë/shkoni në qytetin e Prizrenit në këto aktivitete që do ti përmendi më poshtë (nëse respondentit nuk i kujtohet ngjarja atëherë ajo do të konsiderohet se ka marrë pjesë po nuk i kujtohet konkretisht çka) :

		Nëse po a ju kujtohet cila/t? shëno:
22.1 Shfaqje teatrale	PO	
	JO	A) Është vështirë të gjej kohë B) Nuk më ka shkuar në mend C) Nuk jam i/e interesuar D) Nuk kam nevojë E) Nuk ka shpesh F) Nuk kam informatë se kur ka shfaqje
22.2 Koncert të muzikës klasike	PO	Nëse po a ju kujtohet cila/t? shëno:
	JO	A) Është vështirë të gjej kohë B) Nuk më ka shkuar në mend C) Nuk jam i/e interesuar D) Nuk kam nevojë E) Nuk ka shpesh F) Nuk kam informatë se kur ka koncert
22.3 Koncert të muzikës zbavitëse (me pagesë)	PO	Nëse po a ju kujtohet cila/t? shëno:
	JO	A) Është vështirë të gjej kohë B) Nuk më ka shkuar në mend C) Nuk jam i/e interesuar D) Nuk kam nevojë E) Nuk ka shpesh F) Vështirësi në financa G) Nuk kam informatë se kur ka koncert
22.4 Koncert të muzikës popullore (me pagesë)	PO	Nëse po a ju kujtohet cila/t? shëno:
	JO	A) Është vështirë të gjej kohë B) Nuk më ka shkuar në mend C) Nuk jam i/e interesuar D) Nuk kam nevojë E) Nuk ka shpesh F) Vështirësi në financa

		G) Nuk kam informatë se kur ka koncert
22.5 Kinema	PO	Nëse po a ju kujtohet cila/t? shëno:
	JO	A) Është vështirë të gjej kohë B) Nuk më ka shkuar në mend C) Nuk jam i/e interesuar D) Nuk kam nevojë E) Nuk ka shpesh F) Vështirësi në financa G) Nuk kam informatë se kur ka koncert
22.6 Festival të filmit	PO	Nëse po a ju kujtohet cila/t? shëno:
	JO	A) Është vështirë të gjej kohë B) Nuk më ka shkuar në mend C) Nuk jam i/e interesuar D) Nuk kam nevojë E) Nuk ka shpesh F) Vështirësi në financa G) Nuk kam informatë se kur ka festival
22.7 Festival të muzikës argëtuese	PO	Nëse po a ju kujtohet cila/t? shëno:
	JO	A) Është vështirë të gjej kohë B) Nuk më ka shkuar në mend C) Nuk jam i/e interesuar D) Nuk kam nevojë E) Nuk ka shpesh F) Vështirësi në financa G) Nuk kam informatë se kur ka festival
22.8 Festival të muzikës popullore	PO	Nëse po a ju kujtohet cila/t? shëno:
	JO	A) Është vështirë të gjej kohë B) Nuk më ka shkuar në mend C) Nuk jam i/e interesuar D) Nuk kam nevojë

		E) Nuk ka shpesh F) Vështirësi në financa G) Nuk kam informatë se kur ka festival
22.9 Festival të pikturës apo skulpturës.	PO	Nëse po a ju kujtohet cila/t? shëno:
	JO	A) Është vështirë të gjej kohë B) Nuk më ka shkuar në mend C) Nuk jam i/e interesuar D) Nuk kam nevojë E) Nuk ka shpesh F) Vështirësi në financa G) Nuk kam informatë se kur ka festival
22.10 Bibliotekë	PO	Cilën bibliotekë?
	JO	A) Është vështirë të gjej kohë B) Nuk më ka shkuar në mend C) Nuk jam i/e interesuar D) Nuk kam nevojë E) Nuk ka shpesh F) Vështirësi në financa G) Nuk kam informatë se ku janë bibliotekat
22.11 Ekspozitë të fotografisë	PO	Nëse po a ju kujtohet cila/t? shëno:
	JO	A) Është vështirë të gjej kohë B) Nuk më ka shkuar në mend C) Nuk jam i/e interesuar D) Nuk kam nevojë E) Nuk ka shpesh F) Vështirësi në financa G) Nuk kam informatë se kur ka ekspozite
22.12 Ekspozitë të pikturës	PO	Nëse po a ju kujtohet cila/t? shëno:
	JO	A) Është vështirë të gjej kohë

		B) Nuk më ka shkuar në mend C) Nuk jam i/e interesuar D) Nuk kam nevojë E) Nuk ka shpesh F) Vështirësi në financa G) Nuk kam informatë se kur ka ekspozite
22.13Takime letrare	PO	Nëse po a ju kujtohet cila/t? shëno:
	JO	A) Është vështirë të gjej kohë B) Nuk më ka shkuar në mend C) Nuk jam i/e interesuar D) Nuk kam nevojë E) Nuk ka shpesh F) Vështirësi në financa G) Nuk kam informatë se kur mbahen takimet letrare
22.14Përkujtime për dëshmore dhe përvejtore nga lufta e fundit në Kosovë	PO	Nëse po a ju kujtohet cila/t? shëno:
	JO	A) Është vështirë të gjej kohë B) Nuk më ka shkuar në mend C) Nuk jam i/e interesuar D) Nuk kam nevojë E) Nuk ka shpesh F) Vështirësi në financa G) Nuk kam informatë se kur mbahen ato
22.15Koncerte në lokale	PO	Nëse po a ju kujtohet cila/t? shëno:
	JO	A) Është vështirë të gjej kohë B) Nuk më ka shkuar në mend C) Nuk jam i/e interesuar D) Nuk kam nevojë E) Nuk ka shpesh F) Vështirësi në financa G) Nuk kam informatë se ku mund të blejë libra

22.16 Lexuar libër	PO	Nëse po a ju kujtohet cila/t? shëno:
	JO	A) Është vështirë të gjej kohë B) Nuk më ka shkuar në mend C) Nuk jam i/e interesuar D) Nuk kam nevojë E) Nuk ka shpesh F) Vështirësi në financa G) Nuk kam informatë se kur ka koncert
22. 17 Shën Gjergj	PO	
	JO	A) Është vështirë të gjej kohë B) Nuk më ka shkuar në mend C) Nuk jam i/e interesuar D) Nuk kam nevojë E) Nuk ka shpesh F) Vështirësi në financa
22. 18 Koncerte në sheshe të hapura për publikun	PO	Nëse po a ju kujtohet cila/t? shëno:
	JO	A) Është vështirë të gjej kohë B) Nuk më ka shkuar në mend C) Nuk jam i/e interesuar D) Nuk kam nevojë E) Nuk ka shpesh F) Vështirësi në financa G) Nuk kam informatë se kur ka koncert
22. 19 Vizitë në muzetë e qytetit (Lidhja e Prizrenit, Muzeu në Sahatë Kullë)	PO	Nëse po a ju kujtohet cila/t? shëno:
	JO	A) Është vështirë të gjej kohë B) Nuk më ka shkuar në mend C) Nuk jam i/e interesuar D) Nuk kam nevojë E) Nuk ka shpesh F) Vështirësi në financa G) Nuk kam informatë se ku janë

22.20 Vizitë në lokacione arkeologjike (Kalaja qytetit etj.)	PO	Nëse po a ju kujtohet cila/t? shëno:	
	JO	A) Është vështirë të gjej kohë B) Nuk më ka shkuar në mend C) Nuk jam i/e interesuar D) Nuk kam nevojë E) Nuk ka shpesh F) Vështirësi në financa G) Nuk kam informatë se kur ka koncert	
22.21 Tjetër shëno: _____	PO	JO	

23. A keni qenë në ndonjërin nga aktivitetet e Dokufestit?

PO (nëse PO shko në pyetjen 23.1)

JO (nëse jo shkon në pyetjen 23.2)

23.1 Nëse PO cilët nga këto aktivitete i keni vizituar (rrumbullakso nëse përmend më shumë se 2, në hapësirën pas zgjidhjes shëno një cilën e viziton më shumti dhe me dy tjetërën me rradhë):

- A) Filmat _____
B) Dokunight _____
C) Dokukids _____
E) DokuPhoto _____
F) Debatet dhe panelet _____
F) Tjetër shëno: _____

23.2 Nëse JO cila është arsyeja kryesore që nuk shkoni:

- A) Është vështirë të gjej kohë
B) Nuk më ka shkuar në mend
C) Nuk jam i/e interesuar
D) Nuk kam nevojë
E) Nuk është në përputhje me shijet e mia
F) Vështirësi në financa
G) Tjetër shëno: _____

Perceptime

24. A mendoni se ka aktivitete të mjaftueshme kulturore në qytetin e Prizrenit?

Ka më shumë aktivitete se qytet e tjera	Deri diku ka më shumë aktivitete se qytetet e tjera	Ka më pak aktivitete kulturore se qytetet e tjera	Ka shumë më pak aktivitete kulturore se qytetet e tjera	Nuk e di
---	--	--	--	----------

25. Sa jeni të kënaqur me aktivitet kultore në qytetin e Prizrenit?

1 2 3 4 5 6 7 8

Aspak të kënaqur

Shumë të kënaqur

Qëndimet – Më poshtë janë disa fjali apo konstatime të shtruara nga ju kërkojmë që të deklaroheni me atë se pajtoheni apo nuk pajtoheni me deklaratat e mëposhtme:

26. Kultura dhe jeta kulturore në jetën time personale është?

- a) Aspak e rëndësishme
- b) Jo aq e rëndësishme
- c) Mesatarisht e rëndësishme
- d) Shumë e rëndësishme

27. Cila nga faktorët e mëposhtme ndikon në vendimin tuaj për të marrë pjesë apo jo në një aktivitet kulturor? (zgjedh deri në dy opsione)

- a) Të jetë e argëtueshme
- b) Të kënaqem me familjen apo shoqërinë
- c) Të jem në gjendje të mbulojë financiarisht shpenzimet e aktivitetit
- d) Të jetë interesante
- e) Të jetë relaksuese
- f) Të kem qasje të lehtë për të shkuar deri te vendi edhe kthyer
- g) Të jetë në përputhje me vlera e mia tradicionale
- h) Të jetë educative

28. Nga cili burim informoheni më së shumti mbi aktivitetet kulturore në qytetin e Prizrenit?

- a) Nga miqtë dhe të afërmit
- b) Televizioni
- c) Radio
- d) Gazetat dhe shtypi ditor
- e) Nga broshurat dhe posterat në qytet
- f) Ëeb faqet e organizatave kulturore
- g) Facebook
- h) Tjetër shëno: _____

29. Cila nga arsyet e mëposhtme vlen për juve si faktorë që ndikon në mospjesëmarrje në aktivitetet kulturore në qytetin e Prizrenit?

- a) Nuk kam kohë
- b) Janë të shtrenjta
- c) Nuk kam interesim
- d) Nuk kam informatë se cka është duke ndodhur
- e) Nuk ka kualitet në jetën kulturore
- f) Nuk kam dijeni nuk kam prapavijë kulturore
- g) Nuk përshtaten me besimet/vlerat dhe zakonet e mia

Tjetër shëno: _____

30. Qëndrime – më poshtë janë dhënë disa deklaratat qëndrime ju lusim të na tregoni se sa fuqimisht pajtoheni, pajtoheni, nuk pajtoheni dhe fuqimisht nuk pajtoheni me këto deklarime

Dekleratat	Fuqimisht pajtohem	Pajtohem	Nuk pajtohem	Fuqimisht nuk pajtohem
30.1 Të gjithë fëmijët në shkollë duhet të kenë mundësi të marrin pjesë në aktivitete kulturore.	4	3	2	1
30.2 Të gjithë fëmijët në shkollë duhet të kenë mundësi të mirren me aktivitete artistike.	4	3	2	1
30.3 Pjesëmarrja në aktivitete artistike e bën personin të ndihet më mirë për veten e vetë.	4	3	2	1
30.4 Në aktivitete artistike në galeri, teatër, muze ndihem pak si i/e humbur.	4	3	2	1
30.5 Fondet publike duhet të shpenzohen për aktivitete artistike.	4	3	2	1
30.6 Aktivitetet artistike e bëjnë Prizrenin vend më atraktiv.	4	3	2	1
30.7 Nëse humbet kultura lokale atëherë humbasin edhe njerëzit që jetojnë në atë mjedis.	4	3	2	1
30.8 Arti dhe kultura pasurojnë jetën e një personi.	4	3	2	1
30.9 Arti dhe kultura ndihmojnë turizimin e qytetit të Prizrenit	4	3	2	1
30.10 Komuna duhet shpenzojë më shumë mjete në aktivitete kulturore	4	3	2	1
30.11 Aktivitetet kulturore e crregullojnë qetësinë e qytetit.	4	3	2	1
30.12 Ardhja e të huajve gjatë ngjarjeve kulturore në qytet më pengon.	4	3	2	1
30.13 Unë jam i interesuar për kultura të shteteve të tjera.	4	3	2	1

31. Renditni (rankoni) katër aktivitete apo fusha të cilat do të dëshironit të keni në komunën tuaj (lista i jipet respondentit)

Kinema që punon cdo ditë_____

Shfaqje të përditshme të teatrit_____

Shfaqje të shpeshta për fëmijë_____

Më shume festival të ndryshme_____

Më shumë koncerte me muzikë klasike_____

Më shumë koncertë me muzikë zbavitëse_____

Më shumë koncertë me muzikë popullore_____

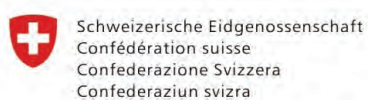
Më shumë ekspozita të fotografisë_____

Më shumë ekspozita të pikturës_____

Më shumë ekspozita të skulpturës_____

Tjetër shëno:_____

Për fund a mund të jë marrim një numër të kontaktit për të kontrolluar nga mbikëqyrësit tonë nëse ne e kemi bërë në rregull anketimin:_____

Swiss Cooperation Office Kosovo

“This project/activity is funded by Democratic Society Promotion (DSP) project - financed by Swiss Cooperation Office Kosovo (SCO-K) and managed by Kosovar Civil Society Foundation (KCSF)”

“This publication has been produced with the support of Democratic Society Promotion (DSP) project - financed by Swiss Cooperation Office Kosovo (SCO-K) and managed by Kosovar Civil Society Foundation (KCSF). The contents of this publication are the sole responsibility of Non - Governmental Organization Emancipimi Civil Ma Ndryshe and can in no way be taken to reflect the views of SCO-K or KCSF.”

Study on the views,
behaviours and perceptions
of the citizens of Prizren on
the culture and art – a legitimate
basis for devising cultural policies in Prizren

Author: Aliriza Arënliu
Organisa on: EC Ma Ndryshe
April 2013

Contents

Introduction	3
Background	3
Management structure of culture in Prizren	4
Independent cultural sector in Prizren	4
Other relevant documents.....	4
The study on views, behaviours and perceptions of the citizens of Prizren on culture and art	4
Sample selection	4
Description of the sample	4
It a	8
A survey with cultural organizations in Prizren	12
Outcomes	12
Human resources in organizations	12
Logistics and the infrastructure of organizations.....	13
Organized activities, funding and participation in local cultural policy processes.....	14
Summary from public discussions.....	16
Conclusions and discussion.....	17
For the first time c.....	18
Deliberation	19
Limitations of the study	21

Introduction

This survey consist of the study report (research) conducted by NGO EC Ma Ndryshe with 500 citizens/inhabitants of the city of Prizren and the results of 23 structured interviews with organizations involved in cultural activities in Prizren, and the summary of four various discussions held with relevant stakeholders in the field of culture and cultural heritage. This report particularly aims to analyze the data from these three sources of data and finally to try draw up conclusions and to provide recommendations for the next steps in the field of culture in Prizren. The purpose of this paper is also to try and present basic guidelines for the development of cultural policies in the city, based on the data and the outcomes of this research. This is the first attempt of its kind that uses a comprehensive method of data collection for culture and issues related to cultural sector in the city of Prizren.

Background

Prizren, often referred to as the capital of culture, it seems of being just a cliché because such an epithet would need an argumentation on which grounds it would be considered as the cultural capital. The arguments do not stand as the city, at the political level, still does not posses a certain cultural policy and the cultural scene is characterized by events that are organized primarily or exclusively by independent cultural organizations which achieve sponsorship/funding of their cultural activities with the humble aid of municipal and central authorities.

Despite the fact that Prizren is not the cultural capital of Kosova, its cultural scene is abundant compared to other cities/towns of Kosova. This is mainly due to the commitment

and dedication of independent organizations and associations organizing regular cultural activities in the city. Regrettably, the cultural scene of the city has been reduced to festivals and jubilee events which are organized once a year, while there is shortage of the regular cultural activities such as theatre, cinema or regular exhibitions. The latter occurs for two reasons: firstly, because the municipality or the relevant institutions have no plan in this regard and, secondly, there is a lack of infrastructure and the budget for the development of such activities/events.

One of the most likely conclusions is that municipal authorities have a cultural policy which is defined in the following way: “not to have a cultural policy”, which enables an ad-hoc funding of culture activities, without any long-term planning of culture activities that would address the needs of citizens of Prizren and which would further develop the cultural scene.

This study represents a first endeavour in the development of cultural policies in Prizren city, by involving the citizens of Prizren and measuring their behaviour in relation to the cultural activities, their views toward the culture in general, including their views towards municipal bodies in relation to cultural activities as well. This study scrutinizes the capacities of cultural organizations in Prizren city, which remain the important driving-force of cultural development in Prizren and Kosova. Apart from these data, this paper also includes the main conclusions of the 4 discussions held, where was discussed on the cultural policies; funding of cultural activities; introduction of initial data from the survey with the citizens; and cultural organizations and the position of culture in the programs of political parties.

Management structure of culture in Prizren

Within the Municipality of Prizren the culture falls under the Directorate of Culture, Sports and Youth. This directorate numbers 19 employees. The budget allocated for this directorate in the year 2012 was 1.364.220 EUR, from which 115.000 EUR have been designated for subsidies and transfers, namely for the sponsorship and the support of cultural events. Traditionally, since the establishment of the PISG structures in municipalities and after the country's independence in 2008, the Directorate of Culture is headed by non-majority political parties who have had a minute political impact whether in the presentation of work plans or on the approval of the annual budget for culture.

Independent cultural sector in Prizren

Independent cultural organizations in Prizren, since July 2012, are organized in an informal-based platform called "Network of cultural organizations in Prizren" with the abbreviation RrOK. This platform counts 23 members. This is an informal network of organizations and activists of culture in the municipality of Prizren. Its mission is to achieve a developed local economy in Prizren through the enrichment and structuring of the tourism offer based on the enhancement of the quality and quantity of cultural activities. The core objectives of Network's work in Prizren embrace: enrichment of the cultural life, improving the quality of existing cultural activities, structuring of cultural offer, improvement of cultural policies at the

municipal level, a decentralized management of the culture, diversification of funding of cultural activities, and inducement of active and responsible citizenry.

Other relevant documents

The municipality has recently approved a roadmap on the development of cultural policies in the city of Prizren, a document prepared by Oda Theatre (*Teatri Oda*) in collaboration with municipal bodies of Prizren.

The study on views, behaviours and perceptions of the citizens of Prizren on culture and art

Sample selection

Upon selection of 18 data collecting points in Prizren, the target sample from 500 respondents was equally split in each data collecting point. Respondents have been selected by random sampling model, by selecting at random every fourth address/house. In cases of refusal, interviewers tried the next house.

Description of the sample

Most of the interviewed samples were female respondents – 60% and 40% male respondents.¹ Average age of respondents was 35.6, with the respondent of the youngest age of 16 and with the oldest respondent of 88 years of age. The average

¹ One of the explanations why we have the largest number of female respondents in the sample may be their presence in the house and the other fact that men are working in the foreign countries and during

the selection of the sample by birthdays, the families/households have not counted the members working and living abroad.

age of male respondents was 35.4 and female respondents at 35.8.

Figure 1 show the breakdown by ethnicity of the respondents, where 88% were Albanians, 5.2% Turks, 3.6% RAE, 3% Bosniaks and 0.2% Serbs.

Chart 1 – Ethnicity of the respondents

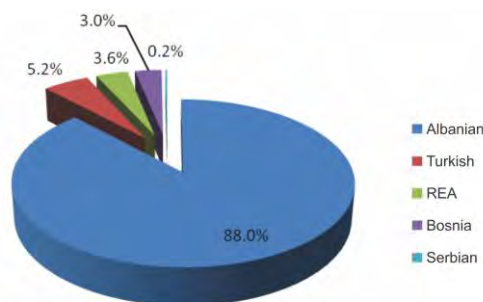
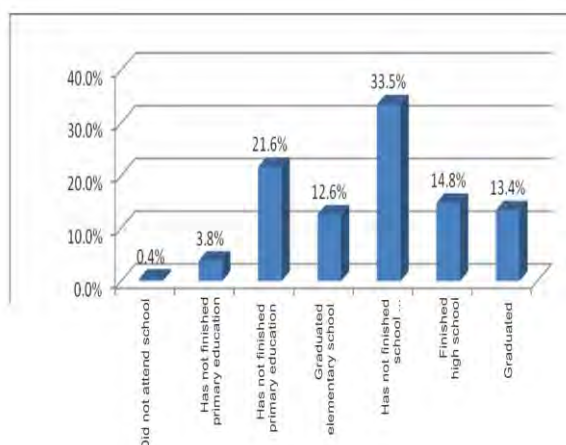

Chart 2 shows the education level of the respondents, respectively the last education level completed. Most of the respondents had completed secondary education (33.5%), while 13.4% of the respondents have completed higher education.

Table 2 – Education level of respondents (completed)

In terms of religion, 97.2% belong to Islam religion, 2.6% to Roman Catholic and 0.2% were declared as atheists (nonbeliever).

Chart 2 –Religious background of the respondents

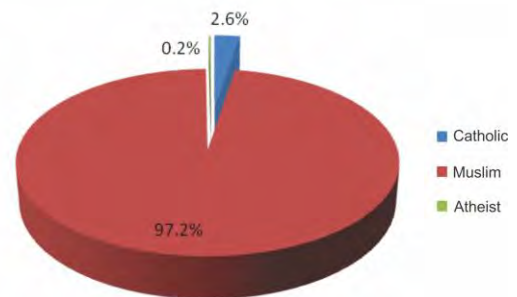

Chart 3 presents the percentage of the employed, of the unemployed job-seekers and those not job-seekers and other categories. This shows that 38% of the respondents are employed; while a considerable number of the respondents (28.1%) are unemployed and do not seek job.

Chart 3 – Employment status of the respondents

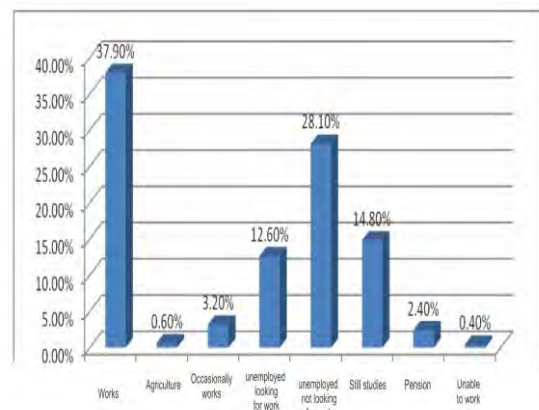
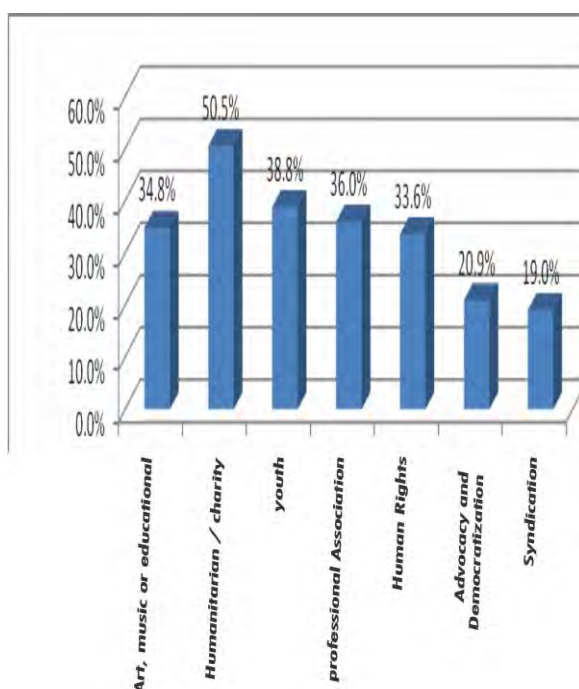

Chart 4 shows the percentage of the respondents who answered with 'yes' whether cultural, youth, human rights and charity organisations, unions and organisations of other purpose have had a positive impact in the last 5 years in the place they reside. The highest percentage recorded the charity organisations by 50.5%, while cultural, music and educational organisations

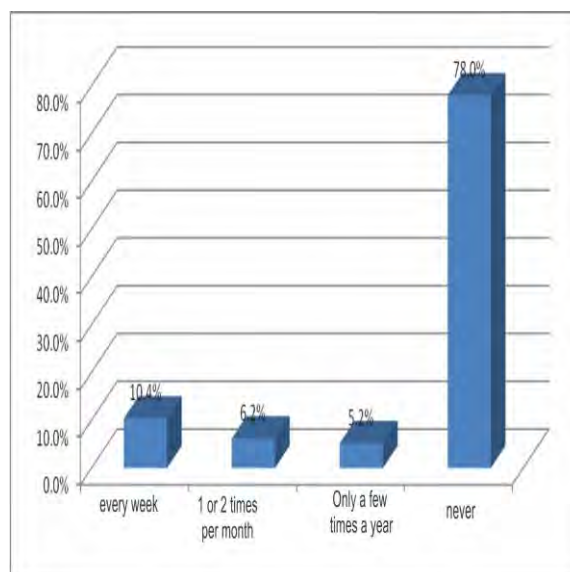
are ranked in the fourth position, with around 35% of the respondents who think that those organizations have had a positive impact in the their area.

Chart 4 –The positive impact of the organizations in the last 5 years according to the respondents

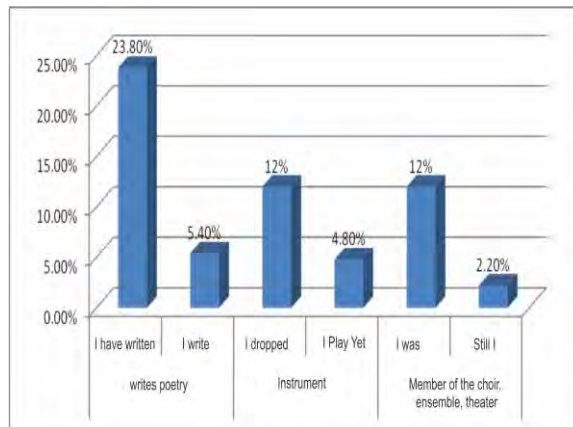
The following questions show results of the answers for the engagement of citizens in different organizations or civil society and various forms of artistic activities in which they are or have been active. When asked on how often they engage with or spend time with people in sports clubs or voluntary organizations or service organizations, Figure 5 tells that 78% of the respondents answered “never”, while the rest of the respondents stated they were active but not regularly, where only 10.2% of them are active every week.

Chart 5 – The frequency of participation in sports clubs, voluntary organizations or other services

In the questions whether the citizens write poetry, play an instrument or are members of a choir, theatre or an NGO, Chart 6 shows only the results of the citizens who replied they are engaged with and of those who are still active in the raised fields of a question. The highest percentage of the respondents seem to still being engaged with poetry (5.4%) or play a musical instrument (4.8%), while only 2.2% of them are active in a choir, ensemble or a theatre. From these findings, 12.4% of the population is still involved in activities that are related to the culture in different frequency all year round.

Chart 6 – Percentage of respondents who used to still take in with poetry, music (still playing on instrument) and members of the ensemble, choir or theatre

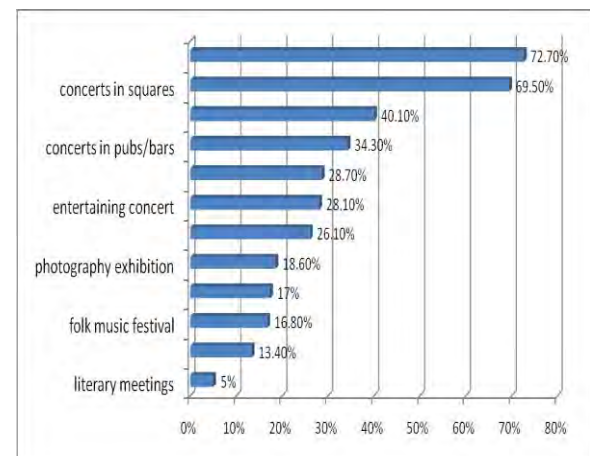

Behaviour of the respondents in relation to cultural activities

This section of results introduces the findings of the consumption of cultural activities by the citizens of Prizren. The first part introduces the results of cultural products downloaded from Internet and the other part the percentage of the citizens who have attended various cultural activities in the last 12 months, including visits at the archaeological sites in the city of Prizren.

A separate question has measured the respondent's behaviour regarding the consumption of cultural products from the Internet. 54.5% of the respondents answered they have used the Internet to download movies, music or books. From the total surveyed respondents - 45.9% have used the Internet to download music, 33.9% have downloaded movies and 13.6% have downloaded books.

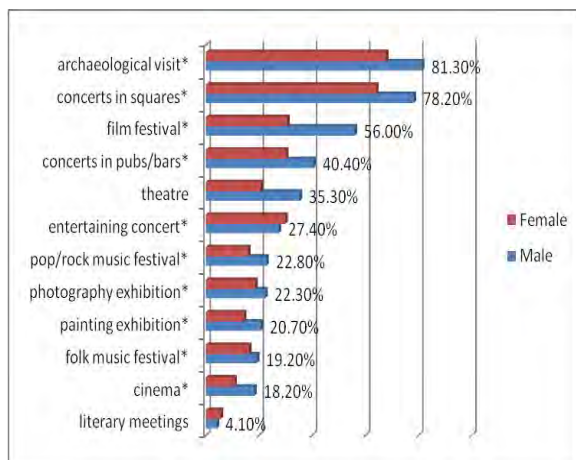
Chart 7 - Behaviour related to the attendance in cultural activities (the past 12 months in Prizren)

Visits to archaeological sites (Kalaja/Fortress, the League of Prizren, etc.) have emerged to be of the highest percentage (72.7%), followed by the attendance of concerts on the Square (69.5%), 40.10% at the film festival, gigs (concerts) in pubs (34.3%), theatre (28.7%) and so on. Figure 7 shows the percentage based on the cultural activity. In general, the rates are relatively high especially on the activities that do not require payment (including here the open cinema on the river during the Dokufest).

Chart 8 shows gender differences in regard to participation in different cultural activities and in general it could be noted that males report a higher percentage compared to females in all the activities except the theatre.

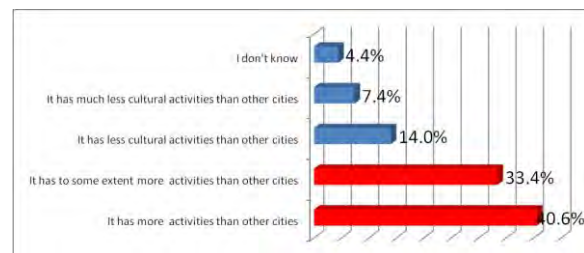
Chart 8 - Behaviour related to the attendance in cultural activities (the past 12 months in Prizren) – gender differences

Views and perceptions about culture and cultural activities

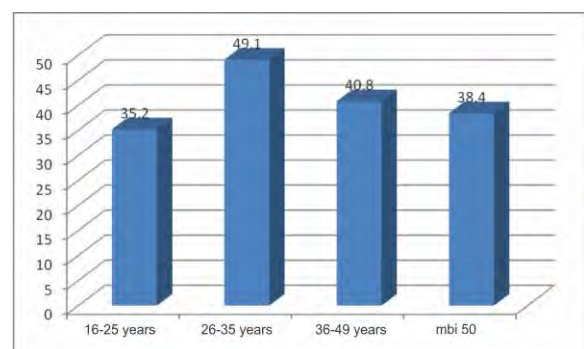
This part of the outcomes introduces the views and perceptions of the citizens of Prizren towards culture and cultural activities. Perceptions were measured by asking people whether they think that city of Prizren has more cultural activities compared to other cities. Views have been measured with the questions such as “how important is culture and cultural life in my personal life?”; factors affecting the attendance or non-attendance in cultural activities and 13 questions of the questionnaire that measure the views toward culture in general, example, “all schoolchildren should have the opportunity to take part in cultural activities”, “Attendance in artistic activities makes the person feel better about himself.” From these 13 questions an index was created with a minimum of 13 points (which would be an indicator of negative views towards culture and cultural activities) up to 52 points (which would be a very positive indicator of views towards culture and cultural activities).

Chart 9 - Perception of citizens about the number of cultural activities in Prizren compared to other cities

It appears that the perception that the city of Prizren is the city of culture has a consistency among the citizens of Prizren, where nearly 74% of citizens think that the city has more or to some extent more cultural activities than other cities in Kosova. Conversely, 21.4% of citizens feel that Prizren has less cultural activities than other cities in Kosova. When the analysis is compiled by age group it turns out that young people of 16-25 years of age generally report lower percentage when asked if Prizren has more cultural activities compared to other cities in Kosova. The percentages are presented in Chart 10.

Chart 10 - Perception on the question whether Prizren has more cultural activities compared to other cities in Kosova, the percentage by age groups

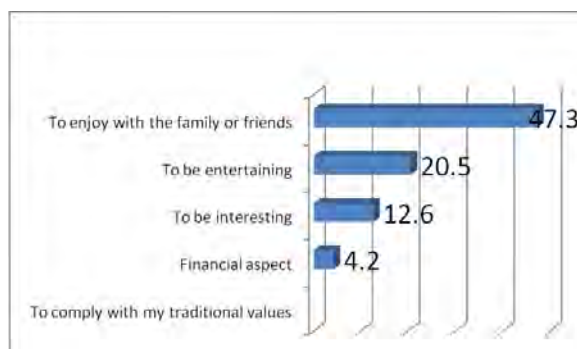
Another question has tended to measure how satisfied are the citizens with the cultural life of Prizren, where with 1 was assessed as very dissatisfied and with 8 very satisfied. The

overall average of the respondents has resulted in 5:02 points of maximum 8 points.

When asked whether cultural life and cultural activities are important in the lives of the citizens of Prizren, the overwhelming majority of respondents, regardless of age group, stated that it was important. More specifically, 67.6% have stated that it is very important, 25.2% said it has an average importance, 5.2% not so important and 2% not important at all. From this it can be concluded that the culture and cultural activities are important to the lives of the citizens of Prizren.

To the question “Which are the factors that influence your decision to attend a cultural activity?” four main responses in the following order were mentioned: 47.3% stated that the purpose was to enjoy with the family or friends, 20.5% to be entertaining, 12.6% to be interesting, 4.2% to be financially able to cover expenses and 4.7% to be consistent with traditional values. Figure 11 shows the percentage of the reasons given by the respondents that influence their selection and decision to attend a cultural activity.

Chart 11- Reasons which influence to attend a cultural event

A similar question was asked to figure out which are the main reasons for non-attendance of citizens on cultural activities. Figure 12 shows the percentages of the

reasons outlined, where the lack of time is mentioned as the main reason by 45.3% of respondents, followed by 15% who stated that are expensive, 14.2% have no interest in, 10.2% did not have information on what was taking place, 8.4 % there is no quality of cultural life, 4% did not fit with my values and customs and 1.6% have no cultural background.

Chart 12 - Reasons that influence on non-attendance to the cultural activities

The views toward the culture on this survey are also measured with 13 different statements where the respondents were requested to agree or to disagree on the statements in question. From the responses of respondents an index was created on the stances towards the culture and cultural activities, which has resulted from minimum 13 points up to maximum 52 points for each of the respondents. Table 1 presents the averages of the index of the views on the culture, breakdown by gender and different age groups.

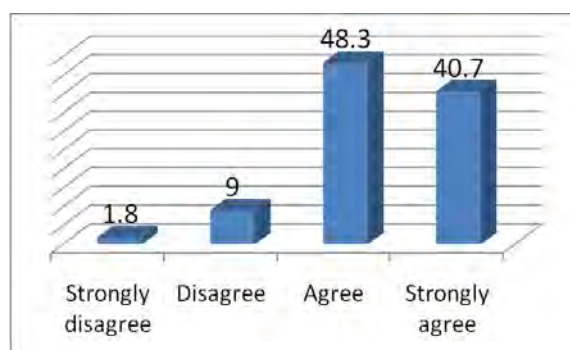
Table 1 - The average index of the views towards culture by age groups

Category	Index average
Male	42.81, DS=4.2
Female	41.03, DS=4.1
16-25 years old	42.28, DS=4.3
26-35 years old	41.87, DS=4.2
36-49 years old	41.23, DS=4.1
Over 50 years old	41.24, DS=4.3

As can be seen from the table above the averages are generally higher and there are no significant differences between genders and different age groups. Also the comparisons from the employment, being religious or not and educational level have resulted in similar average and no significant differences on the average of views towards the culture and cultural activities. From these results it may be concluded that the culture and cultural activities are relevant in the lives of Prizren residents/citizens.

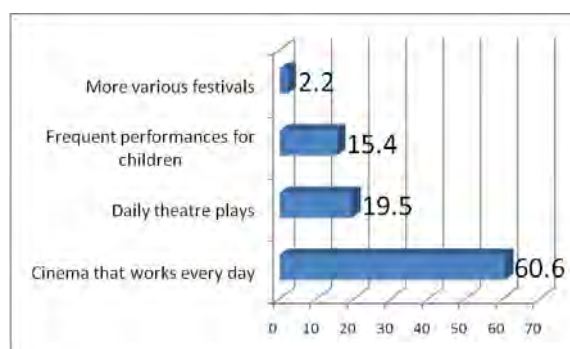
One question was singled out from these views and that was when the citizens were asked whether the municipality should allocate more funds for cultural activities, in which the vast majority of respondents have agreed or strongly agreed with this statement.

Chart 13 - Municipality should allocate more funds for cultural activities

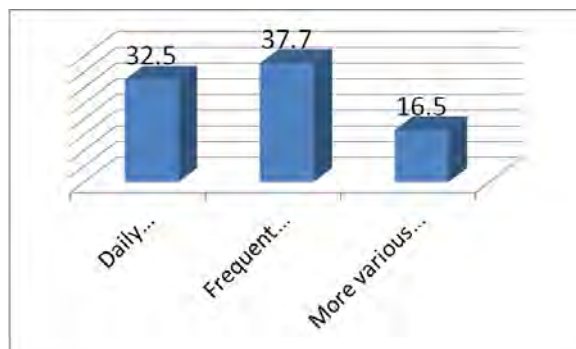
Respondents of this survey were also asked about their preferences concerning the cultural activities that the city should have. The respondents were requested to list 3 activities they consider are important to them. The first four ranked activities are presented in Chart 14. The cinema working daily has resulted to be the most desired by 60.6% of the respondents.

Chart 14 - The first ranking on the most expected cultural activities by the respondents

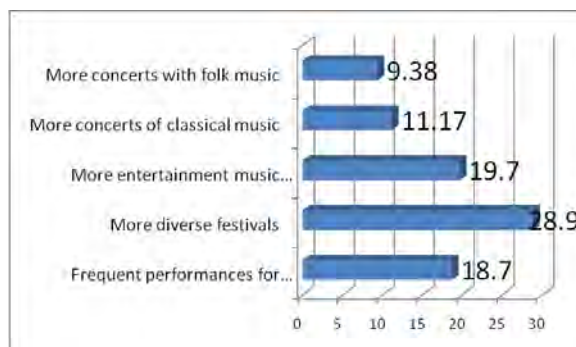
The second ranking with the 3 most expected activities by the respondents was submitted in Figure 15, where frequent performances for children has resulted to be the highest, followed by daily theatre plays.

Chart 15 - The second ranking on the most desired cultural activities given by the respondents

The third ranking with 5 most required activities by the respondents is presented in Figure 16, in which many diverse festivals resulted to be required by 28.9%, followed with much more entertaining music concerts (19.7%).

Chart 16 - The third ranking on the most desired cultural activities given by the respondents

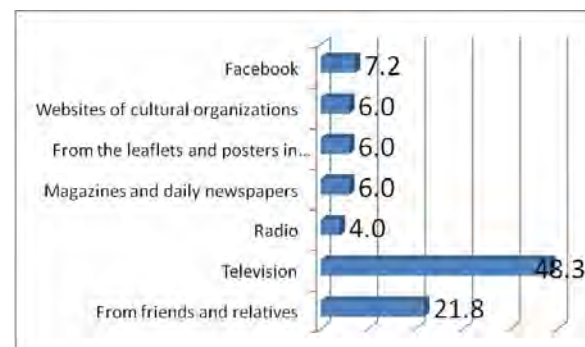

From this it results that the 1st ranking is: the cinema which operates daily; the 2nd ranking: more frequent performances for children; and 3rd ranking: more diverse festivals.

Information about the organization of cultural events

A question has been concentrated from which sources the citizens of Prizren obtain information about the cultural activities. The analysis showed that around 48.2% of the respondents are informed through television, followed then from the friends and relatives 21.8%, and resulting by smaller percentages on other sources of information which are set out in Chart 17.

Chart 17 - From which source you get mostly informed on cultural activities in the city of Prizren?

A survey with cultural organizations in Prizren

The survey was conducted with 23 organizations (see Annex 2 for the list of organizations) operating in Prizren and which are involved in various ways in the cultural life of Prizren. A questionnaire with around 40 questions was completed by competent persons of these organizations. The questionnaire contains several questions that have aggregated general information for the organization as the organization's profile, infrastructure and logistics; regional, national and municipal cooperation; on organized cultural activities, working system in organizations and funding activities.

Outcomes

As for the organizations included in the survey those are numerous and diverse. Organizations dealing with cultural heritage, organization of cultural activities, popular music, film, music, comics, painting, folklore, preservation of minorities culture and language, theatre, etc.

Human resources in organizations

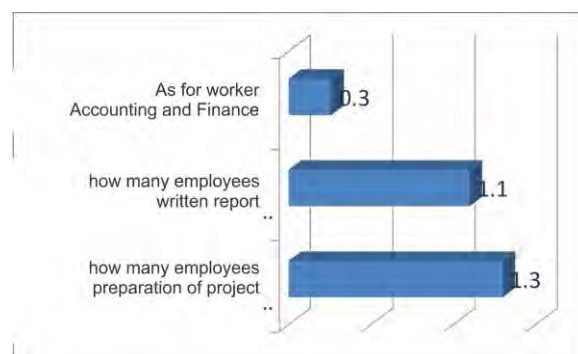
When asked about how many active members the surveyed organizations have, the responses have varied from 1 to 90 active

members, with an average of 13.9 active members. The maximum number of active females in the organization was 20, while for the males was 90. An average of male member is higher for 19:57 compared to that of female (11.99).

The total number of employees in 23 organizations is 32 persons of which 22 are males and 10 females. Generally it results with a lower average level of employees per organization, respectively 1.32 for an organization. Organizations surveyed reported having 10 to 700 volunteers that on average falls to 63.9 volunteers per organization, which is a relatively high number.

As for the number of skilled employees for specific activities or tasks it turns out that the organizations do not stand so well. Figure 18 introduces the averages for important positions as finance and administration that result with 0.3 persons per organization, 1.1 of employees skilled for written reporting, and 1.3 skilled employees for drafting of project proposals. More exactly, 10 organizations are in absence of skilled employees for financial and administrative matters.

Chart 18 - The average of employees with certain skills

Logistics and the infrastructure of organizations

Table 2 introduces the percentage of organizations that have offices and those are 19 organizations or 86.4%, of which 63.2% or 12 organizations pay rent while the remaining 7 organizations do not pay rent. 21.1% of the organizations surveyed declared that they have a space for artistic programs. As to the question about how many square meters their offices measure, the smallest office resulted to be 10 square meters and the biggest one 170 square meters. The average for all organizations is 63.9 square meters.

Table 2 - Organizations and office premises and cultural activities

	Yes	No
Do you have your own offices	86.4%	13.6%
Did you rented	63.2%	36.8%
Do you have space for artistic events	21.1%	78.9%

If we take the statistics of 13.9 active members, then 4.6 square meters of workspace comes for a member in average. Average monthly rent has proved to be 145 EUR, with the minimum rent ranging from 7 to 300 EUR utmost. This means that the average cultural organizations pay nearly 40,020 EUR rent per year.

Table 3 - Equipments and technical resources of the organizations surveyed

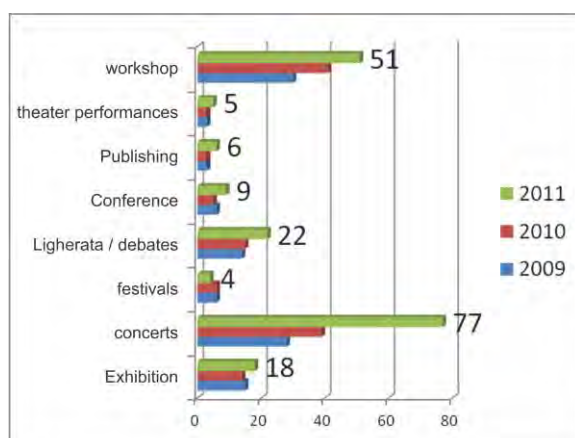
	Yes	No	Minimal and maximal number of equipment
Computers	73.9 %	26.1%	1-13
Printers	52.2%	47.8%	1-4
Landline phones	34.8%	65.2%	1
Copier	30.4%	69.6%	1-2
Sound system	30.4%	69.6%	1-2
Amplifier	30.4%	69.6%	1
Microphone	26.1%	73.9%	1-10
Camera	17.4 %	82.6%	1-5
LCD projector	34.8%	65.2%	1-4
Professional lighting	13%	87%	1
Vehicle	13%	87%	1

The table above shows the percentage of organizations that have or do not have certain equipments.

Organized activities, funding and participation in local cultural policy processes

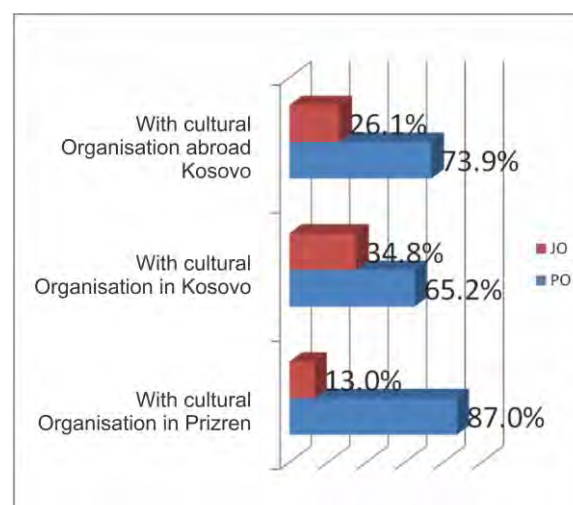
Organizations were asked about the various activities organized as well, and Figure 19 shows the number and type of events organized in the years 2009, 2010 and 2011. What is to be observed on the Figure below is that we have the increase in the number of activities of all kinds except festivals, e.g.: the number of concerts from 34 in 2009 has increased to 77 in the year 2011. What can be noticed is the large number of activities such as workshops, conferences and debates.

Chart 19 - The number and type of activities between the years 2009 and 2011

Regarding the cooperation between cultural organizations in the city, in Kosova and at international level the higher percentages were seen for the cooperation among organizations in the city (87%), while we also have a high level of cooperation with the organizations abroad (73.9%) compared to the organizations at home (66%). As to the question whether are part of regional organizations – 34.8% of them stated that they are members.

Chart 20 - Cooperation with organizations in the city, country and outside Kosova

Organizations were asked also about the funding sources of their activities, the minimum, the maximum and the average percentages for each funding source and which are presented in Table 4. It appears that foreign funding in the average of 23% still remain 10 years after the war as the main funders of the activities of cultural organizations, followed from individuals with an average of 9.34%, and local companies and businesses with 8.17%, and subsequently followed by the Municipality with 7.3% and the Ministry of Culture with 6.1%. In the lower level appear the own-generating funds or self-funding activities by the organizations.

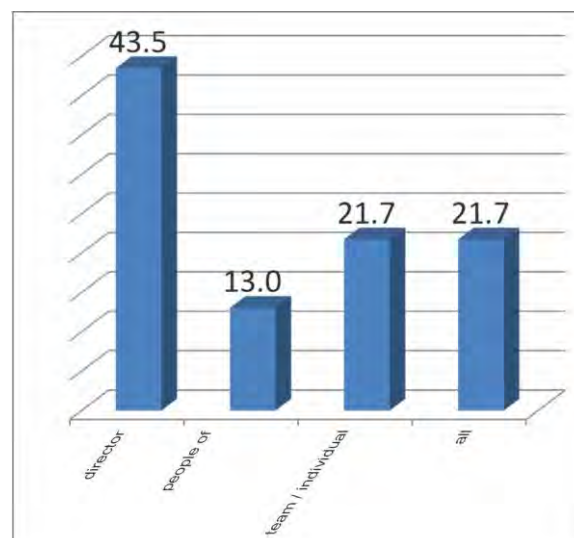
Table 4 - Sources of funding – minimum, maximum and average rates

	The reported percentage rate	The average of reported percentage
Individuals	0 – 60%	9.34%
Home companies and businesses	0 – 80%	8.17%
Public companies	0-10%	0.43%
Municipalities	0-50%	7.3%
Ministry of Culture	0-40%	6.1%
Home funding	0-45%	7.82%
Foreign funding	0 – 80%	23%
Services you offer (tickets, etc.)	0-15	1.3%

When asked who from the employees of the organization is working in fundraising, almost half of the organizations surveyed stated that the director or the directress deals exclusively with that assignment, while 13% have stated that this is done by persons who know certain people. The percentage appears similar (21.7%) when the organizations stated they have set up a fundraising team and that all the employed in the organization try in raising

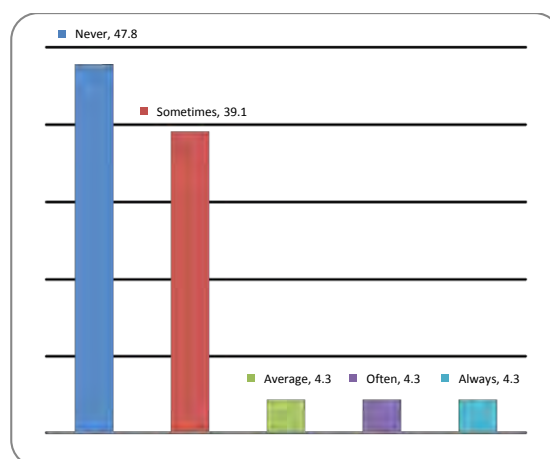
funds. Figure 21 presents the aforementioned data.

Chart 21 - Who provides the funds in your organization

A small number of organizations have reported that they have participated in the processes related to the development of cultural policies, respectively only 12.9%, and only 4.3% of them who stated that have participated on average basis, frequently and very often/always. Nearly half of the organizations have never taken part in processes dealing with cultural policies at local level.

Chart 22 - Participation in the processes dealing with local cultural policies

Summary from public discussions

This section contains a summary of four public discussions held with the representatives of civil society, citizens, responsible municipal officials from different departments, political parties, media and various groups of interest. Public debates have lasted for 2 hours and 30 minutes on average and were organized by the NGO EC Ma Ndryshe.

The first debate was based on the introduction of initial results that are an integral part of this report on citizens' perception on the culture and cultural activities, cultural consumption and the capacity assessment of cultural organizations. After the presentation of the results the discussion was mainly held with the representatives of civil society in Prizren. Deliberations largely pinned the research findings and concluded that the positive perception of citizens towards the culture and cultural activities is a further support that strengthens the addressing of the culture at municipal level more genuinely. It was also concluded that citizens' preferences for certain activities should be articulated in any political or cultural plan envisaged for the city of Prizren. Civil society representatives indicated that cultural activities organized by cultural organizations in Prizren are mainly limited to cultural activities of music, film screening and folklore and culture, as a concept, is broader and includes many other aspects of cultural heritage, traditional cuisine and many other areas related to culture.

The second debate was held over the funding of culture policies at the local level, attended by **Mrs. Vjollca Aliu** – Head of the Department of Cultural Heritage at MCYS,

Mr. Ruzhdi Rexha – Deputy Mayor of Prizren, **Mr. Sali Shoshi** – Director of "Cultural Heritage without Borders (CHwB)", and **Mr. Bahri Zenelaj** – NGO "ATTA" – Prizren. The key conclusions of the debate were that the municipal level at the budgetary aspect faces difficulties in increasing the budget for culture. Generally, all participants agreed on the necessity of a deeper cooperation among civil society organizations and the municipality for the purpose of advancing the culture and cultural life in Prizren. Despite the calls for cooperation no specific form of cooperation was proposed. An important aspect that was mentioned in this debate was to take into account the needs of rural areas, at the event of development of cultural policies, and not solely on the living environment of the cities. Participants also brought up the issue of the lack of assessment of cultural projects funded from public money, since the only assessment which is usually made is that of finances and which is also inadequate, based on the reporting of invoices by the organizer for expenses incurred juxtaposed to the public money received from the municipality. Another finding was that the approach from both local and central levels are alike towards the independent cultural sector, which is limited in funding of construction of sports and cultural facilities, funding of festivals, etc., a fact implying the absence of a broader strategy for culture and cultural activities. Another finding was that there is still a tendency of leaving the culture at the backside by using arguments that we have other more important sectors to be focused on, such as education and health, which still represents a bureaucratic and featureless approach, especially when considering abundant cultural scene existing in the city of Prizren. Local level seems to still not comprehend the culture as a resource of

economic development, but more as a burden, which emerges from the bureaucratic approach towards culture management.

The third debate was on consumption and cultural offer in Prizren attended by **Mr. Zekë Çeku** – tourism expert, **Mr. Urim Ukimeri** – Coordinator for culture at Prizren Municipal Directorate, and **Mr. Veton Nurkollari** – Artistic director at DokuFest. All attendees agreed that Prizren is probably the only city in Kosovo that at the moment attracts and has potential to further attract more tourists/visitors from the country and abroad. On the other hand various problems hindering cultural consumption were identified, such as the lack of a timetable for visiting of a several historical monuments, such as Hammam. Additional problem was also noted on the restrictions of access in some Orthodox religious buildings. Another problem identified was the lack of professional tour guides that would eventually boost the visits to many historical buildings in Prizren. The drafting of the cultural calendar of Prizren, drawn up by the Network of Cultural Organizations of Prizren, was assessed as a positive development, which, according to the tourism experts, it presents assistance for tour operators which bring tourists/visitors in Prizren.

The fourth debate has been primarily on the funding policies of the culture at local level, in which the participants were the representatives of the political parties LDK, AAK and VV! Movement. This debate, with minor exceptions, respectively from one of political parties, was characterized by the climate that political parties do not maintain any concrete or specific plan for the cultural development of the city, other than having their positions largely declaratory and highly general. On the other hand it was concluded

that even the developments such as the adoption of a roadmap for cultural development strategy by the Municipality of Prizren are important, but they risk in remaining as approved documents only since there is no Action Plan. At the same time it was stressed that the Directorate of Tourism and Economic Development of Prizren Municipality has launched a secondary strategy which was interpreted from several participants as parallelism thus emphasizing the need for integration of these two initiatives with the involvement of civil society, media and business community. Furthermore, an additional problem identified was the absence of current Director of the Directorate for Culture in all the debates and important events for the culture, which surely tells for his interest on the issues of cultural policies and the development of culture in Prizren.

Conclusions and discussion

The data of this survey are the front data gathered from a randomly selected sample in the city of Prizren. In general, the results reflect that culture and cultural activities are important to the citizens of Prizren. Around 12% of the respondents stated for being involved in some kind of activity, such as writing, playing an instrument or are part of a cultural event which appears to be one of the main resources of the city. This fact is important since the vast majority of cultural events in the city of Prizren are organized by independent organizations or certain individuals. Some 10% of the respondents have stated of being involved as they are engaged in sports clubs and voluntary organizations on a weekly basis providing an indication of the potential which civil society might have in this regard. Citizens of Prizren report not so low level of participation in

cultural activities such as the theatre attendance with 28% which is relatively high rate unless the respondents perceived the question of whether they have ever been at the theater at any time. One of the possibilities for such relatively high level of reporting of participation in cultural activities could be a natural tendency of the respondents to show themselves in a more positive light than they really are, by stating higher level of cultural activities attended. Gender differences were considerable for almost all the cultural activities, with higher level of attendance of cultural activities by males. Around 41% of the citizens have a perception that Prizren covers more cultural activities/events compared to other cities in Kosova; however, younger respondents report lower levels of agreeability whether Prizren has more cultural activities than to other cities in Kosova. When asked whether cultural life and cultural activities are important in the lives of the citizens of Prizren, the vast majority of respondents, regardless of age group, have stated that it is important. That being said, 67.6% have stated that culture and cultural activities are very important while 25.2% said those are averagely important. This information could be considered important since one of the justifications often given by policy-makers (in a times either clearly or in vaguely worded form) on the lack of funding for cultural activities is because that citizens have other priorities and the culture is less important for them. This view is corroborated by the fact that 82% of the respondents agree or firmly concur that municipality should allocate more resources for cultural activities. The questionnaire on the measurement of views has generally resulted that Prizren citizens, regardless of demographic differences, reported their positive views towards culture and cultural activities in the city.

Three reasons that seem to have an impact on the decision-making for attending in cultural activities were those of having a leisure with the family or friends, to get entertained, and for being an interesting event. Whereas the primary reason for non-participation in cultural activities is noted to be the lack of time. As far as cultural preferences in the city of Prizren, the ranking has resulted in this order: a daily operating cinema, more frequent performances for children, daily theatre plays and more diverse festivals.

For the first time cultural organizations of the city are organized in the network of cultural organizations of Prizren. This appears to be a natural process when these organizations are a leading producer of cultural life in the city. It seems that the cooperation of organizations at the local level is greater compared to that at the country and regional level. Survey findings with cultural organizations result with a relatively low level of regular employees, respectively with 1.32 employees per organization. One of potentials of the surveyed organizations happens to be the number of volunteers which probably is in line with the figure of 10% of the respondents who stated they participate in voluntary activities of different organizations. Another important fact emerged from this research is that international finance organizations still remain the main funders of activities organized by independent organizations in Prizren, where municipal and central authorities according to the average rates of funding remain behind individual donors and local businesses. A large percentage of surveyed organizations have offices for which most of those are paying rent. More than half of surveyed organizations declared that they

did not participate in processes related to local cultural policies.

The data from four different debates have highlighted the general agreement between different stakeholders coming from civil society, political parties, local government, tourism experts, various groups of interest on the capacity of the city of Prizren for more earnest cultural offer and the non-responsiveness of the municipal and central authorities towards this potential capacity. Another broad accordance is on the need for a wider cooperation between civil society, business, media and local government for the development of cultural policies, but without specifically defining on how to achieve it. Prizren is characterized by low budget on culture compared to the number of activities/events offered to the city and that almost entirely by independent cultural sector. In addition, there is no clear mechanism for financing cultural activities, as there is no annual open call for invitations and no quality assessment mechanisms for the activities funded with public money.

The data from this survey reflect the views and the perceptions of the citizens of Prizren on culture, cultural activities and an analysis of cultural organizations operating in Prizren and the views of other relevant stakeholders in the field of culture of Prizren. It can be concluded that the citizens of Prizren have positive perceptions about the number of cultural activities/events in Prizren and regard the culture as important aspect of their lives and that the municipality must invest more in cultural activities. On the other side, we have a group of cultural

organizations who are the driving-force in the organizing of cultural events in the city and which are particularly active. These two findings also bring out a weak link that has to do with municipal authorities who have not yet considered the importance of culture and art as a means of further democratization of Kosovar society and for economic development that has been also ascertained in these four public debates organized as part of this survey.

In order to “produce” and to stimulate the culture in the city, it is recommended to develop cultural policies that would determine what, when and how the cultural activities will be supported in a city, even by ensuring that the culture is defined more extensively by including various forms of art, cuisine, cultural heritage, preservation of traditional values etc.

Deliberation

Experiences from other countries of Europe show that the introduction of urban political cultures had been a lingering process (Garcia, 2004).² In Europe the debate on this issue began in the 1990s and has focused on cultural policies that scaffold urban regeneration and development. Critics have pointed to this approach that such policies stimulate much more the consumption than the production (Bianchini, 1999);³ however, Prizren’s context bears that quandary as the city is faced with a situation where consumption is utterly dependent on cultural offerings provided by the independent scene of the city and it is much more indigent compared to other European countries.

² Garcia, B. (2004). Cultural policy and urban regeneration in Western European Cities: Lessons from Experience, Prospects for the Future. *Local Economy*, 19, 312-326.

³ Bianchini, F. (1999). Cultural planning for urban sustainability, in L. Nystrom & C. Fudge (Eds) *Culture and cities, Cultural Processes and Urban Sustainability*, pp. 34-51 (Stockholm: The Swedish Urban Development Council).

Therefore, the results of the survey show that the development of cultural policies at the city level would increase consumption and production. Cultural policies would structure the need for intake which is substantiated with the research on the production capacity existing in Prizren.

As stated at the beginning – if there are no official cultural policies, it does not mean that a country has no cultural policy. Moreover, this tells more on the obscure policies that serve to maintain the status quo or for continuing the existing inertia.

Nevertheless, a major obstacle which causes the lack of clear cultural policies or discussion about them is that it impedes a discourse on which is the value of art and culture in the society, therefore hidden policies are undemocratic and irresponsible (Atlas).⁴ Hence, the launch of a discourse and a constructive process between cultural actors and local authorities, in this regard read as policy-making, would initiate an intrinsic course on the process and drawing up of a cultural policy as a product for the city of Prizren. In this process there would be a debate on what are the values of art and culture of Prizren, including manufacturing and economic dimension and further development of the dialogue among institutions and the citizens organized in independent cultural scene or even other citizens of Prizren. It is deemed for this to be a natural process while Kosova struggles to strengthen public bodies, while at the same time we have a decline of donor support (although 1/4 of cultural activities is still supported by foreign funds). The development of cultural policies should not

be viewed as a burden or additional expense by municipal authorities, but be regarded as an opportunity that could bring urban revival and new opportunities for cultural developments, as well the economic ones.

In the past 30 years European countries in purpose have invested in cultural development outside the capitals.⁵ Central level of Kosova should also invest more in culture and especially in cultural heritage of Prizren, as unfortunately most of other cities/towns of Kosova do not have monuments of cultural heritage value at the extent probably existing in Prizren. As for this reason, the city of Prizren should probably be furtherly prioritised within the policies and possible decisions rendered at the central level.

From the research data and the given moment this report sees the light it is the organization of all the main stakeholders in the city of Prizren, starting from the civil society organizations, directorates of culture, youth, sports; economic development; and urban planning to work jointly in drafting of cultural policies, based on the data, existing potentials, the needs of Prizren citizens and the goal of becoming the cultural capital with specific actions instead of declaratory phrases.

Findings and recommendations of this paper are based on the data collected by the citizens of Prizren, by the cultural organizations operating in Prizren and in various debates with relevant stakeholders from local and central level. This document aims to open a sound communication on the tangible steps

⁴ Atlas, C. Cultural policy: What Is It, Who Makes It, Why Does it Matter?, marrw nga: www.nyfa.org/files_uploaded/pages_65-68.pdf

⁵ Bianchini, F. (1993). Remaking European cities: the role of cultural policies. *Cultural policy and urban regeneration: The West European experience*, 1-20

that need to be taken in the development of cultural policies of Prizren.

Limitations of the study

Disproportion between genders in the research could also be as a result of failing to follow the randomness by the interviewers. Another constraint of the study may also be the tendency of overstating the participation in cultural activities that could mirror unrealistic levels of participation in cultural activities. Relatively similar high levels were also found in previous researches conducted with the citizens of Prizren.⁶

6

http://www.ecmandryshe.org/repository/docs/Jeta_kulturore_ne_Pz.pdf

- Policy Brief
- Transcripts of debates I, II, III, IV
- Questionnaire

Cultural Policies and the City

Culture is an inseparable part of an everyday life. According to Mrs. Simjanovska, a cultural policy expert from Macedonia, “culture has to do with the pleasant feeling of living in the city, in our everyday life environment, the quality of cultural life which is a key motivation for entrepreneurs to opt the city for investments and for living, for employment, diversification and enhancement of the quality of life.”

Culture and its development are fundamental human rights set out at the Universal Declaration of Human Rights of 1948.¹ Article 27 of this Declaration states:

“Everyone has the right freely to participate in the cultural life of the community, to enjoy the arts and to share in scientific advancement and its benefits.”

As any other sphere of life, culture should also be governed through laws, for being developed according to specific standards and to be employed for social development. Although until recently the culture has been regarded more as a luxury rather than a basic human need, it has finally begun to be deemed as the fourth pillar of societal development, along with economic, social and ecological pillar.

Kosova still does not have a cultural development strategy, a fact indicating that the Government of Kosova has not listed the culture as a priority in its path towards development. Given that cultural policies create opportunities that no other public sphere provides, and knowing that these policies are built on the intrinsic values of culture which include concepts such as memory, creativity, critical knowledge, rituality, excellence, beauty and diversity, therefore the public institutions need to find the laws and the policies, and thereafter the program and the projects, to guarantee that all citizens attain, with and through culture, their human development.²

In the document drafted by the Cultural Forum (Network of independent culture organizations) and which has been addressed to the Ministry of Culture, Youth and Sports to reason the need for Kosova to be vested with a strategy on culture, it is stated the following, “The local (municipal) level is one of the most sensitive dimensions of cultural planning. The strategy could provide a framework and very clear guidelines for local cultural development and cooperation opportunities between both levels of governance. Establishment of the general principles of cultural development at national and municipal level would pave the way for drafting of local cultural strategies, which will be more focused and based on specific cultural contexts.”³

Nonetheless, according to the research conducted on the development of cultural policies at the local level in Turkey, “in the 21st century, citizens do no longer define themselves by their work because most of them have different jobs, get re-educated and many other things, so, in these circumstances, the citizens need culture more and more to make sense of their lives, and to construct their individual and collective identities.”⁴

¹ European Cultural Foundation, Local Cultural Policies Handbook, http://www.culturalfoundation.eu/sites/www.culturalfoundation.eu/files/local_cultural_policies_handbook_eng_2011.pdf

² European Cultural Foundation, Local Cultural Policies Handbook, http://www.culturalfoundation.eu/sites/www.culturalfoundation.eu/files/local_cultural_policies_handbook_eng_2011.pdf

³ Cultural Forum – Why do we need a Cultural Strategy

⁴ European Cultural Foundation, Local Cultural Policies Handbook, http://www.culturalfoundation.eu/sites/www.culturalfoundation.eu/files/local_cultural_policies_handbook_eng_2011.pdf

Neglected potential

Prizren – the city of culture – is a city with the largest number of activities during the year, after the capital, and 90% of those activities are organised by independent cultural organizations. According to the research that has been conducted, these activities have considerably increased in number during the last 3 years. At the same time Prizren is distinguished by its cultural heritage and tourism potential.

Citizens of Prizren and independent cultural organizations are well aware of this potential and try by all means to preserve, promote and use it for the overall development of the city. Then again, central institutions, even the local ones, do not value or do not want to properly appreciate the existing potential. As the best paradigm indicating this account is the overall state budget allocated for culture, and at the same time Prizren's municipal budget for the support of culture and all the aspects related to it.

During a year in Prizren are held nearly 40 cultural events, most of them gathering a lot of people from different parts of Kosova and the region. DokuFest Short Documentary Film Festival has managed to transform itself in one of the biggest cultural events in the region and among the best 25 film festivals in the world. This festival is organized in Prizren for 10 consecutive years with thousands of people gathered in this city during the 10 days the festival lasts. The gain during those days greatly increases, including local businesses, but also those state-owned. The analysis of GAP on the impact of DokuFest on local and national economy indicates that, "this cultural event has a much greater impact on country's economy than the budget that it operates with, therefore the municipalities and the Government of Kosova should create conditions for the functioning of such organizations that have the potential of turning small investments into big gains for local economy."⁵

According to this policy analysis, the impact of DokuFest in 2011 in Gross Domestic Product reaches an annual amount of over € 3,100,000, and if estimated the consumer spending, the annual impact reaches € 3.800,000. It turns out that in the next four year period DokuFest's impact on the country's GDP will be at least € 17,500,000.

Considering the need for a mechanism that would coordinate works, events and cultural activities, independent cultural organizations took the initiative of establishing a network of these organizations. This initiative was supported at the start by 15 organizations which are founders of this network, and soon after 7 other organisations have joined to this Network. The mission of the Network is to achieve a developed local economy in Prizren through cultural activities; while, on the other hand, the main objectives are: to enrich the cultural life, to raise the quality of existing activities, improvement of cultural policies at the municipal level, decentralized management of culture and initiation of active and responsible citizenry.⁶

The negligence demonstrated by local authorities of the municipality of Prizren on all the potentials of this municipality has made the independent culture sector to organize on its own forces to amend the existing situation in the municipality. From a survey conducted with the citizens on the importance of cultural organizations, we see that every 3rd citizen thinks that over the last 5 years these organizations had a positive role to citizens; 9 out of 10 respondents consider that the culture is important for the lives of citizens and only 1 out of 10 respondents thinks that municipality invests sufficiently in the cultural sector.

⁵ GAP Institute – Economic Impact of DokuFest

⁶ Rrok – Network of cultural organizations in Prizren

Funding of Culture

Public authorities continue to look at culture as a social luxury, always hiding behind the justification that institutions have more important development priorities, starting, according to them, with the improvement of social wellbeing of the country.

This attitude is quite contradictory in itself since social wellbeing, economic development and many other areas of life can be improved through the use of culture as a development resource rather than completely detaching culture from the development of society. Central public authorities, nor local ones, have not yet grasped that culture is not a luxury but a need for the citizen: culture brings new jobs and in this way gives an input to the improvement of social and economic wellbeing.

Government of Kosova invests in culture about 5 EUR per capita annually, whereas the situation is much worse at the municipal level. In Prizren, which is the wealthiest municipality in terms of cultural heritage and competitive to Prishtina regarding the cultural life, local government invests in culture less than 1% of the annual budget (or about 2 EUR per capita).⁷ In other words, the Municipality of Prizren treats its citizens with 1 burek (pie) and 1 yogurt over a year.

Municipality of Prizren contributes with only 7.3% for all the independent cultural activities throughout the year. At the same time, only 1 out of 10 citizens of the municipality asked for the contribution of the municipality for cultural activities consider that the municipality invests and sufficiently supports the culture in Prizren.

The scheme of cultural funding in Kosova is not regulated on the merits and quality criteria. This system sees inequality on the distribution of these funds if compared the productivity of independent culture sector with the public one. Public cultural institutions continue to benefit the majority of state funds although independent culture sector is the largest art and cultural producer in the country, both in quantitative and qualitative terms.

This situation prevailing in Kosova's institutions must change in order for Kosova to utilize its cultural potential for sustainable development. This because many studies conducted in recent years has revealed that public money allocated for the arts represents a wise investment for state institutions. On the other side, the culture, creative industries and creativity have had an overriding role in overcoming the effects of global crisis.⁸

Policy which delivers no Policies

According to Mr. Aliriza Arënliu from DokuFest and based on his experience during the organisation of this festival, "in our country, the cultural policy is not to have cultural policies and this serves the institutions to reward or punish someone at certain times."⁹ He, at the same time, expressed his scepticism when it comes to sincere intentions of any political structure for supporting and developing the culture.

Public cultural policy sector is one of the most underdeveloped sectors and thorny at the same time. Legal framework inherited from UNMIK administration in it contains many intricacies, followed then by total inactivity from the part of institutions to discuss for an adequate legal model that would regulate the sector of culture.

⁷ Cultural Forum – Why do we need a Cultural Strategy

⁸ Cultural Forum – Why do we need a Cultural Strategy

⁹ Cultural Forum – Annual Conference

Artistic activities and cultural events mainly occur in local realities and are embodied with the cultures of communities living in those neighbourhoods, towns and villages. As municipalities continue to see the management or the governance of culture as funding of festivals or cultural events, or construction of culture and sports facilities, the administrative dimension of culture management is the most overlooked part of the issue.

Based on the document of the Cultural Forum “Why we need a Cultural Strategy”, municipalities govern a mediocre budget for culture, while the artists are treated as an alms-receiving category. This is because of the almost total lack of cultural policies at local level, a fact which detaches the culture from local development planning by turning it into an elitist concept which limits cultural activity to a very small group of people.¹⁰

In order to regulate the culture sector the cultural development should happen from “bottom – up” by involving the civil society, cultural organizations, artists and citizens in general. Inclusion of citizens in policy-making is a practice that began decades ago and is regarded as characteristic of advanced democracies. Although the participation of citizens in policy-making and decision-making processes is becoming a custom in democratic countries, it is important to devise and apply diverse and creative methods to ensure this participation not only in the planning phase but throughout the process.¹¹

Participation of the citizens of Prizren municipality in the devise of public policies is quite low. According to the research conducted for cultural organizations in Prizren we see that only 8.6% of these organizations take part in the cultural policy-making, and yet Prizren has no genuine cultural policies as the municipality continues to neglect the important role of the culture and to see it as the local development potential.

Recommendations

Based on research conducted by EC Ma Ndryshe, on the role of the cultural organizations in municipality of Prizren, research on the perceptions, attitudes and behaviors of citizens of Prizren toward culture, and also based on the existing literature regarding the importance of culture to citizens life we have made some recommendations for possible improvement of the existing situation.

Local and central governance institutions should put the culture into the list of priorities of national development, and in the same time to initiate the regulation of the legal infrastructure of the cultural sector.

Since the cultural events, organized annually by independent cultural organizations in Prizren have proven their impact on the local economy as well as on the central economy, local institutions of Prizren should treat culture as one of the main or most important pillar of the municipal economic development.

Based on the cultural potential that municipality of Prizren has, and knowing that the budget allocated for this sector is extraordinary low, we recommend the local institutions to include the needs of citizens and cultural stakeholders while drafting the yearly budget.

Lack of proper cultural policies has brought continuous consequences to the cultural sector.

¹⁰ Cultural Forum – Why do we need a Cultural Strategy

¹¹ European Cultural Foundation, Local Cultural Policies Handbook,
http://www.culturalfoundation.eu/sites/www.culturalfoundation.eu/files/local_cultural_policies_handbook_eng_2011.pdf

Ad – hoc policies implemented since many years has damaged the process of development of this important area of citizens life. Therefore, drafting of proper cultural public policies should be the first and essential step to improve the current situation in the sector.

Citizen Participation in Local Cultural Policies

Mr. Hajrulla Çeku – Executive Director of NGO EC Ma Ndryshe, officially opened the debate and at the same time briefly explained the purpose of the project in the context of which the debate was organized. The main goal of this project according to Mr. Çeku is that the culture sector in broad terms ranging from individual artists, to cultural organizations, public institutions of culture, cultural activists to be part of the decision, specifically to be part of cultural policy development and their implementation. He also presented two other panelists who were Aliriza Arënliu and Besar Haxhibeqiri. Mr. Arënliu, was there in his capacity as the provider of the research and part of project staff, while Mr. Haxhibeqiri in the capacity of coordinator of the Network of Cultural Organizations in Prizren - Rrok.

Further, **Mr. Arënliu** took the speech and before starting to present the research clarified some things for participants. Mr. Arënliu announced that the survey data were preliminary, then, according to him, based on different items concerning investigations made for the participation in cultural activities is always the possibility of over-reporting of participation, and last, was that he had prepared two presentations with topics he considered that are important to discuss.

Mr. Arënliu, at the beginning of the presentation mentioned that he will present the results of two surveys that were done so far, each survey was done with the citizens of Prizren and the other with independent cultural organizations of Prizren. According to him, the research with the citizens of Prizren shows more citizen participation in cultural activities in the city as well as their perceptions and attitudes toward culture in general and cultural activities. This research was done with 500 respondents in 20 localities in the town of Prizren. While the research with cultural organizations is made with 23 independent cultural organizations which had meant a kind of profiling of these organizations, this research was carried out by NGO EC Ma Ndryshe.

The presentations of these researches are attached to this report.

After the presentations of Mr. Arënliu, **Mr. Çeku** made a brief summary of the essence and necessity of conducting this research because according to him, the municipality has never done any such research to understand the attitudes, perceptions, beliefs or preferences of citizens to culture. He also added that, for cultural policy in Prizren citizen participation is essential. To continue the debate he gave the speech to the Rrok Coordinator, Mr. Haxhibeqiri, who would indicate the reasons for the establishment of this network, its main objectives, and activities of the network.

Mr. Haxhibeqiri, made a summary on the establishment of RrOK, pointing that this network is an informal network of cultural organizations in Prizren and its mission is: to increase the development of local economy in Prizren through the enrichment and structuring of cultural offer based on the increase of the quality and quantity of cultural activities. The goals of this network according to Mr. Haxhibeqiri are: the development of cultural policies in Prizren, coordination of these organizations because only then can be stronger and more vocal and the formation of cultural tourist offer of Prizren. Activity of Rrok is the formation of the cultural calendar which will include all data for all cultural activities that take place within the year in the town of Prizren. Among the activities of Rrok, Mr. Haxhibeqiri stressed the Memorandum of Understanding for cooperation between RrOK and the Department of Economical Development and Tourism.

After the presentation by Mr. Haxhibeqiri about Rrok and his role, and before starting the open discussion Mr. Çeku read the letter sent by Ruzhdi Rexha - Deputy Mayor of the Municipality of Prizren who was not participating in the debate. After reading the letter Mr. Çeku for opened the discussion where questions for the participants were: what did the research data tell about them, how much potential does the cultural sector have to affect cultural policy in Prizren and their overall assessment.

Mr. Ardian Firzi representing the "Music Industry", suggested that in the organization of culture the United States of America should be taken as an example; to profile the organizations or organizers and to divide the areas who deal with the organization of film festivals who with those of music and according to him only by this profiling genuine cultural policy can be constructed. While Mr. Arënliu replied by saying that organizations should be profiled certainly but it is a bit problem to determine the people what you should they do, because one of the bases of free association and the basis of organization of cultural activities is the freedom of people to be organized.

Director of Urbanism in the Municipality of Prizren **Mr. Sadik Paçarizi**, spoke about the center "Europe" which was built with the help of the European Union. According to him, this center could be a good cooperation between the cultural sector and that of urbanism and invited to support all stakeholders of society, especially those of the sector of culture so that this center is operational and used to promote the culture, cultural heritage and for the needs of the citizens of Prizren.

The representative of the Artisan Association of Prizren **Mr. Afrim Tejeci**, explained the structure of Europa Complex board, which according to him the board is composed by NGOs, DokuFest and Artisan Association and that the project is not sponsored by the Municipality but obtained as a donation and depends on the board how it will be managed.

According to **Mr. Hasan Hoti** - Director of the Institute for the Protection of Monuments, the bad luck is that in the meeting were we are speaking about the cultural policies the Department of Culture is not present but the Directorate of Urbanism and the research work presented is a good work in theoretical, statistical and processing aspect, hoping that it does not remain only as a research but it will serve to offer a better social and cultural life in the city. He kept asking what will happen after the publication of this research, who will deal with the process of policy formulation, since the interest of officials who are responsible for this process is already clear. In the end he showed the willingness to support this initiative by the Institute which he represents.

The next speaker was **Mr. Arben Shala** from the Foundation for Cultural Heritage "Legatum", who started by saying that the particular part of the research part of citizens' perceptions of culture should serve as a guide for the work of Rrok. This is because, according to the survey the majority of respondents consume culture only for pleasure and entertainment while consumption of culture is not limited to that, he mostly has to do with values, preserving and promoting the cultural and national identity of one population. He suggested that the culture should not focus only on the commercial side but to have the activities and the content of preservation and promotion of values.

Mr. Veton Nurkollari from DokuFest, congratulated the organizers for the initiative and for the prepared research focusing on the point of financing independent cultural organizations. According to him, the biggest concern should be that according to the survey 80% of these organizations are still financed by foreign donors, and that this is a good moment that municipalities and other local

institutions and all stakeholders to be aware that the local funds for the culture should increase and the culture especially in Prizren is a very important factor for economical development.

Mr. Bahri Zenelaj from ATTA, after congratulating the NGO EC Ma Ndryshe for the initiative, stressed that the from the research and the discussions in the debate can be concluded that emerges the immediate necessity to develop a cultural strategy or more specifically an action plan which will be approved in the municipal assembly, which would oblige the municipality assembly members for its implementation.

Before closing the debate **Mr. Çeku** brought back the speech to the panel starting with Mr. Haxhibeqiri for an overall response after all the discussions. According to Mr. Haxhibeqiri, the research done by the cultural organizations will be a great help to RROK to achieve its main goal which is the development of cultural policies in Prizren.

Mr. Arënlju in his closing speech said that based on the discussions a positive energy between network organizations united in Rrok is observed in order to address the existing problems at the local level systematically whether with a strategy or with a certain document that collates certain actions to be taken. According to him, the research results are reflecting a basic capacity to make a step further in the direction of cultural development of cultural public policy, but at the same time also the lacks that exist in the organization that need to be analyzed within of Rrok.

Mr. Hajrulla Çeku closed the debate by thanking all the participants of the debate and especially Mr. Arënlju for the research, interpretation of results and for the cooperation with NGO EC Ma Ndryshe. He also thanked Mr. Haxhibeqiri as coordinator of Rrok which now is the representative of the culture sector for the part of coordination which is necessary for profiling Rrok and raising its visibility.

Financing Cultural Policies at the Local Level

Mr. Besar Haxhibeqiri, officially opened the debate by presenting the panel speakers and by expressing gratitude to them and all the participants who had expressed interest in participating in this debate. He also highlighted the topic of discussion of this debate which was: Financing Cultural Policies at the Local Level

The panel speakers were:

Mrs. Vjollca Aliu – Director of the Cultural Heritage Department in MCYS

Mr. Ruzhdi Rexha – Deputy Mayor of Prizren Municipality

Mr. Sali Shoshi – Director of “Cultural Heritage Without Border – CHWB”

Mr. Bari Zenelaj – NGO “ATTA” – Prizren

Mr. Hajrulla Çeku from EC Ma Ndryshe opened the debate by describing the goals of the project within which the debate was taking place.

Mr. Çeku, showed briefly the content of the project, activities and the achievements of the project up to date. During his speech he mentioned that the first debate was held in December last year, showing that during that debate were presented the preliminary findings of the research which is being developed within this project. He went on to show that the purpose of the research is "Involvement of citizens of Prizren, civil society, community of culture in local government, particularly in the cultural sector," and the main purpose of the project which is the "city of Prizren to have cultural policies so that the culture can be used for development purposes, because we consider culture as one of the most important developmental resources or even the most important resource of the municipality." Mr. Çeku, summarized the results of the research showing that these results have provided an overview of the orientation, belief and the thoughts of the citizens of Prizren on culture, but at the same time an overview about the independent cultural sector in Prizren. Among other things, he pointed out the fact that the Municipality of Prizren budget allocated to culture is around 1 euro per capita and that shows that from the financial aspect Prizren cannot be called the city of culture.

Mr. Ruzhdi Rexha, Deputy Mayor of the Municipality of Prizren, began his speech by showing that even in highly developed countries cultural sector faces difficulties in terms of financing, and that cultural activities always have competition with other activities such as infrastructure, education, environment, and many other activities. According to him, knowing that Kosovo's budget in general and in particular the Municipality of Prizren is not enough then implies that it is necessary to seek additional funds from various sponsors or donors. He also claimed that the art and the culture are not national and local Developmental priorities, but with the rise of the role of culture including the debate we will achieve that the investments in the culture to be higher. He continued his speech by giving details of the municipal budget for culture where according to him from year 2010-2012 municipal budget for culture is approximately about 1 million Euros of which 880 thousand allocated for capital investments and 115-134 thousand for cultural activities , youth and sports that are organized in Prizren. On the other hand, he announced that in public debates organized in municipalities about different topics lower interest has been shown for the cultural sector and greater interest for the infrastructure sector.

Mr. Sali Shoshi, CHWB, began explaining the formation of the organization which he represents CHWB, an organization which was formed in 1996 by several Swedish organizations that dealt with cultural heritage, formed for a cause which was the protection of cultural heritage in Bosnia and Herzegovina after the war. While in Kosovo, the organization began its work in 2000, in which case they had some funds which were dedicated to cultural heritage and one of the funds was that of the European Agency for Reconstruction, which had allocated a fund for the restoration of the 5 towers with different typology, but also there were funding from the Swedish government. He also explained how the organization as the mobilization period ended in 2000 and emergency funds in the field of cultural heritage, with the fact that neither culture nor the cultural heritage were developmental priorities, there was a movement between what the main goal was the restoration in fact it is not the restoration but the overall development including economic development, human rights and good governance.

One of the facts is the benefit from IPA, were the organization reports for economical development, but it carries cultural projects. A concrete example was the intervention in 20 traditional houses which will become hostels that after the interventions they will be transformed into 20 small businesses that will hire 20 people. According to him, this and other projects of the organization related to various aspects of life of citizens demonstrate that the culture is one of the main factors of development of the country as a whole.

Mr. Bari Zenelaj, ATTA, focused his speech on the consequences that come with the fact that culture is not a priority at any level of governance. According to him the lack of a special fund through which initiatives and cultural activities will be supported makes most organizations depend on donations and various foreign funds, which often results that the organization of cultural activities are improvisations and not qualitative activities. He finally suggested that in this area as examples should be taken the cases in the region which for the development of informal culture have created special funds and then they determine how the division within the cultural sector takes place.

Mrs. Vjollca Aliu, Director of the Department of Cultural Heritage in the Ministry of Culture, spoke of institutions subordinate to the Ministry of Culture, Youth and Sports at central and local level. she talked about a fund that gives this ministry through various grants that are eligible for all organizations, individuals and institutions although the fund does not meet enough the needs and demands. At the end of her speech she expressed willingness of central level to prepare cultural policies at the local level where citizens' participation and activities of other organizations in the preparation of this document would be very valuable.

After the speeches of the panelists Mr. Haxhibeqiri invited the participants to an open debate.

Mr. Afrim Avdaj - Head of the Parliamentary Group of the Democratic Party in Municipal Assembly of Prizren, had the idea that this debate should be focused on two areas: 1) what has done the Municipal Assembly and the Department for Culture, Youth and Sports for the culture as an important element of the lives of citizens, government and essential element of what takes place in general? On this occasion he showed that the Municipal Assembly for the first time adopted a

strategy developed by the Department of Culture and has determined the mechanisms how the priorities of all that cultural activity can be implemented, in which strategy are included the ways of financing projects , and 2) the PDK parliamentary group in Prizren Municipality is satisfied with the state of culture in the city and according to him the state of culture in Prizren should be seen by the general state of not only the culture but also health, education and other areas in our state, including the social situation in the country. He concluded his review of the organization appealed to EC Ma Ndryshe to be in touch with the culture department and the municipal legislative and parliamentary group which he represents in order to improve the quality of life of citizens of Prizren and for further improvement of cultural life in the city.

Mr. Nysret Durmishi - Vice President of the Democratic Union, in his comment noted that the cultural heritage of Prizren and the fact that Prizren is the city of culture are only elements by which the city is being misused during the political campaigns. According to him, the local government is not interested to invest in the development of culture and it considers investment buying a more expensive stage which for years has been out of use, with this example mentioned many other cases which were destructive approaches towards investing in culture. Another lack according to him is the cooperation and communication between local institutions and NGOs, which takes place in a formal way but there are rare or nonexistent cases when the municipality takes into account and meet the requirements of these NGOs.

Mrs. Marte Prekpalaj – Association of Visionary Woman of 21 century, showed many objects of cultural heritage in rural zones for which has been done nothing by the local institutions. By this case she appealed not to pay attention only to the town but the rural zones as well where there are many cultural and cultural heritage assets, and deal for saving the buildings that have been destroyed.

Mrs. Gjejlane Hoxha - Executive Head of the Kosovo Council for Cultural Heritage, mentioned that there cannot be built without the analysis of cultural policy which will be part of the municipal development plan including rural areas, not only the resources and needs of living environments of the cities. According to her, the culture must not be at the service of economical development and that it must be first developed for the welfare of the citizens. She also stressed that the adopted strategy for culture in 2003 by the Assembly had not been considered by any minister of culture so far. "Culture should be aligned as national development objective," she added. Regarding to the financing culture, she said that in Kosovo there are not fiscal policies that guide us on how to finance the operation of the culture. She made several proposals which she considers should be taken into consideration which were: lack of national policy, the existence of a national strategy that has never been implemented, the establishment of a national fund for the development of culture and the establishment of the institute for cultural development in national level.

Mr. Blerim Bytyqi - Prizren Orchestra made a question for all of the participants that who knew about the existence of this orchestra and to conclude from this fact how much they know about each other's work and how much they are willing to help each other. He urged everyone to approach as much as they can with each other and also to collaborate and support the orchestra of Prizren, which is composed of professionals who do not have any other support than moral one. As far as the strategy is concerned, he said that it is not important who is responsible for this but it should be use the will of the community to develop a strategy.

Mr. Eroll Bilibani, DokuFest, was interested to know about the actual practices used by the Municipality of Prizren for financing the culture, or other regional practice that could be taken as a good example and put into practice from the Municipality of Prizren, and is there any way of evaluating and monitoring of the cultural activities and events which are financed by the Municipality to have a criteria for allocating these subsidies?

Mr. Ruzhdi Rexha, in response to the question raised by Mr. Bilibani has referred to the financial reports of the Municipality for culture. Based on that report he ranked all the festivals which annually are financed by the Municipality as well as the sum allocated for them, and they were: 1) Hasi Jehon (3000 Euros), 2) Fluturat Festival (3500 Euros), 3) Zambaku i Prizrenit (5000 Euros), 4) DokuFest (5000 Euros), etc. While the distribution is done based on the previous years' financing, this means that they have been financed for years and they continue to be funded, although there are being presented new festivals which should be assessed and funded.

Mr. Nexhip Menekshe, Durmish Asllano, expressed some concerns regarding its organization and activities of the organization dealing with the financial side where he must pay the hall and the heating of the Cultural House, and he should pay the same price if he wants to replay the show. The second concern was that they cannot represent Kosovo abroad and remain in Prizren because the Ministry of Culture does not fund on the grounds that they have spent given budget.

Mrs. Vjollca Aliu, added that maybe the best way to improve this situation both in local and in the central level, as well as to facilitate the work of the different organizations and institutions is to have a better coordination between all these actors in the field.

Mr. Hajrulla Çeku, had two ascertainties based on the discussions that took place preliminarily. The first was the municipality's approach which does not differ much from that of the Ministry of Culture towards the cultural development and the independent sector, is that they see cultural development in two directions; building sports and cultural facilities funding some festivals or other cultural activities, while the goal of this project is to modify this old bureaucratic approach. He added that during the discussion it was noted that there is the tendency to conclude that the culture is not developed because other "more important" aspects of life are not developed in the country, still access the old bureaucratic approach, according to Mr. Çeku. He concluded his comments by saying that the main goal is the culture not to be a burden of municipal and national development but to be one of the main bearings of this development.

Mr. Parim Kosova, started his speech talking about the object of the Albanian League of Prizren and the frequent visits to this building by the tourists from different places, continuing to tell his experience with the lack of potential donations from international donors. He ended up his speech appealing from the participants to support and help with the donations.

Mr. Bari Zenelaj, added that when there is institutional vacuum in local and national level civil society organizations are those who try to find funds/donations to keep culture in the right level. On the other side, he clarified that he doesn't think that these organizations should get out of their mission or form and skip the state institutions.

Mr. Demir Zekolli, Manager of the Cultural Heritage in Suhareka Municipality, started his speech pointing out a difference into roles or positions between the state institutions and the organizations of the civil society. According to him, it would be better if these debates about the culture in general and cultural heritage in particular, to be organized from the respective Ministry and the

municipalities and to be participating subjects. He continued his speech by taking for the example the municipality which he represents while he showed that this sector exists in Suhareka since 2003 which functions actively and has given concrete results without others support only from the investments made by the municipality itself.

Cultural offer and consumption in Prizren

Mr. Besar Haxhibeqiri, opened the round table by presenting the panel speakers and by welcoming the participants which have shown a great interest to be part of this debate. He repeated that the topic of this round table is: Cultural offer and consumption in Prizren.

The panel speakers were:

Mr. Zekë Çeku – Tourism expert

Mr. Urim Ukimeri – Coordinator for Culture at Municipal Directorate in Prizren

Mr. Veton Nurkollari – Artistic director of DokuFest

Before leaving the floor to panel speakers, **Mr. Haxhibeqiri** explained the aim of the project and of the series of debates, which were organized within this project. He stressed that the main aim is to induce the Municipal Government to see culture as a strategic source for development and to promote civic participation in drafting and implementing the cultural policies. In his capacity as coordinator of Culture Organizations Network in Prizren (RrOK), he mentioned that this Network has two main activities which at the same time coincide with Cultural Offer and Consumption in the city, like: Cultural Calendar, which is being compiled in cooperation with all the members of Network with an aim to support the local development of Prizren and to structure and promote the cultural offer of the city. Meanwhile as the second activity he mentioned the preparation of the touristic package, in order to attract more tourists. After his presentation he gave the word to Mr. Zekë Çeku.

Mr. Zekë Çeku – tourism expert and lecturer of tourism courses in University, has expressed his appreciation for the preparation of the Cultural Calendar for the city of Prizren, which according to him will help the touristic agencies to inform the tourists regarding the events that take part in the city. He said that culture is one of the two main pillars of touristic product in general, having in mind that this product consists of cultural heritage and culture itself. Considering the diversity of the cultural heritage, he emphasized that city of Prizren has a civilized attitude towards the cultural heritage, which is not the case in other cities, and concluded that other cities have lost this civilized approach. One of the problems that he stressed was the lack of information for the tourists that visited the city of Prizren, and also the fact that this information comes from the tertiary sources. Another problem, according to him, is the working or visiting hours at certain monuments in Prizren. Mr. Çeku explained the difficulties to open the Hamam (Turkish bath) for the visitors, as he usually has to make couple of telephone calls in order to make some official come down there to open the doors of this building. He finished his speech by asking citizens to be more careful with garbage respectively not to leave it in the streets.

Mr. Urim Ukimeri – Coordinator for Culture at Municipality of Prizren, started his speech with the presentation of cultural events which happen during the year in Prizren and according to him there are 60 to 70 events that take place usually during May-June-July. He said that Prizren is rich with cultural and natural values, but insisted that there is a need for hard work and lavish care in order to exploit these values and use them for the local economic development. He continued by mentioning

the difficulties and challenges in this matter, emphasizing the need to raise the awareness among citizens regarding the cultural heritage, then the problems to enter the orthodox religious monuments, as the permission is not always granted and the Institute for Protection of Historic Monuments does not have any authority in this regard. Another issue of concern according to him is a lack of coordination of local institutions with civil society and central institutions. Mr. Ukimeri asked not to disregard the neglecting factors that do not offer enough support for the authentic artistic work, then the insufficient role of culture in citizens' lives as well as the apathy of the inhabitants towards the degrading trend of cultural life. He concluded his speech with a remainder that municipality has an orienting document for the cultural development, which can serve as a starting point to draft the cultural strategies. According to him this document foresees the cooperation in several fields, such as: cultural and natural heritage, cultural tourism, spatial planning, and economic development.

Mr. Veton Nurkollari from Dokufest, has highlighted that the only potential for the development of Prizren is the cultural tourism, which is being implemented up to a certain point. He asked Municipality for two things: to understand that the main source for the local economical development is culture and on the other hand to consider RrOK as a strategic and equal partner in drafting long term strategies for culture. He continued by stressing the importance of hard work and good organization, which according to him can make everything possible especially in the field of culture, and as an example he mentioned Dokufest, which brings in a big number of tourists. He closed his speech by thanking Mr. Çeku for his work in bringing the foreign tourists especially Japanese ones, and said that Prizren can welcome a higher number of tourists by using the existing potential of the city.

After the panel speakers Mr. Haxhibeqiri opened the discussion session and called on participants to be part of the debate.

Mr. Qazim Thaqi – TV Besa, didn't agree with the use of expressions "offer and consumption" for the culture, and then criticized the absence of municipal officers that are responsible for culture and tourism. He also made comments regarding the composition of RrOK, as according to him there are fishing and mountaineering organizations, which are not related to culture while there are organizations that deal with culture and cultural heritage and are not part of RrOK.

Mr. Çeku explained the context of using the expressions consumption and cultural tourism, by saying that tourism, visit to cultural and natural heritage sites, to monuments, etc are things that are consumed in constant way, and it is impossible to have a literal meaning of the word. He also explained that there are several types of tourism and it is inevitable to use expressions like cultural tourism, mountain tourism, etc.

On the other hand **Mr. Nurkollari** replied regarding the comments on composition of RrOK respectively inclusion of fishing and mountaineering organizations by stressing that all organizations or associations have a say in culture and reminded the participants that the mountaineering organization of Prizren has climbed Mount Kilimanjaro with Kosovo flag, and considered this act with a relation to cultural tourism and culture in general.

Mr. Blerim Bytyqi from Prizren City Orchestra said that it is the final time to consider culture and cultural tourism as main sources for the city development. He stressed the importance of cultural venues, which according to him should be in the city center, close to citizens and tourists. He made another remark regarding the deficiency of tourist guides in Prizren. Mr. Bytyqi continued by saying that the only option for the Municipality of Prizren is cultural tourism which can be developed with a good logistic, physical, and mental organization.

Mr. Munir Basha – Coservative Party branch in Prizren, expressed the opinion that Municipality of Prizren as an institution is not aware of the potential that culture and cultural heritage can play in the local economical development in general, and he didn't forget to mention the absence of the officials from municipal directorate of tourism, which according to him explains the attitude of municipality regarding this issue.

Mr. Sadik Paçarizi - Directorate for Urbanism and Spatial Planning, has listed the renovated monuments from Municipality. He mentioned the cooperation with civil society in utilization of Art center Europa, by explaining that there is a partnership with Dokufest in order to restore the cinema in Prizren, for the first time after the war. He also stressed the partnership with the Artisan and Businessman Association that agreed to manage four shops within the Europa Center, which will serve to promote the cultural heritage activities, traditional Prizren costumes, and different handicrafts in order to attract more tourists. Paçarizi called upon civil society to propose more concrete and tangible ideas in order to restore the cultural values of Prizren.

Mr. Çeku, intervened by saying that it is more than necessary that municipality has a managing body of destination, consisted by all stakeholders, like: RrOK, EC Ma Ndryshe, Directorate for Development and Tourism, Theater, Orchestra, etc. The role of this body would be to draft a municipal strategic plan for tourism and to bring in more tourists.

Mr. Haziz Hodaj – Director of Hasi Jehon folklore festival replied to Urbanism director, by saying that there are a lot of malpractices in Art Center Europa, as well as garbage that clearly show our awareness towards the values and cultural heritage that we inherited.

Also, regarding the Historic Center of Prizren, Mr. Hodaj said that this special place “wasn't preserved but it was devastated in the most cruel way, which produced a chaotic situation in the best part of the city.” He also criticized the local authorities for the ignorance in restoration of the Castle, one the key monuments that Prizren is identified with. In the end he asked everyone to get engaged in protection of current values, both of cultural heritage and of culture in general.

Mrs. Ajtene Krasniqi – Artisan and Businessman Association of Prizren, mentioned the values and capacities that city has in the field of culture and asked everyone to engage more and cooperate in order to develop further the city. She mentioned as an example the developed cities like Canes and Hollywood that invest a lot to organize events and cultural activities. At the same time she expressed her gratitude to RrOK for its initiative to draft the touristic package and cultural calendar. She called everyone including craftsmen, civil society, institutions, businessmen, etc. to get involved and to support the organization of cultural activities.

Mr. Ruzhdi Rexha – deputy mayor of Municipality of Prizren, informed the participants that municipality is drafting the local tourism strategy. He also shared some information regarding the preparations to organize a conference with cultural organizations, in order to discuss alternative

ways to include Prizren in UNESCO, having the support of two cities from Albania, Berat and Gjirokastra.

Mr. Abdullah Thaçi - Democratic League of Kosovo branch in Prizren, expressed his gratitude for being invited to this debate, which according to him is very valuable as well as the presence of Mr. Çeku, as one of the most prominent experts in this field in Kosovo. As a negative trend he mentioned the absence of Director of Tourism and the one in charge for Culture, and stressed that the topic of debate is crucial for the interest of the citizens of Prizren. He expressed the opinion that Tourism Directorate is not functional together with Tourist Info Center, since this Center operates within the Directorate and is open Monday to Friday, while most of the tourists visit Prizren during weekend and there is no one to guide them. According to him, since the Law on Historic Center of Prizren is approved, Prizren can't have its cultural offer as the role of Orthodox Church is strengthened.

Mr. Xhevdet Doda professional actor, focused on three issues which according to him are relevant for the discussion. He started with cultural calendar as a major achievement that deserves attention, because through this calendar everyone in the city will be informed in every moment regarding the cultural events that are organized during the year in Prizren. He stressed that none of the local media, TV or radio, have a daily cultural guide, which would inform citizens for the daily events and also pointed out that the local leadership never takes part in cultural activities, which on contrary should be an example to foster the participation of citizens in cultural events.

In the end he mentioned the issue of student tours that come to Prizren for excursion and spend all day long in Prizren without any agenda or any visit to important cultural monuments, because of lack of cooperation between the organizers, Directorate for Education or with cultural operators, which are not able to accompany these students.

Mr. Doda said that these are the reasons why the cultural offer of Prizren is not consumed in proper way. He asked deputy mayor, Mr. Rexha to take note of these facts.

Mr. Veton Nurkollari said that there is a risk that Art Center Europa remains an empty facility as many other objects in the city. He stressed that the walls of facilities are not enough to build the cultural offer, but they need a spirit and spirit comes from different organizations and people, because municipality does not have such capacities and it should not have, but it should support the development of culture. Mr. Nurkollari pointed out that Dokufest as a partner in Art Center Europa asked the mayor to provide 40.000 Euros for next 18 months in order to functionalize the center, only to find out that there is no vision to provide 40.000 Euros to start up the work in the center where 1 million Euros were invested. He said that all the cultural organizations and RrOK are ready to cooperate in this issue, but if they are refused again from the mayor than there is no point to talk about partnership.

Mr. Blerim Bytyqi from the Prizren City Orchestra, raised the question how the professional cultural groups can be an active part of cultural calendar if they are not paid, as usually the professionals get paid for their work?

Mr. Veton Nurkollari, explained that the main idea of designing the cultural calendar is to promote the cultural events that take part in the city and that RrOK cannot provide any contract because the main aim is to inform the public.

Culture in the programs of political parties in Prizren

Mr. Hajrulla Çeku, Executive director of EC Ma Ndryshe, welcomed the participants to the final debate of the series of debates within the project Cultural Policies, by presenting a summary of all project activities. He informed the participants that these debates/discussions were broadcasted in local media as well as in the form of written reports. He also mentioned that within this project a documentary is being prepared, and that of all these materials, will eventually be attached to the final report and sent to the municipality as a concrete guide on how to design cultural policies at local level with some specifics that are considered important. He announced that in this debate there will be discussions regarding the orientations and beliefs of political parties in Prizren towards culture, to see if the political parties have overcome the romantic sentiment of presenting the city as the city of culture and to see if they have concrete plans and policies to use the cultural potential for the local development.

Mr. Çeku also explained the last minute changes in the panel and presented the speakers as follows:

Mrs. Arjeta Nezaj– Democratic League of Kosovo (LDK)

Mr. Mensur Bytyqi – Alliance for the Future of Kosovo (AAK) and

Mr. Arbër Rexhaj – Vetëvendosje (Selfdetermination) Movement (VV)

Mrs. Arjeta Nezaj – LDK, told that she proposed the establishment of committee for development and tourism bearing in mind that Prizren is the most visited city in Kosovo. She also said that Dokufest is a great example how to organize a cultural event and can be used as a model for other events in the city.

Mr. Çeku, asked Mrs. Nezaj if she could unfold the LDKs offer for culture for the next election campaign, since Mr. Haziz Hodaj, who was supposed to do it, wasn't present in the debate.

According to **Mrs. Nezaj**, the LDKs offer is that when organogram is being built to have a proper organization and to foresee programs that we discuss and see as a priority for development of cultural tourism; to create daily, weekly, monthly and yearly brochures where tourists can get information for the programs of the city of Prizren; to engage genuine and professional guides and to have an open directorate which will cooperate with other municipalities, while the director of the directorate should be more cooperative with civil society organizations and individuals that support this development that is fact is a treasure.

Mr. Mensur Bytyqi - AAK, before elaborating AAKs plan for the culture in Prizren said that so far nothing has been done for culture on the grounds that the work was done in other "significant" areas. He also said that culture is a key element for the development of a society and its appearance both inside and outside the country. In addition he began to elaborate AAKs program for culture in the city, by saying that its first priority is multi-dimensional development of youth with special emphasis on the field of culture, because in this way we will build a healthy youth which will further develop the culture.

Mr. Arbër Rexhaj – VV, started his speech noting that the fact that current local government has ignored this debate tells a lot about the importance they give to culture and its development. He continued by giving some details from the alternative program of Vetëvendosje Movement, such as: easy access of all citizens to cultural and artistic life, the protection of cultural heritage of Prizren considering this heritage as an integral part of the history and people of Kosovo. He pointed that VV thinks that the cultural heritage does not belong to any ethnic group but this are the values of the people that live in this country. According to him, apart from radical reform, the culture directorate will work to gain financial support and this support should reflect with significant increase of the budget designated for culture. VV's strategy for the work of this directorate will be built on the development of a sustainable cultural infrastructure through various projects, such as: building multifunctional links between artistic centers and cultural activities, digitalization of cultural heritage, construction of cultural and artistic centers, renovation of existing cultural centers, cultural heritage protection and development of cultural tourism, project development related to new initiatives, implementation of the law on protection of copyright, supporting the writers associations, etc. He ended his speech by mentioning the fact that the culture directorate was always considered as not important because all the times this directorate was dependent on political bargaining and local coalitions.

After the panel speakers, **Mr. Çeku** stressed that none of them mentioned the idea of cooperating with RrOK in developing the cultural policies of Prizren, in case of winning the elections. In the other hand he was optimistic to convince parties to collaborate in drafting the cultural policies of Prizren, because according to him these policies should be drawn together with independent culture sector. After this conclusion he invited all the participants to join the debate.

Mr. Blerim Bytyqi - Prizren City Orchestra, expressed the opinion that all of them do not care enough about the culture, as they see it only through real objects of our tradition build from our ancestors, but its main essence is how beautiful and clean looks the city and how functional are the artistic ensembles and events, that can take part everyday if there would be a better organization. He invited all citizens to get along with each other and unite for the development of culture.

Mr. Afrim Tejeci - Artisan and Businessmen Association of Prizren, focused his comments on the collaboration between three social spheres, institutions, businesses and independent culture. He cited several cases when this Association provided the local institutions with concrete projects to bring back the old artisan centers, which by local institutions were considered as unreasonable. He also raised an important issue regarding the visits of various delegations in Prizren, which are escorted by members of foreign travel agencies that can inform delegations with incorrect information due to insufficient knowledge of the culture, tradition, and history. According to him, this issue should be regulated by institutions to support the development of an agency that would do this job for delegations visiting Prizren.

Mr. Afrim Rada – Conservative Party Prizren, shortly mentioned the party program. The party sees culture as a mirror of national identity throughout history which enhances the country's reputation in the international arena, the party is committed to the preservation, and promotion of national values. Cultural diversity of the country is considered as a treasure which must be promoted and used as a

bridge between communities and countries of Europe. This party also engages to depoliticize cultural institutions, to preserve and promote the genuine cultural values, to promote intercultural, inter-ethnic, and international dialogue. According to Mr. Rada, the Conservative Party in its program in the field of culture included the citizens, civil society organizations and in the institutional life is committed to raise transparency and accountability.

Mr. Mensur Bytyqi - AAK, in response to the comment of Mr. Çeku regarding the non-inclusion of civil society organizations respectively the independent culture organizations in drawing the public cultural policies, read some points from the AAKs program, such as: raising the budget, prioritization of culture in public policy and culture decentralization through partnerships with civil society and the artistic community of Prizren. According to him, until today we have a lot of evidence that the city has people of good will, who dare, know and can organize things better but they must be given the space because it is useless if we view this only in letter and in the end nothing is accomplished.

Mr. Besar Haxhibeqiri – RrOK, shared an opinion that a cultural strategy is very important that would support not only culture and cultural organizations but also political parties, which through this strategy would set up their policies and priorities. He said that drafting the cultural strategy for the city of Prizren is one of the main aims of RrOK, and that they hope that the strategy will be developed together with local authorities.

Mr. Çeku intervened by saying that city lacks a lot of documents, not only the cultural strategy, but he insisted that this strategy can be seen as a roadmap in drafting the public cultural policies as well as other basic documents in the field of culture.

Mr. Blerim Bytyqi – Prizren City Orchestra, addressed the representatives of political parties present in the debate with the question that which of these political parties would be ready to list in the budget the city orchestra that he represents, because until now there were no clear indications that this orchestra should be in the wages list?

Mr. Hasan Hoti – Institute for Protection of Monuments in Prizren, said that the programs presented by political parties were very general and that there was no concrete plan how to develop the culture in the city, and the only thing he heard until now was the budget and money. In this point he took examples from western countries where there is no ministry of culture but the budget for culture is in place. He also stressed that budget is not the key factor to develop the culture and as an example he mentioned couple of activities organized before the war in Kosovo. According to him, the good will of citizens is much more important and beneficial for the development of culture and overcomes the material shortcomings, insisting again that development of culture sector depends from citizens and civil society organizations. Mr. Hoti concluded his comments by expressing the willingness of the institution he represents to be involved and cooperate in drafting the cultural strategy in order to increase the level of cultural and touristic development in Prizren.

Mr. Valon Xhabali – EC Ma Ndryshe, asked the representatives of political parties if they used any information, data, survey, or even notifications of civil society organizations and how open they are to invite one or several organizations to draft their political program?

Mr. Arbër Rexha, VV – replying to Mr. Xhabali, said that during his speech he has incorporated couple of information from the surveys of EC Ma Ndryshe and it would be good not to have prejudice in this matter. While replying to Mr. Hoti, he said that he could not present the program of the party since this debate is not the right place for this as it would take two hours to do so, but instead he invited everyone who is interested to know more about the VV program to join their meetings, were VV talks about its program and the culture section.

Mr. Çeku made a correction regarding Mr. Xhabali's question by stressing that he asked if political parties used any information, data, survey or notifications of civil society and that the question wasn't suggestive or prejudice.

Mr. Qazim Thaqi – journalist, shared an opinion that the absence of political party leaders, with an exception of Mr. Arbër Rexhaj, makes it difficult to understand the projects of the political parties regarding culture. He offered his support and collaboration to CSO's in drafting the cultural strategy in order to restore the activity of 72 cultural-artistic societies and do something good for the city.

Mr. Çeku coming back to the importance of cultural strategy, mentioned a document that was approved by Municipal Assembly some time ago, which is called strategy that in fact doesn't have anything to do with a plan or strategy. According to him the Tourism Directorate started to draft a strategy as a parallel activity, and we think that these two strategies should be coordinated and integrated among themselves. Mr. Çeku expressed hope that CSO's together with the media and business community can offer an alternative for the development of the city and bring back its values.

Mr. Veton Nurkollari – DokuFest, said that although a lot of debates for culture are organized the director of culture is never present, and this is more than enough to see how much this government cares for the culture despite its constant rhetoric about how outstanding the cultural potential of Prizren is. This moment according to him is another proof to see that this government doesn't have a strategy and doesn't plan to have one. He saluted the initiative of RrOK as an appropriate and maybe the only way to develop the culture in future and confessed that he is deeply disappointed with what was or wasn't said from panel speakers, except maybe Arbër, which again shows that they do not have any vision how to develop the culture in Prizren. Mr. Nurkollari said that Prizren has a huge potential and only needs a clear vision, to bring together people with knowledge in this field that can further develop the culture of Prizren. He admitted that the initiatives undertaken by EC Ma Ndryshe and recently by RrOK are the big step forwards how to develop the culture in the city.

Mr. Afrim Rada – replying to Mr. Xhabali's question if "political parties used any information, data, survey or even notifications of civil society organizations and how open they are to invite one or several organizations to draft their political program?", said that in the beginning of his speech he mentioned that his party sees culture as a mirror of national identity and by being part of the city is committed to solve the problems by preservation and promotion of cultural values and cultural diversity of the city, which are fading away.

Mr. Mensur Bytyqi, replying to the questions how the directorate of culture can become one of the most important directorates in municipality and not the department that is used for political bargaining and local coalitions said that it is a good luck that in Prizren there is no party opposition but CSO

opposition. Also regarding the comments of Mr. Hoti and Mr. Thaqi for the activities organized before the war said that in that period all the people were active while now we have a massive disappointment of population, which are not active as some times ago. He also added that he opposed the process of political appointment of unprofessional people to certain positions as this is a degradation of initial aims. At the same time Mr. Bytyqi shared the opinion that the essence of cultural development doesn't rely on certain government but in broad will of people, that want to see culture and city more developed than now.

Mr. Arbër Rexhaj said that he regrets the fact of hearing constant abstraction phrases from the representatives of other parties, which say that they will leave space for youth or similar phrases and don't give direct answers to concrete questions. He continued by saying that VV movement although often is criticized that always talks about unification with Albania or organizes protests and doesn't have concrete plans for economical development and other social issues, in did if one day in the future comes to the power in Prizren is ready to take and lead the directorate of culture.

Mr. Afrim Tejeci shared an opinion that if Municipality of Prizren is not keen to offer 2.500 Euros to make operational the Art Center than it is impossible for the city of Prizren to apply for EU funds for further projects.

Mr. Afrim Rada said that in order to have a successful directorate of culture the culture should be depoliticized in two directions; 1) by providing a much larger budget, starting from the fact that if it is led by the ruling party then has a larger budget and more privileges and if leaded by an opposition party then there is no budget or privileges and 2) depoliticizing is required because, as it stands, the financing of projects is done at the party level, while from the de-politicization of the department would benefit Prizren city in all aspects.

Mr. Arber Rexhaj, in response to Mr. Blerim Bytyqi for inclusion of orchestra in the list of city budget, said that the movement that he represents aims to create conditions for the development of these societies and that "in our governing alternative you can see exactly how we will help financially but also with guidelines these associations".

Mr. Hasan Hoti said that for the culture sector it is very important that all the parties have a same approach and cooperate with each other and that it is not very important how many pages contains the program of one or the other party.

Mr. Çeku, closed the debate by thanking the participants and by informing them that in the end of May or beginning of June a report will be published with all the findings from surveys and the discussions in the series of debates organized within this project, which can serve as a manual for political parties maybe to build up their programs based on recommendations given by independent culture. He also regretted the fact that Democratic Party of Kosovo as a leading party in Prizren didn't send any of his representatives to this debate, which he considered as an incomprehensible getaway from the debate that has no excuse.

Questionnaire on for the research on the exposure in cultural activities and citizen participation in developing cultural policies

INTERVIEWER: PLEASE COMPLETE THESE ADMINISTRATIVE QUESTIONS BEFORE GOING ON WITH THE INTERVIEW

R1 – The number of the respondent: _____

R2 – The code of the interviewer: _____

R3 – The date of the interview: _____

R4 – The starting time of the interview: _____; The ending time of the interview: _____

THE INTERVIEW STARTS with the below presentation:

Hello, my name is _____. I work for the organization EC MA NDRYSHE. We are implementing a research in order to know more about your thoughts and attitudes for the cultural life in the city of Prizren.

The way we choose the respondent is by case so we kindly ask you to tell us which one you're your family members that is 16 years old or more has his/her birthday in January or closer to January.

I will not take notes about your name or address so I assure you that your answers will not be associated with that who you are, meaning these answers will remain without name and hidden. You have the right to stop the interview whenever you want. Your participation is totally volunteer but your experience might be very important for the culture in the COUNTRY.

Do you have any question? (The interview will take approximately 15 minutes to be completed). Do you agree to be interviewed?

MARK IF THE RESPONDENT AGREES TO BE INTERVIEWED

[] IF HE DISAGREES TO BE INTERVIEWED, THANK THE PARTICIPANT FOR HIS TIME AND END UP

[] AGREES TO BE INTERVIEWED. Is it a good time to talk to you?

Is it a good place to realize this interview, or is there any other place where you would want us to go?

TO BE COMPLETED BY THE INTERVIEWEE:

I certify that I have read the procedure of accordance of the participant.

Signature: _____

Demographic data:

D1. Where have you born? Month: _____ Year: _____

D2. This means that you are _____ years old [WRITE YOU AGE IN NUMBERS]. Sex:

D3. Male 1 Female 2

D4. Which one from the descriptions below fits you more?

A. Above all I am a Kosovo Albanian	1
B. Above all I am a Kosovo Serb	2
C. Above all I am a Kosovo Turkish	3
D. Above all, I belong to RAE community in Kosovo	4
E. Above all I am a Kosovo Bosnian	5
F. I am a foreign citizen in this country	6
G. other: please describe it: _____ [WRITE]	7

D5. What is the highest level of education you have achieved? [Choose only one answer]

Has not attended the school	1
Has not finished the primary school	2
Has finished the primary school	3
Has not finished the high school	4
Has finished the high school	5
Has started but not finished university studies	6
Has finished university studies	7

D6. Do you belong to a religion or to a religious category? If yes, which one?

[WRITE AN ANSWER]

Catholic	1
Protestant	2
Orthodox	3
Jew	4
Muslim	5
Hindu	6
Buddhist	7
Bektashi	8
Other [Write]: _____	9
I do not belong to any religious category	0

D7. Regardless that you belong to a religion or a religious category, can you say that you are...?

[READ AND WRITE AN ANSWER]

Religious Person	1
Non – religious Person	2
Atheist	3

D8. Which is your marital status CURRENTLY?

A) Single	1
B) In relationship	2
C) Engaged	3
D) Married	4
E) Widow	5
F) Divorced	6

D9. Who does your family consist of? Or maybe it is better to ask “who do you live with?”

A) Close family (parents, brothers, sisters)	1
B) My large family (parents, brothers, sisters, uncles, grandfather, grandmother)	2
C) My close marital family (husband/ wife and/or children)	3
D) Husband’s large family (mother in-law, father in-law, brother in-law, sister in-law, etc)	4
E) Partner (cohabitant)	5
F) Alone	6
G) Other _____	7

D.10 How many members do you live in the house now ? _____

D. 11 What do you work?

A) Work outside the house (a job with a salary)	1
B) I deal with agriculture	2
D) Work time by- time	4
E) Actually unemployed but looking for a job	5
F) Unemployed, is not looking for a job	6
G) Still student	7
I) Retired	8
J) Incapable for work	9

D12. What is the amount of your salary? [If you are working]

A) 0 – 100 euro	1
B) 100 – 250 euro	2
C) 250 – 500 euro	3
D) More than 500 euro	4
E) More than 1000 euro	5
D) Refuses to answer	6

D13. [SHOW YOU E CARD, WHICH CONTAINS THE GROUPS OF INCOMES DEFINED IN DECILE]

In this card is the scale of incomes, where 1 presents the group with the lowest incomes and 10 presents the group with the highest incomes in your country. We would like to know in which group your family belongs. Please write the adequate number, counting, all the salaries, wage, pensions, and other incomes that you have.

[ATTENTION, THE GROUPS SHOULD BE WRITTEN FROM ONE TO TEN- YOU CAN EXPLAIN THIS TO YOUR RESPONDENT IF NECESSARY]

[WRITE A NUMBER]

Lowest Deciles									Highest Deciles
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

D14. Are you or any other in your family economy that leaves here the owner of a private business?

1. Yes
2. No
3. Refuses
4. I don't know.

(The perception over the affect of organizations in the society)

P15. During the last five (5)years has there been any positive impact ore have you heard about any positive impact of the below organizations, in the area where you live:

[WRITE ALL "YES" QUESTIONS WITH 1; IF THEY ARE NOT MENTIONED WRITE 2]

		Has had a positive impact	Has not had a positive impact
15.1	Organization of art, music, or education	1	2
15.2	Labor Union	1	2
15.3	Environmental organization	1	2
15.4	Professional Association	1	2
15.5	Humanitarian or charity organization	1	2
15.6	Youth organization	1	2
15.7	Human Rights organization	1	2
15.8	Advocating and democratization organization	1	2
15.9	Other[WRITE]: _____	1	2

(Free Time)

K16. I will ask you how often are you involved in below activities. For each activity, do you think you do it every week, or almost every week; once or twice a month, only several times a year; or never?

		Every week/almost every week	Once or twice a month	Only several times a year	Never
16.1	Spend time with parents or other relatives(who are other relatives)	1	2	3	4
16.2	Spend time with friends	1	2	3	4
16.3	Spend time with coworkers or friends of the same occupation	1	2	3	4
16.4	Spend time with people in your mosque or church	1	2	3	4
16.5	Spend time with people in sports clubs or volunteer organizations or service organizations	1	2	3	4

I would add another column "several times a week"

(Involving in cultural activities in the first person – behavior)

Questions below I kindly request from you to answer with the options that I will read to you:

17. What is the first thing that comes to your mind when the culture is mentioned? (write the one that the respondent mentions): _____

17.1 Do you write (poetry, prose etc.)	No, I Don't and I never did	I used to write earlier	I write	Other:
17.2 Do you play any musical instrument?	No, I don't and I never did	I used play earlier	I still play some instruments	
17.3 Are you a part of any cultural-artistic association (chorus, ensemble, theater, etc.)	No, I am not and I have never been	I used to be	I am an active member	Other

18. Ask the respondent as follows : “ Are you involved in other cultural activity that I didn’t mention?”

Yes No

If yes, specify what? _____

19. How often do you use internet for entertainment or to spend your free time (not for work)?

Everyday Several times a week once a week 1 to 3 times a month

Very seldom Never

20. Questions below have to do with the last 12 months (during 2012) I Kindly request you to answer with YES or NO the questions that I will make

20.1 Have you bought a book (Except for the obligatory school texts)? YES NO

20.1.1 If YES approximately how many books? YES NO

20.2 Have you bought films or entertaining programs? YES NO

20.2.1 If YES how many films or programs approximately? YES NO

20.3 Have you bought a music CD? YES NO

20.3.1 If YES approximately how many CDs?

21. Ask if the respondent has downloaded from the internet films, books, or music?

YES NO

21.1 If YES circle which (even if it is more than one option)?

☐ Music ☐ Films ☐ Books

(behavior towards the participation in cultural activities)

S22. Again in the last 12 months or during 2012 did it happen to you to visit/participate/ go to this activities that I am going to mention below in the city of Prizren (if the respondent doesn't remember in which event then it will be considered that he has attended but he doesn't remember concretely which one) :

		If YES do you remember which? Write:
22.1 Theatrical shows	YES	
	NO	A) It is difficult to find time B) It hasn't occurred to my mind C) I am not interested in D) I don't need to E) There are not shows very often F) I have no information when are the shows
22.2 Concert of Classical Music	YES	If yes do you remember which? Write:
	NO	A) It is difficult to find time B) It hasn't occurred to my mind C) I am not interested in D) I don't need to E) There are not shows very often F) I have no information when are the concerts
22.3 Concert of Entertaining Music (payed)	YES	If yes do you remember which? Write:
	NO	A) It is difficult to find time B) It hasn't occurred to my mind C) I am not interested in D) I don't need to E) There are not shows very often F) I have no information when are the concerts
22.4 Concert of Folk Music (payed)	YES	If yes do you remember which? Write:
	NO	A) It is difficult to find time B) It hasn't occurred to my mind C) I am not interested in D) I don't need to E) There are not shows very often F) I have no information when are the concerts

22.5 Cinema	YES	If yes do you remember which? Write:
	NO	A) It is difficult to find time B) It hasn't occurred to my mind C) I am not interested in D) I don't need to E) There are not shows very often F) I have no information when are the films
22.6 Film Festival	YES	If yes do you remember which? Write:
	NO	A) It is difficult to find time B) It hasn't occurred to my mind C) I am not interested in D) I don't need to E) There are not shows very often F) I have no information when are the films
22.7 Entertaining Music Festival	YES	If yes do you remember which? Write:
	NO	A) It is difficult to find time B) It hasn't occurred to my mind C) I am not interested in D) I don't need to E) Financial difficulties F) I have no information when are the festivals
22.8 Folk Music Festival	YES	If yes do you remember which? Write:
	NO	A) It is difficult to find time B) It hasn't occurred to my mind C) I am not interested in D) I don't need to E) Financial difficulties F) I have no information when are the festivals
22.9 Picture or Sculpture Festival	YES	If yes do you remember which? Write:
	NO	A) It is difficult to find time B) It hasn't occurred to my mind C) I am not interested in D) I don't need to

		E) Financial difficulties F) I have no information when are the festivals
22.10 Library	YES	Which library?
	NO	A) It is difficult to find time B) It hasn't occurred to my mind C) I am not interested in D) I don't need to E) Financial difficulties F) I don't have enough information where are the libraries
22.11 Photography Exhibition	YES	If yes do you remember which? Write:
	NO	A) It is difficult to find time B) It hasn't occurred to my mind C) I am not interested in D) I don't need to E) Financial difficulties F) I have no information when are the exhibitions
22.12 Picture Exhibition	YES	If yes do you remember which? Write:
	NO	A) It is difficult to find time B) It hasn't occurred to my mind C) I am not interested in D) I don't need to E) Financial difficulties F) I have no information when are the exhibitions
22.13 Literary meetings	YES	If yes do you remember which? Write:
	NO	A) It is difficult to find time B) It hasn't occurred to my mind C) I am not interested in D) I don't need to E) Financial difficulties F) I have no information when are the literary meetings
22.14 Commemorations for the martyrs and anniversaries from the last war in Kosovo	YES	If yes do you remember which? Write:
	NO	A) It is difficult to find time B) It hasn't occurred to my mind C) I am not interested in D) I don't need to E) Financial difficulties F) I have no information when are they held

22.15 Concerts in Bars	YES	If yes do you remember which? Write:
	NO	A) It is difficult to find time B) It hasn't occurred to my mind C) I am not interested in D) I don't need to E) Financial difficulties F) I have no information when are they held
22.16 Read a book	YES	If yes do you remember which? Write:
	NO	A) It is difficult to find time B) It hasn't occurred to my mind C) I am not interested in D) I don't need to E) Financial difficulties F) I have no information where can I buy a book
22. 17 Saint George	YES	
	NO	A) It is difficult to find time B) It hasn't occurred to my mind C) I am not interested in D) I don't need to E) Financial Difficulties
22. 18 Open air concerts	YES	If yes do you remember which? Write:
	NO	A) It is difficult to find time B) It hasn't occurred to my mind C) I am not interested in D) I don't need to E) There are not shows very often F) I have no information when are the concerts
22. 19 A visit to the town's museums (Prizren's League, Museum in Sahat Kulla)	YES	If yes do you remember which? Write:
	JO	A) It is difficult to find time B) It hasn't occurred to my mind C) I am not interested in D) I don't need to E) There are not shows very often F) I have no information where they are
22.20 A visit to archeological places (The fortress of Town)	YES	If yes do you remember which? Write:
	NO	A) It is difficult to find time B) It hasn't occurred to my mind C) I am not interested in D) I don't need to

		E) There are not shows very often F) I have no information	
22.21 Other write: _____	YES	NO	

23. Have you attended any of the Dokufest activities?

YES (if yes go to question 23.1)

NO (if no go to question 23.2)

23.1 If YES which of these activities you have visited (Circle, if he mentions more than 2, insert in a space after the resolution which visits more often and with two the other one in a row):

- A) Films _____
- B) Dokunight _____
- C) Dokukids _____
- E) DokuPhoto _____
- F) Debates and panels _____
- F) Other, write down: _____

23.2 If NO what is the main reason that you don't go:

- A) It's difficult to find time
- B) Didn't think of it
- C) I'm not interested
- D) I don't have a need
- E) It doesn't comply with my taste
- F) Financial difficulties
- G) Other, write down: _____

Perceptions

24. Do you think there are enough cultural activities in the city of Prizren?

There are more activities than in other cities	Somewhat more activities than in other cities	There are less cultural activities than in other cities	There are much more less cultural activities than in other cities	I don't know
--	---	---	---	--------------

25. How satisfied are you with the cultural activities in the city of Prizren?

1 2 3 4 5 6 7 8

Not satisfied at all

Very satisfied

Attitudes – Below are some phrases or statements and we ask you to declare whether you agree or disagree with the following statements:

26. Culture and cultural life in my personal life is?

- a) Not important at all
- b) Not important
- c) Average important
- d) Very important

**27. Which of the following factors influence your decision to participate or not in a cultural activity?
(Choose up to two options)**

- a) Should be entertaining
- b) I should have a good time with my family or friends
- c) I should be able to cover financial expenses of the activity
- d) Should be interesting
- e) Should be relaxing
- f) I should have an easy access to go to this place and come back
- g) It should comply with my traditional values
- h) It should be educative

28. From which source you get mostly informed for the cultural activities in the city of Prizren?

- a) Friends and relatives
- b) TV
- c) Radio
- d) Newspapers and daily press
- e) Brochures and posters in the city
- f) Web pages of cultural organizations
- g) Facebook
- h) Other, write down: _____

29. Which of the following reasons applies to you as factors affecting non participation in cultural activities in the city of Prizren?

- a) Don't have time
- b) They are expensive
- c) I'm not interested
- d) I don't have information what is going on
- e) There is no quality in the cultural life
- f) I don't have knowledge, I don't have cultural background
- g) They don't comply with my beliefs/values and my habits

Other, write down: _____

30. Attitudes – Below are some phrases or statements and we ask you to declare whether you strongly agree, agree, do not agree or strongly do not agree with these statements

Statements	Strongly agree	Agree	Do not agree	Strongly do not agree
30.1 All children in the schools should have the opportunity to participate in cultural activities.	4	3	2	1
30.2 All children in schools should have the opportunity to be engaged with artistic activities.	4	3	2	1
30.3 Participation in artistic activities makes the person feel better about himself.	4	3	2	1
30.4 In art activities in the gallery, theater, museum I feel a bit like lost.	4	3	2	1
30.5 Public funds should be spent on artistic activities.	4	3	2	1
30.6 Artistic activities make Prizren more attractive place.	4	3	2	1
30.7 If local culture is lost then the people who live in that environment lose as well.	4	3	2	1
30.8 Art and culture enrich a person's life.	4	3	2	1
30.9 Art and culture tourism help the city of Prizren	4	3	2	1
30.10 The municipality should spend more money on cultural activities	4	3	2	1
30.11 Cultural activities disturb the tranquility of the city.	4	3	2	1
30.12 The arrival of foreigners in city during cultural events annoys me.	4	3	2	1
30.13 I'm interested in the culture of other countries.	4	3	2	1

31. List (rank) four activities or fields that you would like to have in your municipality (the list is handed over to respondent)

Cinema that runs everyday _____
Daily theatre shows _____
Frequent shows for children _____
More different festivals _____
More classical music concerts _____
More pop music concerts _____
More folk music concerts _____
More photography exhibitions _____
More painting exhibitions _____
More sculpture exhibitions _____
Other, write down: _____

In the end can we get a contact number so our monitors can check whether we conducted properly the survey? _____